ספר

זר צדק

יפרד

לעשרה ראשים

הפרק הראשון יאמר כי ג׳ אבות לכל אדם. ויבאר גמ׳ בחולין ר״י כהנא מסייע כהנא:

הפרק השני ידבר נכבדות על החמשה כלי מבטא אשר קמו אל האדם למנה:

הפרק השלישי יגיד נכוחות על כל הנמצאים שהמה יגעים תמיד ואופן החיבור של ב׳ הפכים באמצעת דבר הממוצע בין שניהם:

הפרק הרביעי יאלף אופן השמחה והאבל וגורל האדם הן לטוב הן לרע:

הפרק החמישי יביע דברים נכונים על כל ימי הכסא עם כל ענינים הנלוים עליהם:

הפרק הששי יורה דרך מבוא לקנות חכמת תה״ק ויבאר בטוב טעם ודעת למה נמשלה תורה למשקין:

הפרק השביעי יזרז האדם אל מדות הבטחון ויבאר עזר הבטחון אל האדם בכל עניניו:

הפרק השמיני יחוה דעת באיזה הפצים תמצא האהבה וידבר מזיוג האדם:

הפרק התשיעי ישית מהוז חפצו לבאר ב׳ חלקי המצות הנמצאות בתה״ק:

הפרק העשירי יצוה על האדם לשום עין השגחתו על כל הנמצאים להעלותם משפל מדרגתם על גרם מעלת ד׳ אמות של הלכה:

חברתי אני הקטן

דוד צבי

בן אא״מ הרבני המופלג בתורה וביראה טהורה צדיק מפורסם כקש״ת

מהו׳ זלמן כ״ץ קאטצבורג נ״י

פה פ״ב יע״א, בשנת תרל״ח לפ״ק.

לוח הטעות.

צ"ל	טעות	שורה	עמוד	דף
לאנשים	לאנשי	(טיטעלבלאטט)		בדף השם
החוטיית	החקירה	ב'	ב'	ג'
עם	כב	כ"א	—	ד'
רבה	עמה	—	—	—
ולהחלים ערלת	ולהחל ישערלת	כ"ג	—	ו'
תכוכתם	תתוכתם	ב'	א'	ז'
כל המלה בטעו	אותה	א'	ב'	—
שקר	ישקר	י"ד	ב'	—
עבור	יעבור	כ"ב	—	ח'
ישי	ישע	ט"ו	ב'	י'
והכבזה	והכזבה	ו'	—	י"ג
אם	עם	כ"ה	א'	י"ד
תעודת אכום ט	תעודת אלו	א'	—	כ"ד
ישיתו	ישות	—	—	—
ושמחתם	ושמחת	כ"ט	א'	כ"ז
עם	אם	—	ב'	ל"ה
ילך אותה	כוללה	י"ז	—	ל"ו

מודעה רבה.

כבר נודע ומפורסם כי לא כהגוים אשר היו בימים הראשו
אשר עבדו לכו"מ, הגוים אשר כעת אנו חוסים בצלם
המה מאמינים לאל אחד בורא שו"א ומטיבים עם אחב"י ומחויב
אנחנו לדרוש טובתם ושלומם:

ספר

זֵר צדק

תוכו רצוף

עשרה מאמרות חקירות חדשות ונצורות

וגם ישנים

הרחיבו גבולם לחזק מיתריהם על אדני פסוקי תנ"ך ומאמרי רז"ל בשכל ישר הנוח לכל איש לקבלם בטוב טעם ודעת. אשר טפחתי ורביתי בכור העוני בימין ה' עושה חיל וְהִתְוֵיתִם בקצרה בל' צח ובהיר לאנשי כגילי.

אני הק'

דוד צבי בן ממה"ו זלמן כ"ץ נ"י קאטצבורג.

איגענטהום דעס פערפאססערס.

צו בעציעהען

דורך העררן סאלאמאן קאטצבורג גאסטגעבער
בודאפעסט, קאָניגסגאססע נו' 15.

פה פרעסבורג יע"א.

דפוס של דוד לוי ואברהם אלקלעי.

Druck von Löwy & Alkalay, Preßburg.

מכתב תעודה

מאמ"ו הרב הגאון המפורסם ע"ה פ"ה נ"י שלשלת היוחסין אב"ד ור"מ דקהלתנו פה הי"ו:

בא לפני תלמידי חביבי הבחו' המופלג חרוץ בדק הבנין ירא ה' מוכתר במעלות כ' **דוד צבי קאצבורג** שיחי' מנעוריו נתגדל על התורה, וזה יותר מחמש שנים אשר גדול שימושו בישיבתנו גדולה לאלקים, ועמד בפקידה רבה בין כותלי בית מדרשנו, וחפץ ה' בידו הצליח, ועשה פרי קודש הילולים, למצוא דעת זקנים ולעמוד על דברי חכמים ונבונים, וגם לקט ליקים ופרחים במאמרי אגדות חכמינו ז"ל כאשר יראה כל עין הקורא בהדברים אשר העלה בדפוס תולדות מחשבותיו וילדי רעיוניו אשר אסף תחת שם "**זר צדק**." ואף כי לשונו הקשת הוא לא ובהיר, אבל זאת הוא בעוכרו כי ה' הכהו בלשון כי כבד פה וכבד לשון הוא מתמול שלשום, והרופאים הבטיחו להעלות ארוכה לכאבו בעזר הרופא חולים, אבל צריך לעסוק ברפואה איזה חדשים והוצאות עסקו ושכר רפואתו כבו מאוד, על כן נעתרתי לבקשת ושאלת תלמידי שיחי' להיות לו לפה ולמליץ אצל אוהבי תו"הק להעניק לו מעוטם ומשפעת ברכתם לתמכו ולסעדו, ואשרי משכיל אל דל וה' יחננהו שיצלא במהרה תרופה למכתו וכל המסייעין שכרן יהי' כפול מן השמים ותהי' משכורתם שלמה, הכ"ד המדבר לכבוד עוסקי בתורה:

פה **פרעסבורג**, יום ג' י"ג ניסן תרל"ח לפ"ק:

הק' **שמחה בונם** בה"ג מהרא"ם ז' **סופר** זצ"ל:

מאמ"ו הרב הגאון המפורסם ע"ה פ"ה נ"י אב"ד ור"מ דק"ק שוראן יע"א הי"ו:

בעזה"י

שוראן, ערב חג המצות תרל"ח.

שוכ"ט לאהובי תלמידי הב' המופלג וכו' ה"ה כ"ה **דוד צבי** כ"ץ **קאטצבורג** יחי':

ראיתי העתקת השורות אשר שלחת מרבך הגאון המפורסם כקש"ת מו"ה **שמחה בונם סופר** נ"י אב"ד ור"מ בפ"ב ואחרי כי הגאון הי"ו מסכים עמך במלאכתך גם אנכי לא אמנע מלהמליץ בעדך אצל מכירי ומיודעי שיקחו מאתך הכליק יחי' ספרך **זר צדק** ויה"ל שיהי' התועלת המקווה ומה' אשר מעמו מענה לשון יצא רפואה ללשונך ולשונך עוד תביע תורה ותהלה בשער בת רבים:

דברי אלוף נעוריך

פייבל פלויט

חופ"ק שוראן יע"א.

שאר רבותי הגאונים ה' יברכם משכו את ידיהם מפני גודל ענותנותם.

הקדמה.

חבקוק הנביא אמר רשע מכתיר צדיק, הרצון כי רוח הוא באנוש לירא ולחת. לעלות ולאחוז בסנסני תמר אשר לה קומה גבוה, ונפשו ירעה לו אולי יפול ממנו. כמו כן לא יאבה העול ימים ליקח לקח טוב מאנשי שם אשר כגבוה ארזים גבהו וכבר שבתו כחות החומר להתעולל בו, וכלא גשם ממנו ונשארה נפש יחידתו, כי לא יקל עשות צדק ולקנות חכמה ובינה להתדבק בדוד העליון, ועל זה אמר רשע מכתיר צדיק, כי הרשע אשר יחפוץ לצאת חפשי מלעשות כמעשה האיש השלם אף כי דרך הצדיק ישר בעיניו, אז יכתור אותו בכתר אלוה ויאמר כי אין לאל יד קרוץ מחומר לדמות לאיש עליון הזה כי מלאך ה' צבאות הוא, ובזה יקרא לו דרור לעשות כאות נפשו אשר אותה ושאפה לעשות רע, אולם נער קטן אשר עוד יצר שוכן בו להטהו דרך בית האון אל חיי הגוף ופעולות חומריות ועודו יושב בחיק הנערות, אם יאזר חיל להשכיל לב אנשי גילו לעירו צאן קדשים, אז מעט ערכו יהיו לו לתועלת וקוטן מעלתו יהי' לו לתפארת ויעלה לרצון על מזבח ה':

לכן הצעיר אליהו באיוב ל"ב כאשר התודה על אשמו על אשר הרהיב בנפשו עוז, לחות דעו אמר צעיר אני לימים ואתם ישישים, כוונתו כי רק זאת יחשב לו לחטא על כי בא לענות חלקו לפני ישישים, אבל הצעיר אשר יחוה דעה לפני נערים כוונתו זך הוא מפשע וחף מעון:

הקדמה

ובך אנכי דובר לענות בי צדקתי, אם יבוא על ספרי הקטן איש מהתל ודורש רע אשר מום רעהו יבקש גליתי את חרפתי מעלי להוכיח כלימה על פניו, והצעיר אליהו דבר עלי טובות וכל הבא אחריו לדבר עלי תיפלה בוודאי מקצר ידו לחבר חבורים יותר טובים אחז דרך עקלתון לבקר ספרי זולתו ודבריו יהיו בטלין ומבוטלין ולאוהבי אמת ומבקשי צדק בקהל רב יהיה שלום בחילם ושלוה בארמנותיהם:

פרק ראשון.

זבחי צדק.

עיר פרא אדם יולד, ערום וערי' מדעת והשכל, ולו שלש אבות לעדי ולתפארת, הראשון האב הטבעיי, המוליד עצמותו וגשמתו, והשני רבו היולד דמות וצלם חכמתו ובינתו, והשלישי הכי נכבד האדם המוליד את עצמו המרבה את יפי חכמתו בחריצות והשתדלות עצום, כמבואר בפרק חלק ע"פ ועשיתם **אותם ארחב"פ אם שמרתם את התורה מעלה אני עליכם כאלו עשיתם את עצמכם**, ושלש אבות האלה המה מקבילים נוכח שלש מיני ההשגה המפורסמים, ביארם הנ"ל דרוש מ"ח שהם מצד החקירה, והקבלה, והמוחש, והנה האב הטבעיי הוא משפיע בזרעו מזג רעיונו, ורך עלה מוחו אשר בעבור זה יקל עליו להרבות את נחלתו בפעולות השכליות, לחקור ולהתבונן בנפלאות תמים דעים, ועיין פ"ח משמונה פרקים להרמב"ם. והאב הזה הוא נוכח השגת החקירה, ורבו ואלופו מאציל עליו הקבלה והמסורה איש מפי איש לידע חקר אבות מני שים אדם אלי ארץ, אכן אדם המוליד את עצמו הוא אם ייטיב לעד להסיר מאתו חמרו וגשמו, ויטהר נשמתו אשר חלק לו אלוה ממעל, עד כי יתעלה על מה"ש כידוע מאמרם ז"ל. ומבואר שם כנ"ל שאצל המלאכים אין שום חקירה שכליות ועיוניות וגם אין אצלם סדר קבלה מראשונים לאחרונים, כי ידעו ויבינו הכל בהשגה חושיות במראה העין, כהמכוון בפסוק ביחזקאל **וגבותם מלאות עינים סביב** שכל השגתם וידיעתם הוא מה שיזדמן לעיניהם מכל עבריהם, וכמו כן ישיג הצדיק המושל ביראת אלוקים את הכל באמצעת חושיו:

ולדעתי

ולדעתי אמר האי גלילאי במסכ' שבת דף פ"ח בריך דיהיב אורין על יד תליתאי על שם שהתורה נקנית על יד שלוש דרכים האלה. וגם על זה התעבר עמנו אביר הרועים, ואמר בפ' כי תבוא ולא נתן לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע, רצונו כי מנע מאתנו כל הדרכים אשר בהם נוכל לקנות התורה, כי השקידה הי' לנו למחסור על כי לא הי' לנו לב לדעת, והשגת שקידה נעדר ונעלם מאתנו כי אין עינים לראות וגם הקבלה נגרע מאתנו על כי אין אזנים לשמוע:

ועתה הנה הבאתי ראשית פרי עטי זבח תודה לאבותי היקרים והנעימים יחי' לאו"ט עכי"ה ה"ה אא"מ הצדיק המפורסם מופלג בתורה וביראה טהורה אש חי ורב פעלים מקבצאל כקש"ת מו"ה זלמן ב"ץ כי' ויקר אמי מורתי הצדקת במעשים אשת חיל עטרת בעלה מכסים בא"ת מ' רבקה תחי' בת לא"א זקני הרבני המופלג בתורה ויראה חו"ב כקש"ת מה"ו שמשון פישביין כי' בק"ק טשוק יע"א ועלי לשלם תודות להם על אשר הפליאו עמדי ועם כל זרעם יחי' לגמול עלינו יותר ויותר מכדי יכלתם וכל מגמתם ופרי שקידתם ישיתו מחוז חפצם לנהלינו על מבועי התורה והיראה והשתדלו ברב תוקף ועוז להיות כבוחן ועופל נגד אנשי רשע אשר פצו פיהם בחצקת לשונם לדבר על בנם מדוע המה עושים ככה לגדל בנים לתורה אשר כהיום לא להועיל יחי' אך המה לא הטו אזנם לדברים האלה וקימו והעמידו תלמידים הרבה כפירוש הב"ל דרוש ל"ו להעמיד תלמידים לזמן רב שיתמידו בלמוד. ואמו"ר הרב הגאון המפורסם אב"ד דפה נ"י אמר בפרשת שלח לך ע"פ ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה כתרומת גורן כן תרימו אתה וכבר העירו רז"ל מדוע דמתה התורה חלה לתרומה אכן הכוונה כי בתרומת גרן אשר היא ראשית נתינתה נקל לאדם לסבול עלה כי לא ירע לבבו אם יעניק שמן מנהו לאחיו האביון אולם ' לאחר אשר כבר נתן ונתן כמה פעמים ויגיע אל אחרית הנתינה שהוא מצות חלה אז יתן בכים עינו וירא כי רב הוא אשר שחד מהונו [illegible]יים ואף אם גם עוד עתה לא יקפוץ את ידו מלקיים פקודי לאב[illegible]

אלוהיו

אלוהיו אכן יהי' ברוע פנים ובעצבון לבב על כן בא הליו' כתרומת גורן כן תרימו אותה כי יהי' כתיבת האלה בטוב לב ובפנים יפות כתרומת גרן אשר בלתי ספק יטב לך כתיבתה:

וכן אתם אבותי היקרים תחי' לא שלותם ולא שקטתם מלתמוך אותי מראשית ימי עד היום הזה ואין לאל ידי לגמול עמכם שמץ מהם והרוכב שמים ישלם לכם אא"א כעל תגמולכם עלי ותכינו בשיבה טובה לראות זרע ברוכי ה' אמן סלה:

אך זאת יהי' לכם למנה מאתי לעשות לכם יד ושם בעלים האלה לכנות אותם ז"ר על שמכם הטוב:

וגם אמרתי לבנות בית נאמן לא"א זקיני הרב הגאון מה"ו דוד צבי זלוק"ל אשר הי' מוכתר בכתר תורה כי הי' גאון עולם ומפורסם ומתמיד כפלאה שם לילות כימים להגות בתורת אל וגם הי' מוכתר בכתר כהונה וכתר מלכות כי הי' ראש ב"ד בק"ק טאפאלטשאן ומרוב התמדתו הי' יקר בעיניו לבלות זמן לכתוב חדושי תורתו אשר העלה ברוח בינתו לכן קראתי זאת זר צדק על שמו המוכתר בשלש כתרים:

וגם אבשר תודתי בקהל רב לרבותי ומורי הגאונים והגדולים ה' ירים קרנם וקרן תורתם ה"ה אמו"ר הרב הגאון הגדול ומפורסם בכל קצוי ארץ ע"ה פ"ה כקד"שת מו"ה בונם סופר כי' כשמש בצהרים אב"ד ור"מ דק"ק פ"ב יע"א ולא"מור הגאון הגדול ע"ה פ"ה פאר הדור כקש"ת מהו' פייבל פלויט כי' אב"ד דק"ק שוראן יע"א ולא"מו הרב הגאון הגדול כקש"ת מו"ה נפתלי סופר כי' אבד"קק פש"א יע"א ולאחיו אמ"ו הגאון כקד"שת מהו' זוסמן אליעזר כי' אבד"קק האלאש יע"א ולאד"ור הה"ג כקש"ת מהו' ישראל חיים קאטצבורג כי' אבדק"ק באליאק יע"א ולאלוף נעורי דודי הרב המופלג חו"ש הרבני כקש"ת מהו' קאפל קליין כי' בק"ק נייטרא יע"א יהי' נועם ה' עליהם ויזהירו כזוהר הרקיע וכעצם השמים לטוהר וככוכבים לעולם ועד:

ובמקום גדולים יעמוד מטיבי ידידי הרבני המופלג בתורה וביראה טהורה חו"ב חו"ש קלין המרומם כש"ת מהו' בן ציון

שיף

שיח כי' בווינן הבירה אשר בההלו נטעתי את ספרי זה והיה לי שם ארון מלא ספרים יקרים וגם העניק לי מהונו וה' ירבה כבוד ביתו ואילן נאה יהי' רלון שיהי' כל נאצאיך כמוך: ועיין חולין מ"ט ר' ישמעאל כהנא מסייע כהנא דאמר, ואני אברכם הוי אומר כהנים מברכין ישראל והקב"ה מברך לכהנים. ור"ע יליף ברכה לכהנים מואברכה מברכך, ומקשה א"כ מה מסייע ר"י לכהנא, ומתרץ דמוקי לה לברכת כהנים במקום ברכה דישראל, והנה עוד לא נדע יתרון גדול לר"י דמוקי לה במקום ברכה דישראל, אשר יגרע לר"ע דיליף לה מואברכה מברכך, אכן יתכן עם האמור בספר או"י פרשת לך לך ליישב דיוק עלום ודוע לא כתבה תורה ואאור מקללך כאשר אלל הברכה הקדימה ואברכה וא"כ מברכך? וביאור כי ברכת וקללת כל איש יפרד להרבה ראשים באיכתן, כי כל אדם למעלה ממעמדו אשר בו כפל כחלתו יחשב בעיניו לברכה ולשפע רב, וכן למטה ממעמדו יחשב בעיניו לקללה על כי עוד לא נשה מעמד אחר ורגיל תמיד על מעמדו לכן ידמה לו היתרון לברכה, והגרעון לקללה, ולפי מעמד טוב או רע של כל איש יתחלף ברכתו וקללתו לכן בהשכל ובדעת דיבר הכתוב הנ"ל, כי האיש אשר יעלה רוח ברכה בלבו לברך את אברהם יאמר ה' לברך את האיש ההוא למען המעט לא יהי' בעיניו לברכה על כי גם לו למכה מעמד טוב ורק ימלא פיו רב ברכה עמה וגדולה לברך בה את אברהם אכן איש כבל, לא יחשב ה' לקלל אותו מקדם אשר יוליא מפיו הקללה, כי אז יקפוץ פיהו בקללה כמרלת ואחד על כן כתוב ומקללך אאור אחר אשר קללו המה. והנה מדבריו אלה ראינו כי את אשר פי ה' דיבר לברך את האיש אשר יברך את אברהם לא יהי' רק לתועלת אברהם למען ירב ברכתו. וידוע כי התכלית וסוף של דבר הוא המובחר ונתעלה יותר מהדברים אשר המה לו לסבה, ומעתה כאור בהיר נבין שר"י מסייע כהנא כי לר"ע לחסרון יחשב באחר ברכת הכהנים אשר יברכם השם כי ברכתם יהי' רק לתועלת ישראל כהמכוון בפסוק ואברכה מברכך אשר משם נלמד לר"ע

ברכה

ברכה לכהנים אבל לא כן לר' ישמעאל דמוקי ברכה דכהנים במקום ברכה דישראל ר"ל באותו מעלה וחשיבות כברכת ישראל כי ה' יברך את הכהנים בטוב עין:

וגם אנכי אברך את הורי ומורי יחי' בברכת כהן הדיוט בעד כל אשר גמלו עלי טובות רבות וגדולות וה' יסכים על ידי לברך אותם ברב טוב א"ס:

פרק שני

והנה נתתי לב לדעת תפארת אדם לשבת בית, השוכן כמלך בגדוד וכל ברואי מטה הכולל שלוש מעלות זו למעלה מזו „דומם" „צומח" „בע"ח" יותנו כתר מלכות על ראשו. ואבינה כי יוקר אנוש להיות לנפש חיה לרוח ממללא ע"י חמשה כלי מבטא אשר שם בורא עולם בקרבו, ועל כי באתי על ניר חדש ועל שדה חמד אל נחל אשר לא עבד בה, אמרתי לנטוע אהלי במקום הנאמן הזה להאריך בזה מיתרי הבחינה ולחזק יתדות החקירה:

והנה אם נשאל לדור ראשון ונכון לחקר אבות לדע מעשי עולם מני שום אדם עלי ארץ, נראה כי מקדם היה ליסוד מלאכת חכמת הדבור על אופניו וברוח התעוררות, ביתר שאת וביתר עז מעת היתה, כי העול ימים נתחנך בזה להיות לו לשון למודים לדבר על לב רבת עם ולא יענה מהמונם ובקולו לא יחת, אולם ישמיע את הוד קולו פעם בנחת ובקול דממה ופעם בזעם אף ולהב אש אכלה, יקרא לנדוב שוע לנבל יאמר כילי וישום העתיד נגד עיניהם להראות להם את הנולד, יתן בקולו קול עז לקדוח אש בערת באזני שומעיו עד שגם אם מעט מספר יהיו, יאספו אסופה על פס רב ליקח נקם לבל לשאת עליהם חרפה, ובכח לשונו ידע ליקח לבבות העומדים סביביו ולמשוך אבירים בכחו אשר עליהם תטף מלתו ואחרי דבריו לא ישנו, וכולם יתנו כל אשר להם בעד מוצא שפתיו ולאורו ילכו חושך ואף מאבדון ומות לא לא יחתו, כ"א ימלאו דבריו ויאכלם ויהי' להם כל אמרי פיו לששון ולשמחת לבב:

והנה

והנה אים כבון ילבב למלא מזה דרך קרוב ונתיב סליל, להבין ולהתבונן מזה חכמת הבורא יתעלה גדול העלה ורב העלילה, בחכמתו הנפלאה להעלות ארוכה על גרם המפלות והאליל עליו ברוח ביכתו, חמשה כלי המבטא אשר מהם מולא דבר ומה מאוד יתענג המרחיב פיו ומאריך לשון לדבר לאות, ויזבח תודה ליוצרו על אשר שם אמין כח בלשונו לשבר גרים:

ואולי לזה העיר אותנו המלך שה"ע במשלי ע"ז לאדם מערכי לב ומה' מענה לשון הכוונה אף כי ים חפץ בלב כל אדם לערוך מערכי לבו ולכוונתם כרצון נפשו, ואין דבר מכריחהו לעשות מעשהו כי הבחירה חפשי עכ"ז מה' ילא מענה לשון, שלשון זולתו יענה ויחלים לבו ויטהו ויכריחהו לשמור מולא שפתיו:

ונפשו יודעת כי יונעם לקרוא הככבד לשמוע דברי החוקר והמוכח בעל חובה"ל בהאריכו בשער הבחינה, לבחון סימני חכמת הבורא בברואיו הערה נפשו לשום עינו הבדולה על הכסף והזהב, לעשותם אבן בוחן אחד מהעמודים אשר עליהם נשען מוסדי הבחינה להסתכל ולהתבונן בהם פליאות הבורא יתעלה במה שהטביע בלב סוככי בתי חומר לעשות זהב כסלם וכתם מבטחתם, ואות נפשם לאסוף ולכנום ברוב השתדלות ובתחבולות גדול בלי מנוח ומרגוע אוצרות כסף ומטמוני מסתרים, ואף כי בעלם הכסף והזהב אין תועלת לגוף האדם כי אם ימלאהו למא או רעב מחסרון המים והמזון, לא יועיל הון ביום עברה לשבור רעבונה ולרוות למאונו כי לא לאכול ולא לשבעה יהי' וגם לצרכי הרפואה לרקוח מרקחת להעלות ארוכה יתכנו יותר שארי החפצים מהכסף והזהב כי המה לא יעילו ולא יטיבו ואף לא יריעו ולא ישחיתו, ועכ"ז שם הבורא יתעלה בהם כח המושך למשול בתועפות ועוז על בני אדם ובעד אגורת כסף יצא באש ובמים ויעשה כל אשר ילוהו, ומאת ה' היתה זאת ונפלאות תמים דעים ליפות בזה הנהגת עולמו ולהיות, קונה ומוכר למען כל אים אל חפצו יבוא למלוא מבוקשו ולמלאות מחסרו:

והנה

והנה כאשר זרוע ה' נגלתה על החוקר הנ"ל ליתן לכסף וזהב מולא הבחינה, כן אנכי חושב מחשבה זאת לדלות מים העמוקים האלה מניב שפתים לכבד את ה' מגרונו ושפתי ישבחוהו ותהלתו ידבר פי, על אשר חלק לנו כלי המבטא לדעת לעות את יעף דבר ולמשול רבת עם ברוח שפתיו לנטות מערכי לבם כאות נפשנו, ואף כי משפט המלוכה למשול בחרב וכידון לרדות ולנגוש גוים במכת בלתי סרה וללחום מלחמה ברומח וחנית, כי לכלים רעים כאלה ניתן עוז לכלא על זולתו. אבל למשול בעים רוח שפתיו ולהכות אבירי לבב בלשון ולפוצץ לב האבן בקול קורא לשום פה כחרב חדה לשון כאן בדור נפלאות הוא בעינינו אין זה כ"א מעשי אלקינו אשר אלמה הרבה בלשון רכה לירד לפני' גוים ולקח לב השומעים. ובזה הבריק לנו השחר להבין נועם מליצות מלכינו במשלי כ"ד תפוחי זהב במשכיות כסף דבר דבור על אופניו אמר כי כמו שתפוחי הזהב שמה לנגיד ומלוה על האדם ליקח לבו אל פקודתם לנטותו אל אשר שם הזהב, ובתפוחי הצמחים נעדרת העוז והתוקף הזאת, ועם כי בהם רב תועלת יתר מאד מבתפוחי הזהב כי לחיך האוכלם יונעם ויהי' לפיו מתוק מדבש בעת התעורר תשוקתו להשיב נפשו וזה למגרעת בתפוחי הזהב כי ימאסו לאכול ועכ"ז המה נותנים במרומים רבים להיות להם שבט מושלים, וזולתם ירדו אלף מעלות אחורנית, כמו כן דבר דבר על אופניו גם להם ניתן כתר מלכות בראשם לירות חיצי הלשון בלב השומעים לרמוסם בקולו קול עוז להיות קולע אל השערה ולא יחטא מלהעכות ולהאל ישעבלת לבבם עד אשר ינועו כנוע עלי היער מפני הרוח:

והנה ראה ראינו כי האיש אשר אלה לו למנה, להיות נאמן שפה לקרוא בגרון על המצפה בלי מחשוך ולשלוח מליו בחדרי לב השומעים, אז גם אם יביע להם דברים אשר לא כן אמרים נעדרי האמת, עכ"ז יפעלו בזרוע כחם ליקח לב העם העומדים לשמוע בקול דברו עד כי ירחש לבם דבר טוב ויחשבו כי הולך חן בשפתות הדובר ובהשכל ובדעת ידבר דברים נכונים למבין אולם לא לעד יחקו ויחצבו דברים כאלה על לוח לב השומעים

כי

כי ככלות שפתי הדובר לדובב, ויביאו דבריו בכור הבחינה לבוא עד תכונתם לדע טבעם על מה אדניהם הטבעו וימצאם בנוים על קניני השקר על הנחות כוזבות, ישפכו עליו ועל אמריו חמה ובוז וילעגו על לשון אין בינה:

והי' היטיב לי אזן לשמוע בזה דברי אליפז ריע איוב סי' ד' **ואלי** דבר יגנב **ותקח אזני שמץ מנהו וכו' עד האנוש מאלק' יצדק** והמפרשים לא השביעו נפש שוקקה להבין פסוקים האלה. ואשר אנכי אחזה הוא כי שהע"ה הבטיח אותנו שהאיש אשר הרים ידו לחמוס ולעשוק הון אשר לא לו, לא יחרוך רמיה צדו ומשכנו יורשנו אלקי, כי אך לעת רגע ימתוק בפיו רע ויהי' לו לנחלה אבל התעיף עיניך בו ואיננו, כי רננת רשעים מקרוב וכחלום יעוף ולא ימצאהו, לזה אמר אליפז לנוכח רעהו אשר הפליא לעשות לערוך דברי ריבו ברב עוז ותעלומות ולשפוך סלולה על מעמדו הנכאב, לכן השיב כי כח אמריו פעלו רק כאשר הקשיבם אזני אבל בעת קרוב יעבור עליהם קץ הפלאות כי כולם מהול בסיגים ולא ישארו אמרים לרופים, וזהו אלי דבר יגונב שמזה בבחינת יגנב כי לא יעמדו לנצח כאשר ידי איש חמס תשבנה אונו אשר רצץ דלים כן יפג ויחלף פעלו אשר פעל בכח אמריו לעורר לבו ורק בשעיפים ובחזיונות לילה אז פחד קראני ורוב עצמותי הפחיד ורוח על פני יחלף תסמר שערות בשרי יעמוד ולא אכיר התמונה לנגד עיני, הכוונה כי לעת קל במושכל ראשון הייתי שומם כי חשבתי דבריו למשפט אשר ערך מערכה כנגד יוצרו אולם לא החריך רמי' צדו ולא לנצח פעולתך אתי ונד כחזיון לילה כי אחרי אשר ישבתי בדד ולא שמעתי עוד קול שועה סוער ברעש גדל רק דממה וקול אשמע, קול רעיוני סתרי לבבי לבחון דברי פיך אז אמרתי להשיב בלימה על פניך האנוש מאלקי יצדק וכו':

גם בלדד השחי ענה כזאת ואמר בסי' י"ח **עד מתי תשימון קנצין למילן תבינו ואחר נדבר** לדעת המפרשים הז"ל עד מתי „לא“ תשימון ותחסר מלת „לא“ אכן לדעתנו כאמר, כי האיש אשר בכור מלא אמרי דעת ואמת בהשכל, המה יפעלו בלב השומעים לעולם

לעולם גם אחר אשר יותכו אותם בכור הבחינה להגה הגיגים מהם ואין קץ לפעולותם, אולם האיש אשר ידבר דברים אשר בדה והגה מלבו מיוסדות רעועות וסמך על משענת קנה רצוץ, המה לא יעילו להחלים ולהענות לב אדם כי רק בעת אשר יכנסו המון דבריו לאוזן שומעת יהי' להם כח לכלא, אבל בעת אשר יבואו למקום בינה להתבונן על תולדותם יעברו וידדו כחזיון לילה ובזה נותן קץ לפעולתם, על זה אמר עד מתי תשימון קנצין למלין רצונו למה תדברו דברים אשר יש קץ לפעולתם ואינם שומרים לעולם תפקודם כי המה דברי רוח הבל ואין בם מועיל אכן זאת עשו תבינו ואחר נדבר:

והצעיר אליהו בן ברכי' אמר בסי' ל"ו **אשא דעי למרחוק ולפועלי אתן צדק** אמר כי מלתו על לשונו באמרי דעה אשר יעמדו לזמן רחוק „ולפועלי" רצונו על תוקף פעולות לשונו, אתן צדק כי לא יפעל במשאות שוא ומדוחים אשר יהי' כמעט רגע לשאון גלים וישאם רוח כי אמנם לא ישקר מלי:

ובזה אבוא עוד הפעם אל המלך במשלי סי' ט"ו **שמחה לאיש במענה פיו** על אשר נותן לו עוז לענות לב שומעיו במוצא שפתיו אולם **דבר בעתו מה טוב** והמובן הפשוט כי מלת מה טוב הוא הפלגה לשבח ולדברינו הוא הפלגה לרע, והכוונה כי הוא משבח את השמחה אשר קבב לו פיהו רק על דברים אשר אין גבול לפעולתם אבל דברים אשר פעולתם רק בעתו בעת ידפקו על תוף האזן מה טוב?

גם בסי' כ"ג **אמר אם חכם לבך ישמח לבי גם אני ותעלוזנה כליותי בדבר שפתיך מישרים** רצונו כי רק אז ישמח לבי בדבר שפתיך מישרים להענות לב זולתך אם יהי' בנוים על אדני החכמה אבל לא אם יהי' בלי השכל ודעת אשר פעולתם רק בעתו:

ועל כי הואלתי לדבר בכלי המבטא לא אמנע מלכתוב אשר ראיתי **בישעי'** ל"ב פ"ד **ולשון עלגים תמהר לדבר צחות** מלת תמהר נראה לדעתי הקלושה מדויק מאד והכוונה כי מדרכי הרפואה

שהאים

שהאיש אשר דבריו לעו הנקרא שטאטערן ארוכתו תצמיח אם יתן רסן למו פיו לדבר לאט לאט כל הברה בפני עצמה נפרדת מהסמוכה לה, ובין ג׳ או ד׳ מלות ישאף אויר וימלאה את הריאה עם רוח כדי לדבר כל מלה בעיס רוח, ומן הנבחר להרגיל עצמו בזה שיכה בהלבעו על ירכו לפני מולא דבר, ולא יהי׳ לשון כמהר לפתוח שפתיו להוציא דבה אם לא יכה מקודם על ירכו כי זה יהי׳ לו למורה דרך לדבר בו,*) והנה לעתיד עת יבקע כשחר אור גאולתינו בעת חבוש ה׳ מחץ מכאובינו, לא דרכי הטבע ונתיב הרפואה יהי׳ בעזרתינו כ״א במאמר האל ילין כזר הרפואה עלינו, לכן אמר ולשון עלגים. תמהר לדבר צחות כי לא יצטרך לסבב את רפואתו על דרך הנ״ל כי גם אם ימהר לדבר ידבר צחות:

ועתה אבאר עוד הפעם ביד ה׳ עלי פסוק אשא דעי למרחוק ולפועלי אתן צדק רז״ל אמרו כל מה דעביד רחמנא לטב עביד, ואף אם ענן וערפל יקדרו את קשי יומו תוכו רצוף אהבה וחסד אל ולא למראה עיניו בעת ההוא ישפוט האדם, כי אם אל הפועל אשר יולד ממעשה הזה כאשר פירש הא״ם ז״ל בספר׳ כי תשא וראית את אחורי כי האדם יראה את צדקת ה׳ אחרי אשר כבר עשהו ופני לא יראו כי בראשיתו ידמה לעיני בשר כי רע יבוא עליו וזה הכוונה אשא דעי למרחוק כי ישא עין ויכרה אזן לדעת פועל מרחוק ר״ל פועל המסובב מפועל של ימי קדם ואז אוכל ליתן לפועלי צדק כי אדע כאמנה כי אך טוב וחסד עשה עמדי:

עוד יתכן לאמר כי כאשר גבוה שמים מן הארץ כן גבהו דרכי מדרכיכם וקצרי הראות כמוני לא יוכלו לראות ולהבין דרכי אל לכן מן המובחר לסגור עין ביכתו ובלא דעת והשכל יתן לפועלי צדק, ויאמר כי כל דרכיו משפט וזה שאמר אשא דעה למרחוק כי ארחיק את דעתי ושכלי ואשא אותו למרחוק, ולא אבחין ולא אנסה את אשר יפעל האל עמי רק אתן לפועלי צדק:

וידיד

*) והארון רופא ראזענטהאל במחברתו (נדפס בוויען בשנת 1861 למספרם) על חולה זה האריך.

וידיד נפשי הרב המופלג בתו' וחו"ב מו"ה איזיק פרישמאנן נ"י אבדק"ק וואלטשעליטץ אמר בפ"ח דברכות דרב אשי אייתי כסא דזוגיתא חיורתא ותבר קמייהו ואעציבו הרלון כי ראה שהמה שמחו מאד כאלו היו יודעים בזור שמעמדם כעת שפרח להם ונורל טוב ונעים הוא אשר נפל בחלתם. אכן לא למראה העינים ישפוט גבר חכם בעוז כי אולי מעמד הטוב סובב הולך ליום איד ומעמד רע, לכן תבר כסא דזוגיתא חיורתא להודיעם כי נשבר ונגדע מעיני האדם מראה הזכוכית אשר מתוכו יוכל לראות את הכולד ורק מסך עב אשר מאפיך כח הראות יעלרו אותו מלהתבונן בעת הבא ובזה שם עלבות בלבם:

וזאת אהי' תולת אדם ישר לבל יתפעל אללו העת ההוא לאחד מב' הקלוות, כי ביום טוב לא יעלוז מאד כי ידיעתו שיום האיד הוא גלגל החוזר בעולם יקבב לו עלבות ומורת רוח. אכן גם יום רע לא יאללהו לעורר לויתן יותר מדי, כי ישום כסלו על ה' אלהיו וכמאמר ישעי' כ"ו אף ארח משפטיך ה' קוינוך שאף במעמדו הכלאב יקוה על ישועת ה' שיכלכל מחלהו. ובזה נדע להבין מ"ר שה"ש ע"פ עיניך יונים מה יונה זו אע"פ שאת נוטל גוזליה מתחתיה אין מנחת שבכה כך ישראל אע"פ שחרב בהמ"ק לא בטלו ג' רגלים ולריך טעם על אשר אלק זה לעינים ולא אל א' מאבר האברים. אולם הרלון כי כל השלום רגלים המה זכרון ליליאת מלרים, ובאמת כהיום הזה אין שורש דבר נמלא לנו לחוג ולשמוח בחגים האלה, יעבור כי היום אין יתרון לנו בגאולתנו אז, כי כבר חזרנו לעמוד תחת ממשלת עם נכרי. אכן חוזק בטחוננו אל אחרית הימים יעורר אותנו לשמוח בחגים האלה כי עינינו למרחוק יביטו שעוד יבואו ימים שה' יעשה לנו נסים כמאז, ועל עולם בטחוננו וכסלנו זה אמר עיניך יונים, וביאור המדרש שהרלון על אשר אנו חוגים ג' הרגלים האלה נדמנו אל עין רואה של היונה אשר ג"כ איננה מנחת שבכה מטעם זה שעוד תקותה להוליד גוזלות:

פרק שלישי

ועתה נחפשה ונחקרה לבאר דבר נפלא הכולל הנמצאים כולם מדומם, צומח, בע"ח, מדבר, וכבר הלכו בנתיב זה הרבה בעלי מחקרים ברוח מלא לחבר אמרים צרופים בהשכל ובדעת, ואתחיל מלתי ואומר כי בעין שכלנו נראה באר היטב כי כל הנמצאים בעולם השפל הזה הנכנסים בבחינת החילוף והתמורה תמיד יגעים לנוע ולנוד רצוא ושוב ממעמד למעמד ממצב למצב אחור וקדם ממעלה למטה וממטה למעלה, ומעולם לא היו חפשית מזה למצוא מנוח ומרגוע לעמוד על מצב אחד ולשמור פקודה אחת בלי הוספה או גרעון, ואות על זה כי הנה כל הדברים יתימרו ויתחלפו מהפך אל הפך המדבר יגוע והבע"ח ימות וציץ נובל, ופעולות אלה המה מתנגדים זה אל זה, וחכם יבין דבר לאשורו כי אין ביכולת הטבע לחבר ב' הפכים אם לא יביא דבר מצוע בין שניהם אשר בו יהי' תואמים ונלמדים, לכן הצורך אם פרוח תפרח חבצלת ותהי' נחמדת למראה אם יעבור עליה קץ הפלאות להיות נענה בהפסד וכליון, יהי' בין מעמד היותה הדר למעמד ההפסד עוד מעמד שלישי הוא העת אשר בו נבול יבול' ותסיר לאט לאט הדר תפארתה עד אשר תגיע אל תכלית ההעדר והמיאוס להיות כעפר ארץ, וכן הדומם אשר יתהפך להיות צומח לא יהפך עפר לירק ועשב בלי מצוע כלל, כי אם ישתנה ויתהפך מצורה אל צורה מכח אל כח אשר האחת איננה הפך גמור אל האחרת וברבות העת יגיע אל תכלית ההפך, וכמו כן יום ולילה המה שני הפכים, לכן לא יתכן להאיר השמש סמוך בלי פירוד לחשכת הלילה כ"א הנשף וערב והאשמורת המה להם לגשר אשר בו יעברו זה אל זה, והנה כח הטבע אשר הניח הבורא בהנמצאים לעשות פעולות האלה ולהפוך דבר אל הפכו ע"י סיבות שונות המבדילים ביניהם, לא יכחיש א' מן המשכילים

כי תמיד לריכין להיות עושים פעולתם, כ"א יהי' עת אשר ינוחו ולא יהי' נעים כי הוסר תוקף פעולתם, מי הוא זה אשר יחיה כחם לחזור וליתן להם גבורתם לעשות מעשים אשר זמן מה לא עשו, אין לאל הטבע להפליא זאת, על כן לקו היטב דבריכו כי כח התמורה והחלוף המה תמיד יגעים לעשות תפקידם בלי מחסך ומעלר אשר ימנע אותם מלעשות את חוקם. גם הרמ"בם ביה"א ה' יסודי התורה פ"ב ה"ג כ' והם הווים ונפסדים תמיד:

והנה גם אנחנו עדת האנשים כפל גורלינו בעולם השפל הזה, ואנחנו מוכים ומעונים מהכיתוך והחילוף וכחותנו וכלחנו הולכים מאתנו לאט לאט, עד כי יעזבו אותנו לכלא ויעלה המות בחלונינו ויבוא בארמנותינו כי יום המות מתחיל מיום הולדו. אולם לבל ימהר לבוא עלינו האבדון להשחית אותנו ולקפוד כארג חיינו טרם בא קלינו, לכן הלורך אל המאכל והמשקה אשר יהי' חלף כחותנו הכודד מאתנו ותמורת און חיותנו האובד והסר תמיד מעמנו, ואיוב סי' ג' התאונן על זה להיותו קרוץ מחומר וחזקת יד התנועה מעלה עליו לדכות אותו ולהכרחהו לאכול לחם מגואל לתלאות חסרון אבדתו וליתן שוא תמורתו, לכן אמר לפני לחמי אנחתי יבוא כי תמיד התעורר ליתן על לבנו אל המזון ולהיותו כודד ללחם:

ואמנם הבעק"ד שער ס"ו כ' כי הת"ק אשר חכן ה' אותנו בה היא מללת אותנו מפחיתות ומהפסד התנועה הזאת, והיא לנו למחסה ולמסתור מרוע ההעדר המעתד לנו את המות כי אורך ימים בימינה ושנות חיים היא מוספת לנו, ולדעתי מבואר זה בחזון ישעי' סי' מ' קול אומר קרא ואמר מה אקרא כל בשר חציר וכל חסדו כציץ השדה וכו' עד ודבר אלקינו יקום לעולם אמר כי לא כן חלק ה' לנו כאשר חלק לשאר ברואי מטה אשר רוח ה' הוא התנועה הנזכרת נשבה בהם ויבש חליר וכבל ליץ, אולם דבר אלקינו הוא הת"ק יקים אותנו לעולם ולא יהי' ההעדר עלינו לגורר לקבב לנו את יום המות כי קוי ה' יחליפו כח:

וכאשר

ובאשר טבע התנועה הזאת רודה בעצם האדם להביא עליו שודד ההעדר ויתקפהו כמלך עתיד לכידור להפיל עליו לצמות והלך באורח לא ישוב, כמו כן יפעל בזרוע כחו אף בעוד היותו בחיים עלי תבל לנתק מיתרי הצלחתו ולשבר מוסרי ישעו, כי כאשר יהי' ראשיתו מצער ויחל ליהל אור ההצלחה על ראשו ויעלה מעלה מעלה עד אשר יגיע אל גבול העליה, אז ישוב אחור וירד מטה מטה עד אשר אחריתו יקטן מאוד, ככה הביע לנו איש אלקה דון אברבנאל ז"ל ופירש בזה בפ' כי תבוא **והיית רק למעלה** בא לאמר, כי לא יעלה עלינו גבול העלי' אשר יסבב לנו אחריו תוגה לירד מטה כ"א תמיד יהי' נועם ה' עלינו לשמור אותנו מקשת דרוכה הכונן להשחית כל משיגי המעלה עליונה כי לא יתן המשחית לבוא עלינו, אולם זה היה רק אצל עם בני ישראל אשר תמיד עיני ה' עליהם מראשית עליתם על גרם המעלות עד אם גם כביר מצא ידם להיות ברום ההצלחה ותורת ד' אשר בלבם הצליח דרכם, אבל לא כן עם איוב כי רק כח הטבע אשר ברא האל בששת ימים נהל אותו על מי מנוחות להביא ברכה אל ביתו להיות שרשו פתוח עלי מים להרבות כבוד ביתו, לכן כאשר הגיע על גפי מרומים אשר אין עוד לבוא למעלה כאשר הוא בעצמו הגיד לנו ממעמדו הנשגב בסי' כ"ט, אז החל התנועה לפעול בו למטה להביא עליו יום איד ויום אפל אשר כל ישעו והצלחתו גדע לארץ ונטל כבוד ביתו ואין בידו מאומה. ובזה יהי' כדבש לפינו ד' מדרש נפלא בשעה **שהתרעם איוב על היסורין הראה לו הקב"ה סוכה של שלוש דפנות** והוא פלא, אכן נאמר על כי כלל ימינו עלי ארץ ועל ימים מעטי מספר נקומם אלתנותינו עלי תבל לכן נקרא העוה"ז פרוזדר וסוכה להצטדד לנו כל צרכינו אשר נקח עמנו אל בית מועד לכל חי, ובעק"ד פ' אמר כתב כי כמו ששיעור רוחב הסוכה היא ז' על ז' ברום י' טפחים ועולה לסכום שבעים כמו כן ימי שנותינו שבעים שנים וזה אמר דהמע"ה הנה טפחות נתת ימי. לכן כאשר התמרמר איוב על מעמדו הרע הראה לו הקב"ה סוכה של שלוש

דפנות, להורות כי העולם אשר ברא האל כדמה לסוכה של ג'
דפנות כי לא יתכן להיות חומה בלורה נשגבה וליתן בריח וסוגר
תחתי' לבל ישיג אחור אחרי אשר עלה על במתי עב כ"א תמיד
הם עולים ויורדים. אולי כמו זה באיוב סי' ג' באמרו **רוח גדולה
באה מעבר המדבר** דימה התנועה הזאת אל כוח גדול הבא מעבר
המדבר אשר ממנו ינוע עלי היער „**ויגע בארבע פנות הבית**"
הרצון כי שמר פקודתו אשר הטביע האל בקרבו לפוצץ בתים
רבים אשר להם חומות בצורות להורידם עד לארץ ועי"כ **ויפול על
הנערים** וכו':

והנביא זכרי' אמר **אשר לא יום ולא לילה** העיר לנו אחן בזה
כי לעתיד עת ימלא הארץ דעה את ה' לא דרכי הטבע
יהי' לנו משיל הישר לילך בו להעריך היבות לסבב חבור ההפכים
ליתכם בנושא אחד ובלתי זאת שניהם כליל יחלפו, ע"י חיילים
אשר יגברו זה על זה ויגזו עד אשר שניהם יהי' לבער ויעלו
כאבק על תבליתם. אולם בעת אשר ירא חטר מגזע ישע אז גם
שני ההפכים ישיקו קנאתם וירבילו יחד בלי מלוע ביניהם כי לא
ירעו ולא ישחיתו זה אל זה לכן לא יאמר עוד להם כי האחד
הוא נגד והפך האחר כי שלום יעשו ביניהם, ועל זה העת הנכסף
אמר אשר לא יום ולא לילה כי שניהם יגורו יחד יום ולילה אשר
בעת קלרי הראות כמוכי לא יבינו ולא ימלאו מקום בלבם לדברים
אלה. ומה מאוד מתקו לנו לבאר בזה איזה מאמרי אגדה של רז"ל
האחד במ"ר מגילת אסתר סוף פ' א' **בעוה"ז בזמן שרוח דרומית
מנשבת אין רוח צפונית מנשבת ובזמן שרוח צפונית מנשבת
אין רוח דרומית מנשבת לע"ל בקיבוץ גליות אמר הקב"ה אני
מביא רוח ארגיסטים לעולם שבי' רוחות משמשות בו** כמזו לנו
על האמור, כי בעת הזה אשר זרוע הטבע מעלה עלינו אין לאל
ידנו להמליא עבודת דבר והפכו בעת אחד אבל לע"ל מאת ה'
יהי' לנו לקרוא קשר לדברים אשר כעת בגד יבגדו אים באחיו:
ויובן בזה מה שאמרו רז"ל סוף מס' תענית **א"ר אבינא אר"א
עתיד הקב"ה לעשות לצדיקים מחול לע"ל והוא יושב**
ביניהם

ביניהם וכל אחד מראה לו באצבע ועיין בליקוטי הגר לאמ"ו הס"ג כ"י פירוש בשם רד"ק מלת מחול ר"ל עיגול שלשון מחוג שעושין בו עיגול. ועיגול א"א לעשות כ"א מדברים שוים, ולע"ל יהיו עיניכו רואות את מוריכו, ויאלף לכו חכמה להבין כתיבות כל הכמלאים על רגל אחד, גם דברים אשר כעת בגד יבגדו זה בזה, לעתיד ידבקו ויחזקו יחד עד אשר יהיו כמחול ומחוגה כי יאותו לשבת יחדיו:

ובזה נכרה אתן להבין עוד מאמר כפלא מ"ל פ' כ"ט **בשעה שאדם הולך לישא אשה ושמע קול כלבים מנבחים הוא מצית מה אינון אומרים לעת ערב לעת צאת השואבות** ומקדם כשלא את ילדי רעיוניכו לשוטט ולתור אחריו חקירה אחת אשר לאורה כלכה חושך במדרש הכסתר הזה, כי הכה אם יעלה רוח המושל על אדם לעזוב את אביו ואת אמו ולדבקה לו מכוח ועזר כנגדו, שכים הכה אשר לריך לשום עינו עליהם לבוא עד תכונתם האחד אם תפק זמונו בעניכים הכוגעים אל הגוף, והאחרון כנגד הדברים הכונעים להפק רלון מאת ה' להיות אשה יראת ה' אשר תהי' בתומכי כפשו להשלים עבודת הבורא, אולם אים כבון ילבב להשליך על ה' יהבו כי ידוע ידע כי אין לאל ידו לדבר בזה מטוב ועד רע כי מה' כבר ילא הדבר ארבעים יום קודם ילירתן עיין סנהדרין כ"ב ובפירש"י סוטה דף ב', אולם הכוגע אל עניני נפשו ידבר בלדק השפך, כי הבחירה חפשי' להפוך ונסבות בתחבולותיו לפרוש ככפיו להיות קלין על אשה כאות כפשו אם לטוב אם לרע ויאזר כגבור חלליו לברור לו חיים ולא מר ממות. ואם ילר סוכן בו לשאול מה זה ועל מה זה לדבר דברים אשר לא כן כי פעם תשים מוקרות ועבותות לעלור מערכי רעיוני לבך ולעמון ידך בללאת ולהשען בה' ובזה הכושא תתהפך לנתק ולשבור בריחך ודלתותיך ותבטח ברב כחך, לאמר כי ידיך יעשו חיל לארוש אשה כחפלך ואות כפשך? זאת עשה ועכה כסיל כאולתו ואמור לו כי כסתר וכעלם מעיני שכלכו לראות זאת, ולעיף החושך והלעטה ושחרות הלילה יכסה אותה ועת עיניכו מלשמור כל ארחות אל

[כאשר

[כאשר כתב הרמב"ם על הקושי' שהידיעה מכחיש הבחירה] עד אשר יגיע העת אשר אור יהי' לנו בליון, ואז יגלה אוזן אנשים לאור באור החיים ויאלף לנו חכמה להבין כתיבות ב' הפכים במסלל אחד, וזה אשר רמו חז"ל במאמרם **מי שהולך לישא אשה ושמע קול כלבים מנבחים** כי כלב יחידתו בא ברוח סוערת לקפוץ עליו פיו לדבר אליו תיפלה, למה זה יתן מקום לסערת רחשו לדברי סבל וריק אשר כנער קטן יהדפם, לאמר כי המה ילדי שקר בנוים על עמודים אשר אין אמן בם **מה אינון אומרים לעת ערב לעת צאת השואבות** לא יטה אוזן עד אשר יגיע עת ערב של אלף הששי ואז יהיו עת מלוא לשאוב מי התבונה, ויהיו עיניכו רואות את מורינו ויגיד לנו משרים להתיחד דברים הפכים בקשר אמיץ וחזק: גם בעת יראנו מצרים ראינו כפלאות אל כאשר הוציא אותנו ממסגר העבודה לא כמעללי איש היה דרכו אשר בו שלח לנו עזרו מקודם לגאלנו, כי דרך גבר אשר בעלוהו אדונים בעבודת פרך עת ישים מועלות בכפשו לצאת חפשי מאדוניו ישתדל מקדם לפרוק מעליו עולו הקשה לאט לאט, ובראשון ושני יקל עבודתו רק מעט וילך ככה ממדרגה למדרגה, עד אשר יקרא לו דרור ויצא חפשי ביד רמה אכן הבורא יתע' לא בשובה ונחת גדע לאחות השעבוד מעלינו רק מתוך קושי השעבוד עת היתה העבודה קשה מאוד מאוד אז שבר מטה נוגש והוציא עמו בששון, וכן היה כל מופתיו אשר הפליא עמנו לא הצטרך לשבב שבות אשר יפיקו רצונו כ"א לאחר אשר כבר סגור מבוא הטבע ותשועה רחוקה משלשלת הבריאה, אז בקע אור הישועה והצמיח קרן הנפלאות מאפס ומאין כבריאה חדשה אשר ברא כל העולם מאין בלי שום חומר ויסוד, (ועיין אוהל יעקב חיי שרה ושמות) ולדעתי מרומז זה בשמיכות התורה מתחלתה לסופה, כי כל האותות והמופתים אשר עשה משה לעיני כל ישראל הצמיחו מאפס ומאפס, כמו שברא בראשית שמים וארץ מאפס מוחלט בתכונה הזאת הי' גם כן כל אותותיו, כי כאשר כבר כלה עזרת הטבע ולא נשאר מאומה מהבריאה הישנה לפתוח פתח התקוה אז ברא המופת:

ואמרתי

ואמרתי לחבר לפרק הזה את אשר פעלתי ברוח בינתי בעזר
האל ליתן טעם נאה ומתקבל על מנהגינו לכסות ערלת
המילה בעפר, וסב"י הלכות מילה הצריך למלוח יסוד לה מחאמרי
ח"ל ואשר אנכי אחזה הוא, כי רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל בפירושו
על פסוק **נחש הנחושת** כתב טעם על צווי הזה, ואמר כי מדרכי
הטבע וחכמת הרפואה הוא כי כל הנשוך מכלב רע וכדומה צריך
לשמור מאד בעיניו לבל יראה את הבריה אשר נשך אותו כי זה יזיק
לו מאד לעשות את מכתו אנושה, וגם לחשוב על דמות הנושך יגדיל
את הכאב וירבה את חליו, אכן דרכי האל לעשות נוראות גדולות
ונס בתוך נס, לכן צוה לעשות נחש נחושת כדי להראות ידו
החזקה כי רפא ירפא אף בדבר אשר מלד הטבע יסבב נזק
והיה כל הראה אותה וחי. וכך אני אומר כי כמו כן חשב ה'
להראות את גדלו במה שברך את אאע"ה להיות לאב המון גוים
ולהפרות אותו במאד מאד, ומדרכי הטבע היה הלורך ללוות ולזרז
את יולאי ירכו שיהיו אנשי זמה ובעלי תאוה אשר ירבה חשק לעשות
כדרך גבר בעלמה ועל ידי זה בקל יוכל האל למלאות את הבטחתו
לאברהם, אכן השי"ת נח ומעשיו הגיד לעמו כי גם אם ילוה אותם
לכרות את ברית הקודש אשר יחלש כוסף התאוה, עכ"ז ירבה זרעם
כעפרות תבל ולהורות על תוקף הנס הזה הושם לחוק לכסות
את הערלה אשר נחתך מנער היולד בעפר כלאמר כי עכ"ז יקיים
השי"ת את הבטחתו **והיה זרעך כעפר הארץ**.

ואולי לזה אמר דהמ"ע בתהלים סי' א' **כ"א בתורת ה' חפצו**
ובתורתו יהגה יומם ולילה והיה כעץ שתול על פלגי מים
ורופא א' בעיר פעסט אמר לי כי ידיו רב לו בחכמת הרפואה
ונפשו יודעת נאמנה כי האים אשר תמיד ישב על מקומו
להגות בתורת אל ולא ינוע ללכת בגנים ועל הרי נשפה לשאוף
רוח חיים יחלש עד מאד ויהי' אים גיבן ודוד המלך לא כן ידמה?
ולדבריגו באמת על זאת כוון דוד כי השי"ת יעשה נס בתוך נס
אף שהתורה מתיש כחו של אדם עכ"ז האים אשר יהגה בה
לשם ה' יהי' בריא אולם כעץ שתול על פלגי מים:

ועיין

ועיין ילקוט אליעזר ערך ב"מל אות כ"ז מביא מדרש אמר ר"ע בליל ט' באב נכנס אברהם אבינו לבקה"ק ואמר היה לך להביט בברית הכוונה, כי שתים רעות עשה עמי אותי עזבו מקור מים חיים והלכו לחצוב להם בורות נשברים אשר לא יכילו המים, ועל זה עלה חרון אף ה' וגזר אומר כלה נחרצה על בית תפארתנו לשום אותי לשמה, אולם אברהם אבינו המליץ טוב בעדינו להביט בברית מילה אשר על ידי זה נתעלה ונתקדש שמו של הקב"ה לפרסם בעולמו כי ידיו רב לו לעשות נס בתוך נס ולעוות ב' אלה יכפר על ב' רעתם:

עוד אבוא לבאר בפרק הזה פסוק אחד באיוב סי' כ"ד מדוע משדי לא נצפנו עתים ויודעיו לא חזו ימיו נל' הכוונה כי רק על ידי אשר הבחירה חפשי מזה יתחייב האל יתעלה לשלם לאיש כפעלו, אמנם ידוע כי הידיעה מכחיש הבחירה כי אם השי"ת יודע העתיד אם כן האיש הנה הוא מוכרח לעשות מעשהו, וזה שאמר מדוע משדי לא נצפנו עתים, כי באמת הוא יודע הכל ויודעיו לא חזו ימיו, הנה מלת ידע נמצא לו ביאורים מתחלפים הא' הוא לשון אוהב כמו שנאמר באאע"ה כי ידעתיו, וגם נמצא בתהלים וגובה ממרחק יידע וביחזקאל וידע אלמנותיו, ובשופטים וידע בם אנשי סוכות, והוא לשון מכה וכליון ועיין אוה"ח וזה שאמר ויודעיו שהם הצדיקים והרשעים לא חזו ימיו כלאמר איכם מרגישים מימיו אשר נגלו לו כל ימי עולם כי המה מקבלים שכר ועונש עבור מעלליהם:

ובעין זה ביארתי בפרשת לך לך שאלת אברהם במה אדע כי אירשנה והשי"ת השיב לו כי גר יהי' זרעך בארץ לא להם, הכוונה עם האמור במ"ר פרשת במדבר כי ארץ ישראל נקנת על ידי יסורים ואברהם הבין זה, אך לא ידע תואר ודמות היסורין אשר בעבורם יהי' להם למקנה ארץ הקדושה. לכן שאל במה אדע ר"ל במה אתיסר כי בעבור זה אירשנה והיתה תשובת הבורא יתעל' כי גר יהי' זרעך ובזה יירשו את הארץ הזאת:

פרק רביעי

הנה כבר כתבנו בפרק הקודם כי ב' דברים מתנגדים לא יאותו לשבת יחד כי יהי' מדון וריב ביניהם ויתגברו חיילים זה על זה עד אשר יאבדו שניהם ויהי' לאפס ואין, ומזה המליאו החוקרים כי האיש אשר אותה נפשו לעורר לויתן על מקרה לא טהור אשר קרהו ולהשתפך נפשו אל חיק האבל ולהתאונן עליה בקול מר צורח, יקל עליו לשבב את זה אם בראשיתו יקדם לשמוח מעט וישלח לבו להיות בטוב לנכך בשמחה ומיד אחרי זה יזכור את גורלו אשר נפל לו ברע וישא עליו קינה על ידי זה יהי' ראשו מים ועיניו מקור דמעה ויליל ויהגה על שברו ועל השוד אשר קרהו ולבו בקרבו ככור יהמה וירוה את לחיו בדמעתיו אשר יגירו ביתר שאת ויתר עז מאם לא היה פוגע מקדם את שם, כי התוגה באחרית שמחה תגדל מאד על כי המה ב' הפכים ואין לאל ידם לשכון יחד בשלום ובמישור לכן האבל יגבר חיילם על החלום וישמהו לאפע ולאפס ואת חשקו יהפוך לחרדה עד כי יתם לבבו כמים גרים ויבכה מאין הפוגות על דבר אבלו. ומלאו און לזה כי ככה עשו בימי עולם כמסופר במדרש איכה מובא במ"א סי' תק"ן או"ק י"ב וזה תוארו לאחר שאכלו ושתו ומשברין בסעודת ת"ב ישבו על הארץ ואמרו קינות ובלי ספק היה כוונתם לזה כי היה כלון קדשם להתמרמר מאד על חרבן בית אלוקינו לכן שמחו מקדם ואחר זה קבלו מי ברכה הבכי לכלא בזרוע ועוז עד אשר כלה גרם יגרם כל שמן שמחה מקרבם, ואולי זה הטעם של מזמור לאסף בסי' ע"ט קינה לאסף מבעי ליה? אכן שר מקדם כדי להרבות יגונו עת יזכרהו רעיוניו אלהים באו גוים בנחלתך:

ואת

ואף אומנם כי מאד יקר מעלת האבלים השלמים האלה אשר שמו סבות מתהפכים להרבות אבלם על אשר נפלה עטרת בית תפארתנו ותפלם וכעסם היה להרבות בכי ולהתאונן ברב עת על כי גלה כבוד מעם ישראל, וכן נאה לכל איש אשר בשם ישראל יכונה להתאבל מאד על אבלי ציון ולהסר שמחת העולם השפל והכזבה מעל ראשם לבל יתענו נפשם בפת בג המגואל בהנאות העולם הזה. אכן גדול יותר כחו של מלכינו דוד ע"ה כי אמר שהוא לא יצטרך לדברים האלה אשר יעוררו אותו להגדיל אבלו ועצבונו ולאסוף ונים מבת עיניו, והגיד לנו את זאת לדעתי בתהלים ס' קל"ז **תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי** כוונתו כי גם על ראש שמחתו בעוד לא שת לבו אל השמחה יוכל להעלות את זכרון ירושלים על לבו ובזה יהי' די להמס לבבו עד בלי מקום אשר ימלא שם שמחה וטוב רוח להיות נקי ופנוי מן האבל :

ולא אחדל מלכתוב פירוש נאה על פסוק זה הנדפס בעלי "היהודי" מידידי המופלג בתורה הו"ב הו"ה מהו' ליב גראם נ"י אמר, כי השמחה אם ירדוף האדם עד אחרית גבולה, אז תחתיה תבוא תוגה, כי מרוב רגילתו בה תהיה עליו למשא, וכנפש שבעה תבוז נופת, וכמאמר שלמה "**אחרית שמחה תוגה**" לכן זאת יעשה אדם השכל בדעת לפסוק את שמחתו בהזכרת דבר המתעצב הלב, ועל ידי זה יערב ויכנס לו שמחתו, ועל זה אמר **תדבק לשוני לחכי** ר"ל הייתי צריך למנוע כל מטעמי עונג מפי "**אם לא אזכרכי**" אם לא על ידי המלאכה זו להעלות זכרון חורבן ירושלים להיות שומר ומזהיר לבל אעלה על ראש שמחתי ר"ל על יקרתי קלם אשר ישבע לי תוגה :

וצערו של איוב היה גדול עד כי גם הוא לא הצטרך לסבב את אבלו אל ידי הפכו אשר יתפעל להרבות יגונו לזה בע. אמר בסי' ג' **לפני לחמי אנחתי יבוא** רצוני כי מאד בשרו במה עליו יכאב עד כי גם לפני אשר יאכל לחם רב ישא את קולו לבכי ויתכו כמים שאגותיו :

ומה

ומה מאד ימתקו לנו לשמוע ד' החוקר הגדול בחכמי יון סאקראטעס.
ידיו היו אסורות בנחושתים עת גזרו עליו בני עירו לשתות את קובעת כוס חמתם וכאשר בא יום אידו פתחו את מוסרו והרגיש נעימות הדרור והחפשית אז פתח פיו אל תלמידיו העומדים סביבו ואמר „מה מאד דבר נפלא הוא מה שאדם קורא „ערב" במושכל ראשון נראה שהוא היפוך „האינה ערב" ואות על זה, כי לא יתכן שדבר אחד יסבב לאדם בעת אחת ערב ואינה ערב, ועם כל זה הוא מן התימה כי מעולם לא בא אל האדם אחד משני אלה אם לא כבר היה לו למנה ההפוך כי תמיד שמה באים זה אחר זה בלי תלוע ביניהם ונדמה לנו כאלו היה שני קצוותיהם קשורים ונלמדים יחד בקשר אמיץ ושלובים אחת אל אחותה" שמענו מדבריו כי נעימות הטוב יוסיפו תת כוחם אם ראשיתם היה לעצב ויגון ומיד אחר זה יבוא הערב והטוב אז יהי' לפיו מתוק מדבש:

והנה ככה נאמר גם מן האיש אשר נתגדל על ילוטי האושר והשלוה ונחלתו שפרה לו בגורל אשר אין לו בו מסכנת והרבה שנים ראה בטובה וכל אשר שאלו עיניו לא נאצל מהם, לאיש כזה אם יבוא כמהלך רישו ומחסורו כאיש מגן רוע הרע יוסף תת כחה להרבות עצבונו ויגונו כי מתול מעמדו הראשון יתגדל קשי יומו עד למעלה ויפעל עמו לרע יותר מאלא האיש אשר גם מקדם לא היה לו למנה שפע ברכת שמים מעל ובעל עקדה במבוא לשיר השירים השמיע לנו את זאת וביאר על נכון ד' תה"ק דברים סי' ל' והיה כי יבואו עליך הברכה והקללה הראשון כי הקללה ירע להם יותר על ידי הברכה אשר עבר בראשם. ואהל יעקב ביאר בזה ד' קהלת יש עושר שמור לבעליו לרעתו כי השי"ת נתן לו העושר כדי להרגיש יותר העדרו:

ולדעתי נבואר בזה על נכון ד' השטן באיוב סי' א' באמרו אם לא על פניך יברכך כי רצון אלקה ושפע טובתו יקרא פני אל כאמור בברכה האמורה מפי אהרן ישא ה' פניו אליך. לכן השכיל השטן לדבר על איוב תיפלה ואמר אם יפגע השי"ת

באיוב

באיוב העושה לדק להרע לו אז יתרעם ויתקלף על אלקיו גם על אשר השפיע לו בימי קדם את תוקף עשרו וגדלו כי זה יסבב לו להרגיש יותר רוע מעמדו. אכן לא כן עם איוב כי בשר לכו הפסוק בסי' ג' לדקת איוב אשר מלל ה' נתן וה' לקח כי כתן תודה על אשר כתן לו הסי"ת ימי טוב אף כי יקשה עליו ע"ז מה שה' לקח, ועבור שכיחס יהי' שם ה' מבורך. ואולי כיוון לזה במה שהשיב כלימה על פני אשתו הכבלה ואמר גם את הטוב נקבל ואת הרע לא נקבל? רלונו על הרע הנמשך מהטוב להרגיש יותר רוע מעמדו:

גם רות הנעמה כוונה אל הרעיון הזה באמרה אל תקראנה לי נעמה קראן לי מרה וכו' הכוונה כי אנשי עירה קראו אותה נעמה על שם מעמדה הנעים בימי קדם, אבל היא השיבה להם כי גם אז עת הגדילה תושיה ואשמיה היו מלאים ממגד תבואות שמש גם זה היה לה למרה לכן אמרה במר נפשה אל תקראנה לי נעמה קראן לי מרה כי גם זה גרם לי שהמר לי שדי מאד על ידי אשר מלאה הלכתי וריקם השיבני ה':

ועתה אשא עיני אל ההרים הוא יעקב אבינו ע"ה הוא שלח להגיד לעשו עם לבן גרתי ואחר עד עתה ורש"י בחומש פירש על גרתי, תרי"ג מלוות שמרתי, כנראה כי כוונת יעקב היה להפק לב רשע אשר אותה לעשות לו רע לכן אמר כי לא ירא ולא יחת שכבוד עשרו וגדלו יהי' לו לפוגה וללור מכשול כי הלא המה ילדי מעלליו אשר בעבורם חכן לו ה' את טוב מעמדו ועשה לו את החיל הזה וברכת ה' תעשיר ולא יוסיף עלב עמה להיות לו לאבן נגף ולתוגה על כן בזה לך ולענה לך כי לא יהי' לאל ידך לעשות עמי רע (עיין רמב"ן פ' תולדת על פסוק כי ציד בפיו בהשיבו על הר"א):

אולם זאת אמר רק לשבר גאון הזד והיהיר הזה אבל בלבו לא כן יחשוב כי למול אלוקה אמר קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך כי במקלי עברתי את הירדן הזה ועתה הייתי לשני מחנות הצילני נא וכו' פן יבוא והכני אם על

בנים

בנים רצונו להשתפך נפשו בעתר לבל יבואו עליו ימי רעים כי כעת על ידי חסד אל אשר נגה עליו יקטן מאד מעלתו ויקשה עליו יותר אם שוד ושבר ישיגהו וזה קטנתי על ידי כל החסדים אשר עשית את עבדך כי במקלי עברתי את הירדן הזה ועתה הייתי לשני מחנות, הרגלתני בנעימות וידידות העושר והטוב לכן הצילני נא מיד אחי פן יבוא והכני אם על בנים אשר תמיד על יצועי האושר והצלחה אמנו :

ולא אמנע בר מלכתב כאן אשר פרשתי עוד הפסוק **אם לא אעלה את ירושלם על ראש שמחתי** כי קהלת אמר על שמחה של הוללת ולשמחה מה זו עושה ועל שמחה של מצוה אמר אין טוב לאדם כ"א לשמוח כל ימי חייו עיין שבת דף ל' כי רק אם זכה האדם לעשות הטוב בעיני אלקים אז יגל וישמח על אשר כן עשה ורק זה יהי' סבה לשמחתו, והשי"ת הטביע ג"כ זאת בלב האדם ככתוב בבעל עקדה שער ס"ו כי ידיעות חסרון השלימות תסבב תמיד לבעליה עצבון רוח וידיעות יקרות מעלת שלמותו יגרום ששון ושמחה כי תשמח נפש בעלים, ומזה הטעם נוכל לכנות כל מצוה בשם שמחה כי זרועיה של מצוה תהי' השמחה ורז"ל אמרו על מצות שבת ששקולה נגד כל התורה כולה א"כ נוכל לכנות שבת ראש שמחה על כי הוא ראש המצות כולן ועוד אמרו רז"ל אלמלי שמרו ישראל ב' שבתות מיד נגאלו לכן אמר דהמע"ה אם לא אעלה את ירושלם כלאמר אם לא אסבב להעלות את קרן ירושלים על ידי ראש שמחתי ר"ל על ידי קיום מצות שבת כהלכתו כי עי"ז יבנה ויתעלה ירושלם :

פרק חמישי

ועתה שמתי את לבי לדבר על יום הגדול בשנה יום אשר יעמדו כל ישראל כבני אלהים לשפוך עתירה ולהרבות פגיעה ולשפוך כמים לבם בתפלה נוכח שופט כל הארץ. וכבר רבו המדברים על יתרון יום הזה כי לא ידעו הבין מה הטעם הגדול היום משאר ימות השנה כי הלא בכל עת ועונה אשר יסיר האדם את רגלו מאורח רע ויעזוב דרך רשע ויעשה צדק ומשפט יקבל ד' את תשובתו ויכפר לו את חטאתיו ומה נשתנה יום הזה לקרוא לו יה"כ? וידוע פשר בזה אשר מלאו לאמר כי בשאר ימות השנה לא יועיל כ"א תשובת הרבים משא"כ ביום הזה אף תשובת היחיד נתעלה. ואת אשר אנכי אחזה הוא כי האדם קרוץ מחומר וטבעו ותכונתו מתחלף לכמה ענינים ואין סדרים למו פעם יאהב דבר ופעם ישנאהו יבחר דרך אשר ישר בעיניו לילך בו וברבות הימים ימעדו קרסוליו לדרך עקלתון, והסבה לזה הוא כי האדם הוא מורכב מהרבה יסודות ושרשים אשר מהם מולא כל דבר האהבה והשנאה הכעס והרצון האכזריות ורחמנות וכדומה, ולפי תכונותיו ומקריו אשר יקרהו מגלי הזמן המשתנים מעת לעת וממקום למקום, לפיכן יתגברו היסודות אחת על אחותה ויאלילו שפע ועת בהמדה אשר נפלה בנחלתם ומזה תצמיח התחלפות אשר נראה בהאדם, למשל אם יתגבר הלבנה תגרום הרפיון והעצלות ומניעה מעשות מה שהוא מוכרח לעשותו ואם יתגבר האדומה תגרום להתעורר הזריזות לפעול פעולות טובות ועיין פתח שער התשובה למו"הב העיר שמן מזה. וביארתי בזה על נכון מה שסיפרו לנו חכמי התלמוד בסוף מסכת יומא מחוי ר"י **באותה אשה באותו**

מקום

מקום באותו זמן הנלון כי פאלו אותו שתשובתו היתה באופן המועיל ובדרך השלם, כי באותה התכונה אשר נטעו בו יסודותיו בפועל הרע ובאותו מזג טבעו אשר הסב וגרם לו העת והמקום והענין בעת אשר עשה הרע בעיני ד', השתדל לבוא עוד הפעם בה למען יוכל לתקן את עוותו באותה המדה וטבע והיסוד אשר השחית את דרכו ללאת חולה מני דרך הקודש:

ומלכנו שלמה בקהלת אמר אם רוח המושל תעלה עליך מקומך אל תנח כי מרפא יניח חטאים גדולים

והמפרשים לא הגידו לנו דבר נאה ומתקבל על הפסוק הזה המכם לדרכנו הוא כפרה שונן וביאורו „אם רוח המושל תעלה עליך" אם יעלה רוח ככון בקרבך למשול בילרך ולדרוך אותו תחת רגליך „מקומך אל תנח" המקום אשר היית עומד בו עת אשר הוא היה מושל עליך והסית אותך מלקיים מלות אלקיך אל תנח למען לא ישתנה ויתחלף מזג טבעך אשר ילמיח ע"י תכונות מקומך, רק באותה אשה באותו מקום תכניע את תאוותך לרדות בילרך כי מרפא תשובה כזה יניח ויכפר על חטאים גדולים. אכן לאו כל אדם זוכה לבוא עוד הפעם אל אותו מקום ועת אשר עמד בו כאשר המרה את רוח קדשו ית"ש אשר בו יהיה שלם דרך התשובה המועלת להניח חטאים גדולים, לכן היה חסד אלקה לקבוע יום אחד בשנה אשר התשובה בזה היום יכפר על כל עוונות וימחו מספר הזכרונות כפעולות התשובה הנכונה באותו מקום וזמן באשר ימות השנה:

וראה נא קורא ישר כי לא זר לנו לדלות מים העמוקים האלה מדברי הפסיקתא מובא בי"א ערך ר"ה ויה"כ וזה תואלה

שס"ה ימים הם ימות החמה וליחידו של עולם אחד מהם ואיזה הוא זה יה"כ ואין אתנו יודע סוס שחר זולת אם כוון בעל המאמר אל הרעיון הנכבד הזה, כי שס"ה ימות החמה המה וכל יום יש לו ציר וקלים אשר יסבב התחלפות והתגברות היסודות ומלכן תלמיח התחלפות הטבעיים, והיה מחסד יחידו של עולם להיות יה"כ מקביל נוכח כל הימים האלה למען תועיל התשובה להניח חטאים

אשר

אשר באחר ימות השנה לא היתה פועלת כ"א על שנו אותן היסודות והטבעיים לשוכב במקום אשר היו בימי החטא והאשמה :

ומזה נדע שהרה כי לא דבר ריק הוא ליחד ג' ימים אשר בהם יתעשת ד' לנו לקבל תשובתינו לתקן את תשובתינו אשר מרינו נגד עיני כבודו והמה יום הראשון, והעשירי. והעשרים ואחד, בחדש תשרי כי התשובה בשלוש ימים האלה יפעל בנו לנוש חלף שלוש הענינים אשר בהם תהיה התשובה שלמה ומקובלת בעיני אלהים והמה נגד אותו אשה, וזמן, ומקום, כי השתנות הענינים ישנו בלבתן להשתנות תכונת האדם אם ימרילו אותו אל התכונות השמחה הגדולה והשלמה או אל ההפך כי פעמים יגרמו תנועות עניניו לשום בלבו עלבות ורוח נכאה ופעמים יעללהו לעמוד על מזג השוה והממולע, ותחת כל שלש התכונות אלה ירגז אדם את יולרו ויעבור את פקודתו, לכן הפליא ד' חסדו עמנו ליחד לנו את יום הראשון בשנה וליוה עלינו לשמוח ביום הזה שמחה פשוטה וממולע לאכול מעדנים ולשתות ממתקים, אבל בכל זה נתן רסן אל שמחתינו למען לא נעבור גבול הבינונית כמבואר באו"ח סי' תקל"ב להמנע עלמינו מלאכול המאכל החביב יותר ומתכשיטי סוד רק בקול דממה ונחת נגיל ברעדה. וביום הכפורים ליוה עלינו לענות בלום את נפשנו למען נמלא תכונת העלבות והפחד ומורך לב. וביום הושענא רבה הוא זמן שמחתינו אשר בו נגיל ונשמח במאד בהאסף אל בתינו ממגד תבואות שמש. ועל ידי התשובה אשר נשוב בשלוש העתות האלה יכפר האל לנו על כל אשר מרינו נגדו בשלוש התכונות אשר זכרנו זכרם :

ולא נגרע מפרק הזה לדבר עוד על כל עשרת ימי הכסא ולבאר מדרש המובא בי"א ערך מדרשים שונים אות קכ"ו **בשעת עקידה ביקש אברהם אבינו ליתן לבניו עשרת ימי תשובה** ומן התימא היפלא מא"א לבקש גדולות מזה כי שם מגמתו רק על עשרת הימים האלה? אכן נודע הדבר עם האמור בספר או"י פרשת וירא כי מנפלאות תמים דעים הוא להתחסד עד מאד כי זולת אשר לד' החסד נשלם לאיש כמעשהו עוד חבה יתירה נודעת לנו

לנו לשלם על כל פרטי ההכנות והזריזות אשר בהם ככתי"ר וכעטי"ר
את המלוה. אכן עת הגמול יתחלף כי הקרן קיימת לעולם הבא
והוא שמורה כלה ליום שכולו טוב אבל עבור הנוי וההדר אשר
בהם יכין האדם את עצמו אל המלוה יתן לו האל גמולו בעוה"ז
וביאור בזה המדרש **יחיינו מיומים אלו ב' ימים ראשונים של
עקידה** הרצון כי בב' ימים האלה אשר בהם הקדים אברהם את
עצמו להכין הכל למצות ד' את זה ישלם לנו בעוה"ז אבל הגמול
בעבור הפעולה עצמה **יקימנו ונחיה לפניו** לעוה"ב:

ומעתה נדע את אשר המריץ א"א לבקש עשרת י"ת כי הרגיש בנפשו
כי לא לריק יגע בב' ימים הראשונים ולא להבל כלה כחו לילך
דרך הרחוק הזה, ורק מה' היה לו זה להיות שכרו אתו גם בעוה"ז
ופעולתו לפניו לעוה"ב, לכן הי' רצונו הטהור להנחיל גם לבניו המדה
הזאת ואוצרות האלה כי גם המה עת אשר יעשו גדולות עם אל
ישתדלו לצרף אל המעשה הזה דברים מועילים אשר בהם חיה
יחיו בעוה"ז. והנה היום הגדול והנורא הזה יום הכפורים הוא
באמת פעולה גדולה ונפלא מאנוש קצר ימים ושבע רגז לענות
את נפשו במעשה ענוים האלה, ועל כן רב תועלת יהי' לנו להכין
את עצמינו איזה ימים מקדם ולהרגיל אותנו בעבודת היום למען
יהי' לנו פרי ההכנה לפרנס בהם באהלי קדר אשר אנו גרים
בהם שבעים שנה אלו ארץ עם יושבי חלד:

ואחרי אשר הביאני ד' עד הלום לדבר נכוחות על שלוש הימים
האלה בפרט, ועל עשרת הימים הנכבדים בכלל, אשים
את פעמי לירד אל העיכה לבאר מאמר ידוע סוף מסכ' יומא
**אמר רשב"ל גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כשגגות שנא'
שובה ישראל עד ד' אלהיך כי כשלת בעוניך האי עון מזיד
וקרי ליה מכשול איני והאמר ר"ש גדולה תשובה שזדונות
נעשות לו כזכיות ל"ק כאן מאהבה כאן מיראה** ובלי בקשות
ודרישות הדקדוקים אומר כי לדעתי המאמר הוא הפוך המובן
הפשוט אשר ידמה לנו שבתשובה מאהבה יתהפכו הזדונות לזכיות
ובתשובה מיראה לשגגות ואנכי חזיתי יד לבאר בהפוך והוא, כי

הנה רחינו ב' מעלות זו למעלה מזו בבני חדם השבים מדרכם הרע, הרחשון הוח החיש התם והישר חשר כל ימי היותו הוח עומד בדרך הקודש על מצועי התורה והמלוות ורק פעם ושתים חשר התגברו עליו בכות החומר להטות חותו מנתיב הישר והלדק, והחיש הזה לח לזמן כביר יומתק בפיו רע כי כמעט חלף ועבר ספועל הרע, תיד יעורר עוז בנפשו וישיג חמור וירעד ויפחד ממקרה לח טהור חשר קרהו ויתעלב חל לבו לתקן חת חשר עוות ובעת קרוב יעלה מזורו וירפח חת שברו:

אכן יש חנשים חשר ירדו ממעלה הזה חמורכית, כי הטחו בנפשותם כל ימות השנה לכחץ חת קדוש ישרחל בהרבה עוונות ופשעים חשר השתרגו עלו על לווחרם ולח שמו מועלות בנפשם לדע ולהבין כי לח זה הדרך חשר ישר בעיני חלהים, חכן לח חלמן ישרחל כי בעת חשר קרבו וחתיו ימי הדין הנורחים החלה חז ירחש לבם דבר טוב לזכור ימי ענים ומרודם חשר התעיבו בהם חת נפשם והשחיתה חותה לשמלח ולבם ירעה להם על מה עשו ככה והשקם ונפשם לגשת חל חדונם לבקש חור פניו למחול ולסלוח להם:

אמנם עוד חחת הוח בעוכרם חשר מנע הטוב מחתם והוח כי בעת חשר ישחו חת עיניהם להבין דיעה למרחוק ופועל ידם בימי קדם, תשמר שערות בשרם מחמרים חמשים ופעחים חשר ילבשו ויעמדו לפניהם כמו כד ויהיו כמסך מבדיל ביניהם ובין יולרם וירחו ויפחדו להרים חל ד' ולעלות חל הר קדשו וחמ"ו הה"ג מו"ה נפתלי סופר כי' חבדק"ק פנ"ד יע"ח פירש במשלי בני אם יפתוך חטאים אל תאבה הכוונה כי החטחים ישיתו וידימו חותו לבל ישוב חל ד' כי יחמרו כבר חפס תקוה וחין עוד ישועתך בחלהים גם חם תשוב חחור ממעשיך, חל תחבה וחל תשמע לו רק חזק וחמץ כי עוד יתכן התשובה לפני בוחך לבית מועד לכל חי, גם חנכי חמרתי כזה בפסוק שובה ישרחל עד ה' חלהיך כי כשלת בעוניך, הרלון כי העונות היו לך לנור מכשול להסיר ממך רוח המושל כי יחמרו חין לך עוד תועלת ויתכון חם

תעזוב דרך רשע. ובזאת ימתק לפי לבאר מדרש רבה ויקרא פ"ג אמר רביבי ב"א כיצד האדם צריך להתוודות עוה"כ צריך שיאמר כל מה שעשיתי לפניך בדרך רע הייתי עומד וכל מה שעשיתי עוד לא אעשה כמוהו וסכה מלות עוד לא אעשה כמוהו המה מסוללי הבנה כי היה לו לכתוב לא אעשה עוד כמוהם כמשפט הלשון, אמנם לדרכינו יתכן כי האיש אשר כל ימות השנה לא העיר משיכת אולתו רק מעלת ויתרון יום הקדוש הזה הקיץ אותו מתנומתו כילד לריך להתוודות ואמר כי שתים המה פשעיו אשר לריך להתוודות עליהם, האחד לריך שיאמר מודה אני לפניך כל מה שעשיתי בדרך רע הייתי עומד כי המקום והזמן נטעו בי תכונה רע לעבור גדר היושר והוא סוודוי על החטא עלמו, אבל עוד צ"ל וכל מה שעשיתי עוד הרלון כל מה שהוספתי חטא על פשע כי אמרתי כואם מלשוב אליך לכן עשיתי עוד להרבות עליהם לא אעשה כמוהו מלת „כמוהו" שב אל החטא של מניעות ואיחור התשובה על כן באה בלשון יחוד :

והנה האיש אשר עם כל המורא והפחד הזה אשר יגור, יאזור כגבר חלציו לגשת אל אדונו ולנתק את מוסרות האויב הפנימי ולהשליך את עבותות חטאה מעליו לאיש כזה כאה לקרא בשם תשובה מיראה, כי זה התואר הדר לו ומורה על מהותו וטבעו על כי תשובתו מלאה יראה ופחד ומגור מסביב כי לא יאמין לאת מני חשך להעלות את נפשו מבאר שחת על אשר התעיבה בעלילות רשע. אולם הראשון אשר רק פעם אחת ושתים חטא אותו נקרא בשם תשובה מאהבה כי נקל לו מאד לשוב אל אלהיו כי לא לו יהי' שורש דבר לפחוד ולהסתפק אם יקבל ה' את תשובתו כי ילכו סמוך בחי העולמים לדע נאמנה כי לא יחפוץ האל במות המת כי אם בשובו מדרכו וחי :

ועתה אמר אשר בארתי שמות האלה מי הוא אשר שמו תשובה מאהבה ואיזה הוא אשר יכונה בשם תשובה מיראה נדע כי בלדק דברתי שבעל התשובה מיראה אמרו שזדונות נעשה לו כזכיות כי זה יסי' חלף יגיעתו אשר עמל להיות כגבור מתכונן מיין לנגבר

חיילים ולכלא על האויב הרע אשר בנה עליו עליו מלודות וחרמים רעים ושפך עליו סוללה ויהי' זה גמול על תוקף פעולתו שיתהפכו לי זדונות כזכיות, אבל האיש אשר יודע בנפשו כי עוד לא סר אהבת אדונו מאתו נקל לו מאד תשובתו ודי גמולו שיתהפכו לזכיות:

גם מה שאמרו במקום שבעלי תשובה עומדים אפי' צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד בו בוודאי ג"כ הרצון על בעלי תשובה מיראה כי להם ראוי יתרון ועוז בשכר אשר הפליאו לעשות ללחום מלחמה תנופה על היצר הרע:

ואבאר עוד מאמר במס' ר"ה ע"ז **אמר הקב"ה תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכר לכם עקידת יצחק ב"א ומעלה אני עליכם כאלו עקדתם עצמכם לפני** ול"ב איך התקיעה יחשב לפעולה גדולה כמו עקדת יצחק, אכן פשר דבר הוא כי הנה א' מטעמי התקיעה הוא להזכיר אותנו על יום הגאולה העתידה אשר בו יתקע בשופר גדול, וגם בעוד אשר צרות רבות שסבונו יעורר אותנו השופר משיכת הגלות לחזק בטחוננו להאמין בהבטחת ה' שיקבץ נפולותינו, וכל כך יגדיל אצלינו אמונה הזאת עד כי גם בגלות המר הזה נגיל ונשוש בזכרון יום הבא כאשר בעת היותו בפועל ממש, כמו שפירשו המפרשי' מאמר דהמע"ה **ואני בחסדך בטחתי יגל לבי בישועתך** עד כי גם קודם בואה **אשירה לה' כי גמל עלי.** והנה צריך להיות גבור כח להיות בעל מאמין גדול כזה שבעת אשר בשרו עליו יכאב מכרות השעבוד, ישמח וישיש כביום הישועה עצמו, וגדול מאד כחן של הצדיקים לדמות לא היה כאילו היה. והנה מובא בי"א עקך שופר סי' מ"ד שאאע"ה בעת שחיטת האיל אמר יה"ר שיהי' חשוב כאלו שחטתי בני וכן בכל מעשה האיל אמר כזאת, וגם הרגיש ודימה בנפשו כאלו היה בנו ממש, ומעתה בצדק אמרו תקעו לפני בשופר של איל כדי לחזק הבטחון והאמונה בהבטחת ה' שיגאל אתכם ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני, כי חוזק בטחון כנ"ל לפעולה גדולה יחשב כמעשה ממשבת אברהם

בשעת שמיעת הא"ל שהרגיש לפי כששמיעת בנו, כן לבכם ירחש דבר טוב ושמחה עלומה בזכרון יום הבא כאלו כבר גמל ה' עליכם:

וכבר כתבנו בפרק הראשון אודות היונה ששומרת ביתה אף אם **אתה** כוטל גוזלה כי יש לה עין לופש אל העתיד שעוד יפתח רחמה להוליד תולדות, ועל זה אמר ישעיה סי' ס' **מי אלה כעב תעופינה וכיונה אל ארבתיהם**, הרלון אף אם הצרות תמהרנה לבוא עליהם כעב להחשיך אור הצלחתם עכ"ז תקותם ותוחלתם לעזר אלוקה כיונה אל ארבתיהם:

ואדבר עוד על מה שאמרו ז"ל במסכ' בילה דף ט"ז **כל מזונותיו של אדם קצובים לו מר"ה ועדי וה"כ חוץ מהוצאות שבתות וי"ט**, וכאמר כי יש אדם אשר אוכל לשובע נפשו לשבור רעבונו ולסעוד לבו ועליו אמרו כל מזונותיו של „אדם" כי תכלית אכילתו הוא רק לעצמו ולא יתערב זר בשמחתו, אולם אנשי מעשה אשר כל מעלליהם מעוטר במחשבת קודש, לא יאכלו למלאות רעבונם עבור הנאות ותועלת עצמם לבד, כ"א ישתדלו באכילתן להועיל בזה לשאר המלאכים להוליא יקר מזולל להעלות הדומם לנוח בע"ח אל גרם מעלת האדם כאשר כבאר אי"ה בפרק העשירי שלדיקי ארץ ישלימו ויביאו שאר הברואים אל לבא תכליתם. והנה להאכנים האלה לא נותן קלבה וגבול למזונותיהם כי אכילתן בכלל יראת שמים יחשב והכל בידי שמים חוץ מי"ש:

ובזה חזיתי יד לבאר מה שאמרו שם על שמאי הזקן **כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת מצא בהמה נאה אומר זו לשבת מצא אחרת נאה הימנה מניח את השניה ואוכל את הראשונה אבל הלל מדה אחרת היתה לו שכל מעשיו לש"ש שאמר ברוך ה' יום יום**, הכוונה כי שניהם המליאו שבת לבל יותן קץ למזונותיהם, ושמאי השכיל לקרוא על כל חפץ שם שבת ועי"ז יהי' בכלל הולאות שבת אשר אין להם קלבה, אבל הלל מדה אחרת היתה לו כי כל מעשיו היה לש"ש וגם אכילתו היה להרבות כבוד שמים להעלות כל המלאכים מדל מלבתם אל המסילה העולה

בית אל ועי"ז לא היו קלוזים, ובזה אמר ברוך ה' יום יום כי הוסיף כח בתפלות של תפלה יום יום:

ועתה כשאר לנו עוד לדבר על התפלה והתחינה אשר אנו מרבים בימים האלה עד למכביר והחוה"ל שער עבודת אלקים כ' שהוא מן מלוות שמעיות כי לא כמלא שורש דבר לפגוע לאל להעביר מחשבתו אשר חשב להרע לנו כי הוא לא יתחלף ולא ישתנה ע"י לעקותינו אליו, אולם הב"ל דרוש א' ובספר עשרה למאה כבר מלאו פשר דבר ואמרו שתכלית התפלה הוא לתקנות האדם עלמו, כי ע"י אשר יתן אל לבו שכל עניניו ופעולותיו כתובים ביד האל יתע' זכרון זה יזרז אותו לשמור כל פקודי אל. ולדעתי על זה אמר איוב סי' ט' **אם קראתי ויענני לא אאמין כי יאזין קולי** לדעת המפרשים „ויענני" הוא בלשון בתמיה. אכן לדרכנו פירושו „אם קראתי ויענני", רלונו אם התחננתי אל אל והקשיב תפלתי למלאות בקשתי „לא אאמין כי יאזין קולי" ר"ל לא אוכל לחשוב כי השתנות הענין נעשה עלידי אשר הוא יתע' האזין קולי וזה סבב לשנות רלונו רק שורש הדבר הוא ע"י עלמי:

ובארתי בזה במסכת ברכות דף י' **כל הרגיל לבוא לביהכנ ולא בא** וכו' **אם לדבר מצוה הלך נוגה לו ואם לדבר הרשות הלך אין נוגה לו**, הנלון כל' המפרשים הנ"ל שתכלית התפלה הוא לעורר את האדם לקיים מלות אלהיו, וא"כ בלדק אמרו שרק אם לדבר הרשות הלך אז אין נוגה לי אם לא בא לביהכנ"כ כי העדר תפלתו הוא לו למחסור מאד כי אין לו דבר אשר יפיח בלבו רשפי אש של אהבת יה אבל אם לדבר מלוה הלך אז נוגה לו ואין לו נזק על אשר לא בא לבי"הכנ:

ועל כי אנו עסוקים ביום הדין הזה אבאר מתני' פ"ה דמסכת אבות **אל תהיה דן יחידי שאין דן יחידי אלא א'** ול"ב על אשר קבעו כאן שם „אחד" ולא א' משאר שמות הבורא, ונל' במה שכ' הבעק"ד ריש פ' פנחס שמלת „אחד" יאמר רק על דבר שלם ואינו נלרך לדבר אחר אבל בחסר חלק א' מחלקיו הנלרכים לו אז לא יאות לו שם אחד ועיין הוס"ב שער היחוד האריך בזה. והנה

הדיין

הדיין אם הוא איש אשר ככרך לאחד מבעלי הריב אז תועלת עלמו יעור עיכו מלמשפוט בלדק ועל כן אמרו אל תהי' דן יחידי שאין דן יחידי אלא אחד שהק איש אשר יתכן לקרוא אותו בשם אחד מוחלט כי איכו נכרך לאחרים זה יוכל להיות דן יחידי אבל אכוש שבע רוגז לא יהי' דן יחידי:

והנה בימי הכורחים הזהירו לנו להרבות זכיותיכו וצ"ל דרוש י"ג כ' שאין יתרון האדם שלא יעבור על פקודי ה' לבד, כ"א לריך שיתעורר ג"כ אל קיום המלות, ולכן כ' המ"א סי' תקפ"ג היושב בטל כישן דמי ומבואר בזה לדעתי באיוב סי' ל"ד על משפטי אכזב אנוש חצי בלי פשע, הרלון אם גם אכזב על תעשי הנובחרים ואלחיק אותם מלתבוע גמול עליהם אבל עכ"פ אכוש חלי בלי פשע כי אין עול בכפי שאהי' ראוי לעונש גדול כזה כי רע בעיכיו שה' יענש גם על ישיבת הבטלה:

ואצרף אל הפרק הזה ביאור פסוק מוקשה בסדר נח ותשחת הארץ לפני האלקים ותמלא הארץ חמס, וירא אלקים את הארץ והנה נשחתה כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ וכפלת הפ' הזה הוא למכביר וכ' במה שכ' הרמב"ן פ' בא מכת הכופרים אשר האמיכו שיש בורא לעולם, אכן כחשו את השגחתו הפרטיית המשוטט הכל במבטו, כי אמרו רם ונשא ה' מלהשגיח על קרולי חומר, אכן באמת שקר בימיכם כי רם ועכו ה'. והגאון הגדול המפורסם כקש"ת מוה"ר נטע וואלף נ"י כאב"ד דפה אמר לא תשא את שם ה' לשוא הרלון לא תמעט בגדולת ה' לדעות כפסדות, וזה הכוונה ותשחת הארץ לפני האלקים ר"ל אנשי הדור חשבו שהארץ היא כבזה ונשחת כנגד גדולת ה' ובזה כחשו בהשגחתו וכפירה זו היתה סיבה לותמלא הארץ חמס כי עי"ז איש כל הישר בעיניו עשה, אבל הפסוק הגיד לנו כי באמת וירא ה' את הארץ שהשגיח עליה והטעם של והנה נשחתה הוא כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ כי רק שביגיו נשערה מאד אבל במתי שוא וירא און ולא יתבוכן:

פרק ששי

ועתה נבוא נא לחקור ולחפש איזה דרך ישכון אור התורה ולדעת מקום אשר שם יהל מקור החכמה ולהבין נתיבות ביתה למען נבוא שמה ליקח לקח טוב ולחזות בנועם נחלת שדי ממרומים ולהשביע נפשינו באורה הצח ותרוה בינתה:

ונאמר כי האיש אשר נדבו לבו לגשת אל הקודש ולבו חפץ עת לכרות ברית עם מי התבונה צריך להיות איש חכם לראות את הנולד ומבלעדי זאת לא תעשנה ידיו תושיה להספק זממו, והצורך למדה הזאת הוא על כי תה"ק ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים לכן כל הנותן את שכמו לסבול עלה לא יהי' נבהל להון לאצור ולאסוף ולכנוס חיש מהר כל מעיני החכמה כי נחלה מבהלת בראשונה אחריתה לא תבורך, כי אם צריך להי' בכל דרכיו משכיל ולראות ברוח בינתו כי רק אז יהי' לאל ידו לעשותו חיל אם יקבץ לאט לאט עד אשר יעלה בידו הרבה ולא יסיתהו יצרו לראות תמיד מאחריו ולאמר הנה ראה זה שנים ושלש שנים המה אשר אנכי עומד על משמרתי ועוד לא באתי אל גבול תכליתה ואל ירכתי קצה, כי אם עיניו אל העתיד יביטו לראות כי אחר אשר יוסף לאזור חיל בחריצת ולא בעצלתים ילך בנתיבותיה ולדרוך במעגלותיה ולא יצרו לצעדי אונו אז ארחו יהי' כאור נוגה יקר הולך ולא יבצר ממנו מזמה כי יום יום יוסף דעת ואיתו באור החכמה יראה. אולם האיש אשר יהי' נמהר ביותר ישחית דרכו כי כל אץ במעשיו עיניו יביטו מאחוריו ואם יראה כי עוד לא אסף חמרים חמרים וימלא תוחלתו נכזבה אז יסיר מי התבונה אחרי גיוו ויע

שני

מני אורחותיה. ועינינו רואות כי אנשים רבים המה אשר שמו מגמתם להוציא יקר מזולל להרבות כבוד ביתם בעד התורה וברבות הימים כלתה בכספם ונתם תשוקתם ועברו תורות וחלפו חוק והפרו ברית עולם, ועוד רבים מהנה לעיני צאן קדשים אשר אבותם מנהלם ימים כבירים של שבילי התורה ויקוו לעשות ענבים ולאחר ימים עשו באושים וחפץ ה' בידם לא הצליח:

ומקור משחת אשר ממנה לקח המכשלה הזאת הוא כי לא חכמים המה להטיב לראות ואת הנולד וזה מנע הטוב מאתם להיות האמת מהם נעדרת ושת לארץ כבודם לכן הרואה יראה כי בצדק דברתי שהאיש אשר בלבבו להשיג ידיעות התורה יתכן לו רק אם יהי' חכם לראות את הנולד שגם שעתה עוד לא הספק זמנו אבל ימים ידברו ורוב שנים יודיעו חכמה וצדקו גם ד' דניאל יהיב חכמה לחכימא כי להם נאה ליתן כתר תורה על ראשם על כי כלתה ונכספה נפשם להרבות בין, ולהגדיל קנות דעת בהשכל ובדעת ולא בחפזון ובמבוכה:

וראה כי העירו לנו הז"ל איכה אלא נוכל להוסף דעת במה שאמרו במ"ר במדבר פכ"א למה נמשלה תורה לתאנה שרוב אילנות נלקטות באחת והתאנה מעט מעט, כך התורה היום לומד מעט ולמחר הרבה לפי שאינה נלמדת לא ביום ולא בשנה ולא בשנתים:

ואולי גם זה פשר נבחר למה נדמה תורה ה"ק למים יין שמן חלב דבש, כי יש הבדל בין גשם קשה לגשם זב ע"י שאם יגיע לאדם מגשם קשה אפס קצהו וילפת בו לאחוז אותו בידו לא יבצר ממני תאוונה למשוך בזרוע כחו גם אשר איננו בכף ידו כי מקרה א' לכולו ע"י רגבים אשר ידבקו, אכן לא כן הוא עם גשם לח זב כי אף אם ימלא כף ידו מאמץ מכחו לא יהי' לו לכתלה הנשאר כי לא יוכל לקחת יותר מהרחב שעל ידו ושפעת מים ינערו מסביבה והאיש אשר רצונו להרבות מים מבארו מוכרח לאסוף ולקבץ על יד ולא לאחוז בקלה ולמשוך באביר כחו הנשאר בפעם אחת זה גם חלק אדם בתורה אלקינו לילך לאט לרגל המלאכה

המלאכה להיות ראשית מלער ואז ברבות הימים ירבה חלקו ואחריתו מאוד ישגה :

ומבואר לנו בזה דברי שלמה ע"ה במשלי י"ג **הון מהבל ימעט וקבץ על יד ירבה תוחלת ממשכה מחלת לב ועץ חיים תאוה באה** כלחקו המפרשים לשרש המקרא **תאוה באה הוא עץ חיים** אכן לדרכנו כאמר כי הכוונה הוא **"הון מהבל"** האיש אשר רלונו למהר שלל חוש בז **ימעט** כי ע"י אשר יעמוד ימים על פקודתו ולא יגיע אל מבוקשו אז בחכמה יסוס תשלה וילך ויכוה לה ואין כל מאומה בידו **"והקבץ על יד"** האיש אשר בראשית מלאכתו נפשו אותה לקבץ על יד **"ירבה"** ואף כי **"תוחלת ממשכה"** הוא **"מחלת לב"** אין זה כ"א בדבר אשר יפול בו ספק אם יגיענו אבל **"עץ חיים"** הוא תה"ק זה הוא **"תאוה באה"** בלתי ספק, כי הלור אשר תמים פעלו לא יקפח שכר העם שמתאוים לשמוע דבר ה' להרבות חכמתם וביכתם על כן שורש דבר אין לו להיות מחלת לב על אשר הוא תוחלת ממשכה :

וברר מלל בזה בסי' כ' במליצתו הכנחרת **מים עמוקים עצה בלב איש ואיש תבונות ידלנה** כמשל נשמת דעת אשר נפח ה' ברוח אפינו למים עמוקים השוככים בלב תהום רבה לא יוכל אדם לאחוז בכנפות הארץ לקח הכל בזרוע כחו ולא יתכן לו כ"א לקבץ על יד וכמו כן האיש התבונות הרואה את הנולד לדע שאף כי כעת אין לאל ידו למשול הכל בתעלומות ועח עכ"ז בתקופות השנים יגבר חיילים למעלה והוא ידלנה כי כעפי מי החכמה אשר ידלפו ממקור ביכתו יתברכו להיות כנהר שוטף וכמעין המתגבר :

ולהמדובר יאות לנו מה שאמרו ז"ל במ"ר במדבר פכ"ב **לב חכם לימינו אלו הצדיקים שנותנים לבם לתורה ולב כסיל לשמאלו אלו הרשעים שנותני' לבם לעושר ועיניהו** רואות כי האמת אתם כי רק לחכם אשר עיניו למרחוק יביטו יתכן לו לאזור כגבור חלציו להאבר כן ולפרוש כנפיו על שדה שמד ועל כרם חמר להוסף אומץ בתה"ק אבל הכסיל אשר תמיד

עיניו מאחוריו השה אותו אלקים מחכמה ולא חלק לו בבינה כי יאמר מה יסכון בחכמה התיגע אשר זה כמה עמלתי בה ולא הביא לי תועלת ויתרון לכלא על מעיני התבונה. וכמאמר שלמה משלי י"ד בקש לץ חכמה ואין ודעת לנבון נקל. גם במסכ' ערוכין דף י"א רמזו מוסר השכל על זה במאמר שלוח הי' מקלח מים בבאיסור צוה המלך והרחיבוהו נתמעטו מימיו חזרו ומעטיהו והי' מקלח מים. ר"ל שלוח רמז אל תה"ק המשולת לבאר מים „והיה מקלח מים בבאיסור" תולאותיו היו ממקום מילר כי הוסיפו דעת בשובה ונחת ולא כמים פחז והמלך חשב מחשבת פיגול להיות כבעל להון להרבות יפי חכמתו לבן לוה והרחיבוהו אבל ע"כ נתמעטו כי פרי המאמר חרטה חזרו ומעטוהו לילך לאט ולקבץ על יד והי' מקלח מים וחזר לאיתנו הראשון להיות למים אדירים ובאר כחלים ברב עוז ותוקף. ולכנו דוד המע"ה השתבח בזה בתהלים קי"ט ואמר מה אהבתי תורתך אף כי כל היום היא שיחתי, ואכי רואה בעין בינתו כי המלאכה מרובה אשר ממנה אסקט לא אוכל למלוא מנוח ומרגוע עכ"ז תקותו שמורה כלא כי לא אגע לריק ולא אבל אבלה כחי כי עוד יבואו ימים אשר עיני בשרי יחזו נפלאות מתורתך. ורז"ל אמרו בברכות אין לו להקב"ה אלא ד' אמות של הלכה המכוונה על האים החפץ חכמה על ידי אסיפה לאט במדה ובמשקל ואיכו כן במרילתו יותר מכדי מקומו ויכלתו של אדם שהמה ד' אמות:

ועוד אכי בזה מדבר לאמור, כי גם דמיון החכמה אל הזהב ואבני סגולה ישית מחוז חפלו אל הרעיון הנכבד הזה כי כמו שים חפץ ותשוקה בקרב לב האדם להרבות לו כסף וזהב ולא ינוח בעיניו מלשלוח ידו ליקח זהב מעפר ולחור מקום הרים לגלות ולחשוף מולא הכסף וללקט שכים ושלושה גרגרים בסעיפי גבעה ויפעל ברב תנועות בהולם פעם להפוך הרים ובפטש יפולץ סלעים עד כי יבא אל מקום אשר שם הזהב וכפשו לא יגעה לו על כי התמהמה לעמוד על פקודתו ימים כבירים ולא יכוח ולא ישקט עד יבא נגה הזהב ועדי הכסף ועוד כפשו לא תשבע

מלאמר

מלאמר הב הב, כן יכסוף וישתוקק גבר חכם בעת להרבות תבואות להגביה עוף ולדלות מים מבור עומק אף אם ראשיתו יהי' מצער להיות תוצאותיו צר כאיסור כמו השלוח ההולכים לאט כן לא יתן דמי לו מלכבוש בפרצה דחוקה הזאת ותמיד כל היום יוסף להתאוות תאוה ולחזק כספו לעדי עשר וגאון את נשמתו אשר באפו:

אולם ידוע כי לא ידמה חשיבות התורה אל הזהב בעצמותו ומהותו כי הלא אין יתרון לאדם בכל עמלו אשר יעמול תחת הרים ולהפוך סלעים לגלות מוצא הזהב כי הזהב לא תשבע נפש רעבה להשיב רוח נכאה וגם לא ישמח לב אנשי מרי נפש, אך כדמה בזה אל הדבש המתוק לחיך טועמו ויוכעס לאכול ולסעוד לב חולת אהבה כן תורת ה' משיבת נפש ומשמחי לבב, אכן אשר הוא למגרעת אכל הדבש כי אכול בכי דבש הרבה לא טוב ונפש שבעה תבוס נופת את זה ישלים שיווי הזהב והכסף ואבני חפץ כי שלש אלה לא תשבענה ועיין ב"ל עת דודים:

ובזה מקום אתי לבאר ד' איוב סי' כ"ח באמרו **החכמה מאין תמצא ואיזה מקום בינה** לכוכו אף כי החכמה מאין תמצא כלומר מאפס ומצא כי אין חשיבתו מצד יוקר מציאתו כי בכל מקום ימצאנה הדורשה הפך הזהב אשר יתחשב רק ע"י מיעוט היותו וא"כ כמשלה אל הדבש אשר לבדד בעצמו ובגשמותו כבודו ויקרו, עכ"ז אל תדמה בנפשך ליתן כהן וגבול אל תשוקת החכמה כאשר הוא אכל הדבש לזה אמר **איזה מקום תבונה** אשר תאמר עד פה תבוא ולא תוסיף ופה תשית המון גלי תאותך:

עוד אמר שם בהשתבח כפשי על חיק החכמה **לא יתן סגור תחתיה** והמבארים נדחקו במלת סגור, ולדעתנו כוונתו כי לא יתכן להשביח שאון גלי התאוה והתשוקה למלאות בטנו בינה ולהגרע ולהחליש את כנפי מי התבונה הדולפים מאים הנכסוף להרבות כבוד שכלו וזה אמרו לא יתן סגור ובריח אשר יכבוש ויחבוש באסיר וקוח מעינים הכוחלים חכמה וישע:

ולא אמנע מלכתוב את אשר העלתי לבאר ב' פסוקים מוקשים בסי' הנ"ל **והיא נעלמה מעיני כל חי ומעוף השמים נסתרה**

אבדון

אבדון ומות אמרו באזנינו שמענו שמעה ר' הכוונה במה שהאריך בעל אפיקי יהודה דרוש כ"ג לבאר בשים רוח בינתו מדוע בפ' יתרו נאמר וכל העם רואים את הקולות ולא נאמר שומעים והוא ביאור רחב ונעים ואזכיר שמץ מנהו השייך לענייננו כי הנה ידוע שסבת חוש השמע נעשה על ידי התנועה באויר על ידי השפתים אשר דא לדא נקשן ורוח היוצא מהגרון יכה הרוח הסמוך לו עד כי יגיע התנועה וידפוק על העור המתוח באוזן כעין תוף, ומעתה דעת לנבון נקל לדע כי חוש השמע יתכן פעולתו בזרוע כחו רק במקום האויר כי בהעדרו יחסר הסבה ולא יושלם ממנו המסובב, ובמעמד הר סיני ירד השם מן השמים על ההר ומטבע השם להבריח האויר אשר סביב לו ע"ש ביאור הכרח הדבר, ומעתה היה אז מעמד ישראל במקום פנוי מאויר וזה הטעם שחזרו מאחריהם כדי לחיי רוחם במקום האויר. והנה הסבה אשר אין אדם רואה חלקי האויר הנעשה על ידי תנועת השפתים הוא מפני שהאויר שוכן על העין ממש ודבר השוכב על העין לא יתכן לראות, אבל במעמד הר סיני בעוד אשר עמדו במקום אשר נס האויר מפני השם באמת היו רואים את הקול שנתהוה באויר מכח נשיקות השפתים. וביאור עוד בספר הנ"ל מה דאיתא במדרש שמה ששמעו מפי הגבורה לא היה שוכחין אבל מה שלמדו מפי משה היו שוכחין והטעם כי אינה דומה שמיעה לראיה ומהש"ת ראו את דברי קדשו אבל ממשה שמעו אותם:

והנה מדבריו אלה ידענו כי סבת השכחה הוא על כי אנו קרוצי חומר ואין לאל חייתנו לעמוד במקום בלי אויר ואנו מוכרחין לשמוע את הקול לכן נשמע חלף הלך לו ועל זה אמר איוב ונעלמה מעיני כל חי ומעוף השמים נסתרה וכוונתו על השכחה כי גם אחרי אשר כבר היה לנו החכמה למנה היא נעלמת ונסתרה ממנו יותר מגבה עוף השמים ובא פסוק שאחריו לבאר סבת השכחה אשר אבדון ומות הגידו לנו והיא כי באזנינו שמענו שמעה על ידי כי אנו בני אדם ומות והצורך בנו אל האויר ואל הרוח לא אשר יהי' תמורת כלאכי אשר נודד מאתנו מחוש

הטבעיי

הטבעיי ואין לאל ידינו כ"א לשמוע באזנינו קול הדבור מזה תלמיד החכמה :

אמנם כפלאות יהי' בעינינו מדוע עשה לנו ה' ככה למנוע טוב מאתנו ועכר אותנו מלדלות מי התורה ברב עוז, אולם פשר דבר הוא כי הנה פקודי ה' נאמנים עשוים באמת וישר אמנם תפארת אדם לעשות אותם על כי ה' אמר לו לשמור אותם ולא ממולא לבבו אשר יבין כי יש במעשה הזה חפץ ותועלת ורק להלהיב לב האנשים ולזרז אותם נתן השי"ת אל האדם נפש משכלת לגלות אזנו לשמוע הבין מעט דבש ומעט צוף לדעת כי ישרים דרכי ה', ולמען לא ירבה כבוד בינתו למצוא שורש כל דבר ממעשה אלהים מראש ועד סוף כי אז יאבד תפארת ויעבוד רק עבודת שכלו ובינתו ולא יהי' לו חלק באל יוצר כל לכן מנע ממנו לאסוף יותר מכדי צרכו להפיח בלבו רשפי שלהבת יה, ונתן מי תבונתו עמוק עמוק בלב האיש למען יכבד עליו לדלות ולאסוף מים ממקור חכמתו ורק מעט מעט תמצא ידו להבין נתיבות בית הגזורה וישאר לו שארית בפקודי האל אשר אין אתו יודע מה ויעשה אותם באמונה לשם ה' אל עולם. ועוד הוסיף הבורא יתעלה ליתן סבות אל האדם אשר יעלוהו ויאטמו בבאר חכמתו למען לא יהי' כבאר שוטף לדעת כל מעשה האלהים לכן נתן את העולם בלבו לצבור הון ולבנות בתים וליטע כרמים וגם חסרהו מחכמתו אשר כבר קנה על ידי השכחה אשר ישל את אוצרות בינתו. ואולי היה זה ג"כ כוונת השי"ת כאשר בלל שפת כל הארץ (בראשית סי' י"א) כי אם יהי' כלם שפה אחת ודברים אחדים וכל אדם חזו בו לדבר על כל פקודי ה' אז אחת לאחת ימלאו חשבון גדול כי איש לאיש יחוה דעת ויביעו אומר. ועיין קהלת מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש ופי' רש"י התורה נקרא שמש טעם קריאה זו נכון מאד לדברינו כי כמו שיזיק לעיני בשר אור השמש כי תהל בתקפה ותהי' יקר הולך ורק כלולי' כנפיה יהי' לנו למרפא, כמו כן לא טוב אל האדם לראות אור בהיר בכל מצות ה' לדעת טעמם כי על ידי זה יוטל ממנו כבוד תפארתו לקיים

לקיים מצות בוראו מצד מאמרו ויעשה רק על ידי כי יאלצהו שכלו לזה, לכן רק שנים ושלשה גרגרים מסעיפי תוה"ק אם יבין וישכיל אותם תהי' לו למרפא נפשו כי יוטעם מנעימות פקודי הא-ל וידין על כלם כי יגיד עליו ריעו. ופני משה היה כפני חמה כי לו היה למנה לדבר על כל חלקי התורה כמבואר במדרש פרשת חוקת לאחרים חוקה אבל הוא היה יודע להבין כל חוקות התורה ולזה קרן אור פניו כי אורו הגדול הזיק לדלת העם וצריך ליתן על פניו חכמתו מסוה למען לא יהרסו ללמוד ממנו כל יפי חכמתו:

וכבר כ' הב"ל עת דודים פרק בענין האמונה יאות אל האדם לחקור ולדע מציאות אלקה ועולם יכולתו וחכמתו, אבל בעניני קיום המצות מן הנבחר לטמון ידו בצלחת כי קצרה יד אנוש לחקור על פרטם, וביאור בזה כוונת דוד ע"ה **דרך אמונה בחרתי** ר"ל מצד החקירה אבל **מצותיך שויתי** כולם כדמו יחד חוקיות ושכליות, ולדעתי על זה אמרו רז"ל במס' ברכות **צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנין מזיו השכינה** הרצון שיפוטרו בכתר שכר וגמול עבור עיונם בשכלם אשר משכנו במוח שבראש ונהנין מזיו השכינה ר"ל שהנאתן יהי' רק חלף אשר בעודם בחיים השכילו לחקור על זיו ונוגה השכינה שהוא בענין האמונה בחכמתו הנפלאה אשר כאו בהיר במעשה ידיו המפארים אותו:

פרק שביעי

שלוש הנה אשר תעודת אלו ארץ נשוא עליהם עטרת חיי הבלו ויכון דרכו אלו תבל להטיב לעד עם שלם אלה וכל מעלליו אשר יפעל ישותי מאת חפלם להפק רצונם להנחילם חבל נעים ולהשביעם מפועל ידיו ולגמול עמהם מפרי לעדיו ויעדתי הפרק הזה לדבר על כל אחד מהם בפרט ועל כולם בכלל לבאר בטוב טעם מהותם ובפתח אמרי אקרא כולם בשם, הא') הוא רצון ומאויי עצמו ב') של אנשי זולתו ג') של יוצרו וקונו, ולמען היות אל ליד כחם של אנוש לכרות ברית נאמן עם שלום אלה ולא יחטא כנגדם אשים לעיף עסור ומר הקדם על ראשם הוא מדות הבטחון על הבורא יתעל' אשר כל בעלי המחקרים חזו במדה זו ראוהו ויאשרוהו לכן גם אני אתן לה יד ושם בפרק זה כי תהי' אל האדם לנס לאסף שמה כל כוחותיו ותנועותיו כי כולם יעמדו על משמרתם להשב פעולתם אל כתר המלוכה ויתנו שבע מושל אל מדות הסבר והשכל והסמיכה ועל ידי זה יקל על האדם להשלים עם שלום אלה: ועתה יעברו כולם לפניכו כבני מרון בסקירה אחת עם קרני תרפא התוחלת והתקוה אשר יעלה ארוכה על כל עבריהם:

והנה הראשון אשר לאיש השלם לחוק ולמשפט הוא למלאות מאויי עצמו לדע נפש בהמתו ולא יעכר שארו כאכזרי לחסור בטנו מטובה כי אם יאכל לשובע נפשו, אם הנה יחנכהו ה' ברב שפע, ואם כום גערת ה' יעבור עליו להכתו בחסרון כים אשר ימנעהו להתענג בדשן נפשו לאכול ולשתות כמשפט, אז יקח מעט לרי לעשות תשובות אשר יעלה מזוכו, וילקט מירק הבטחון ומעשב

התוחלת

שתוחלת ומעלי הכסל וישימם במכתשת לרקח מרקחת. ויעשהו דבק טוב על לוח לבו ולא יזח ממנו עד אשר יחם ויעלה לבב אם שמחה לשמוח בחלקו אשר נפל לו אף אם אינו בנעימים כי אמונתו ובטחונו יהי' לו ללחם לאכל וישבע בדעתו נפשו וימלא בזה משאלות עלמו כי המעט אשר ימלא ידו יחשב בעיניו לרב ויאכלם ויהי' לפיו מתוק מדבש:

ולדעתי זה כוונת הספרי מובא ברש"י פרשת בחוקותי על פסוק **ואכלתם לחמכם לשובע אוכל קמעה ומתברך במעיו** והמובן הפשוט שיתברכה בעלמו ובגשמו אבן להכ"ל הכוונה שהשי"ת יחונן אותנו במדות הבטחון ועל ידי זה המעט אשר יהי' לנו לנחלה ויחוסן באוצרותינו יהי' בעינינו לברכה רבה:

ומזה נקח לב להבין ד' רז"ל במסכת יומא דף ע"א **כי אורך ימים ושנות חיים יוסיפו לך וכי יש שנים של חיים ושנים שאינם של חיים אלא אלו שנותיו של אדם המתהפכים עליו מרעה לטובה** הנה בקשו להאיר עינינו בפירושם אבל נגהם נעלמו מאתנו ועוד הוסיפו קדרת האפלה כי אין אתנו יודע מה הואר השנים המתהפכים מרעה לטובה? אמנם לדרכינו נאמר כי הרשע אשר יתיר לו המותרות לא יספיק לו כל כי אם יהי' לו מנה יבקש מאתים אבל הצדיק אשר על שבילי התורה יקר הולך יספיק לו חלקו אם מעט ואם הרבה יהי' וטוב עשו רז"ל במסכת ברכות שקראו **רשעים בחייהן מתים** כי כבר אמרו בנדרים **העני חשוב "כמת"** לכן הרשע כל ימיו עני הוא כי תמיד יחסר לו חפצו ולעומת תשוקתו עני יקרא אבל לא כן הצדיק כי גם במיתתו כלאמר בעת אשר ה' חפץ דכאו להיות עני חיים יקרא כי הוא מתעשר ושומח בחלקו והוא חפצו תמיד ובו ישים וימלא חפץ, ומעתה בצדק אמרו כי תה"ק כותבת לנו שנות חיים וביארו שאלו שנותיו של אדם המתהפכים עליו מרע לטוב ר"ל התורה אשר יורה לאחוז במדות הבטחון יהפוך לנו ימי הרעים תחת אשר יהי' אצל שאר האנשים חסרי מדה זו ימי עוני ולער וימי המות כי עני חשוב כמת, יקראו אצלנו ימי חי כי נשמח בעמל נפשנו

וצדיק באמונתו „יחי" הפך הרשעים כי ימחו מספר „חיים" ופרי צדיק עץ „חיים":

גם ישעיה הנביא סי' כ"ו העיר על הרעיון הנכבד הזה באמרו יצר סמוך תיצור שלום שלום כי בך בטוח הכוון כי האיש אשר תמיד יתאוה תאוה ונפשו לא תשבע מעושר לא יקרא „שלום ותמים" כי חסר יביאנו על ידי אשר תמיד אלי תאותו בידו לכן אמר בסי' מ"ח אין „שלום" אמר ה' לרשעים כי המה כים נגרש השקט לא יוכלו מלאצור ולאסוף הון רב, אולם האיש הנלבב לא יכסוף וישתוקק לדבר אשר אין לו לשלל ועל ידי זה „תמים ושלום" יקרא בלי חסרון ומגרעת. ואולי מזה הטעם נקרא נח איש צדיק תמים כי לא נחתם גזר דינם של אנשי דור המבול רק על הגזל ונח מום זה לא דבק בידו ועולה זאת לא נמצא בו כי חשך נפשו מהון לא לו ולא התאוה לחפץ אשר לא היה לו לנחלה לכן נקרא תמים כי חפצו ותאותו נצח תמים היה לפניו ועל זה אמר יצר סמוך הנשען על השי"ת בכל קורותיו אשר ישיגהו מגלי ומפגעי העולם „שלום שלום" יקרא לו כי בך בטוח:

והנה האיש הזה אשר שלם ותמים יקרא יתן תודה לאלהיו על כל עתותיו כי ישמח בגורלו אשר עבר עליו בימי קדם, וישיש בנחלתו אשר הוא עומד בו כעת, ועיניו יביטו למרחוק להיות תקותו שמורה נצח כי ה' ינחהו טוב ולא ישיגהו רע גם בימים הבאים, אבל הרשעים משחתם בם מום בם כי רוע לבם מנע אותם מליתן תודה ליוצרם ובוראם, הן על עבר, הן על הוה, הן על עתיד, כי טח מראות עיניהם לאחוז במדות הבטחון וזה מנע מהם יקר מעלות התודה וחוננם כזורק אבן במרגמה ועל אנשים האלה אמר הפסוק בדברים סי' כ"ט ולא נתן לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע כוונתו הלב הוא כלי יוצר המשכיל קורות עתי העתיד והעינים רואות מפעלות העת ההוה והאזנים שומעים את אשר יסופר להם מפגעי ימי קדם אשר כבר עברו חלפו להם, והמה הלכו תועה מדרך השכל ולא חזו נועם ה' אשר בכל שלום עתות האלה גמל להם אך טוב

גם אם מעשה החושך וענן הקדרות כסה אותם והמה היו קצרי ראות להבין כי תוכם רצוף אהבה :

ועתה נבוא אל מפתן השער השני אשר עוד יאות לאיש המשכיל להיות נוכח עיניו תמיד בכל מעגליו, והוא מצות ואהבת לרעך כמוך שהוא אבן פנה בתה"ק לפקדהו לטוב ולשכון עם אנשי גילו בברית אהבה, וצריח האחדות יצריח אותם מקצה אל קצה ויתן שגור שמחיהם בדלת הבטחון כי האיש המאמין כי לא כוחו ועוצם ידו עשה לו את חילו כי אם זרוע ה' הוא שמכתהו ויוצרו מבטן הוא אשר מרכבהו על במתי ארץ לא ישים אשם בנפשו לחמוס הון אשר לא לו ולגזול חפץ ריעהו כי מדות בטחון יאלצהו להשליך על ה' יהבו כי הוא ישביע בצחצחות נפשו אף אם לא יעשוק את רעהו וה' ינהלהו על מי מנוחות גם אם ידבר שלום אל אחיו ולא יתאוה למעמדו אשר הוא רובץ בנאות דשא :

ועיין סוף עוקצין **אין כלי מחזיק ברכה לישראל אלא שלום** הרצון כי מדות הבטחון הוא סבה לישב בשלום ובמישור עם אנשי זולתו וגם ממנה יתהוה מדות ההסתפקות לחשוב מעט להרבה כאשר אמרנו אוכל קמעא ומתברך במיעיו לכן אמרו אין כלי מחזיק ברכה ר"ל אשר יתמיד הברכה כמדות השלום כי האוחז במדות השלום כבר קדמה לו מדות הבטחון ועל ידי זה יחשוב כל קורותיו אשר יקרהו לטובה ולברכה ואולי על זה אמרה תה"ק **ואהבת לרעך כמוך** כי כמו שתאהב אותך לצאת משאלותך על ידי הבטחון מזה הסבה תאהב גם את רעיך :

עתה נעלה מעלה השלישי אל דוד העליון היושב על חוג שמים אשר הוא אבן פנה אשר אליו יפנה האיש המשכיל נתיבות ארחו כי כבוד ויקר של האיש השלם לבל ימוש ממצוות שפתי הבורא יתעלה ויגבר חיילים על שומרי עיר הקטנה הלא המה כחות גויתו אשר יצרו לעדי און של נפש המשכלת להפק רצון אביה שבשמים. ומרפא הבטחון יפעל עם האדם גם בשלישי בקודש להרים מכשול ממסיל העולה בית אל ויסקל ויפנה דרך ה' להקל עבודתו לבל ירע לבבו לפזר הון רב לקיים מצוות בוראו כי נפשו

יודעת כאמנה לשום כסלו באלהיו אשר שמה מי הברכה העליונה וממנה תולאות העושר ויחכה שה' ימלא מחסורו ויגמל לו על פועל כפיו והנה דהמע"ה בתהלים ל"ז הגיד לנו יתרון הבטחון בשלום מעלות האלה ואמר **בטח בה'** ויעלה מזור מסולם, הא') **עשה טוב** הוא כונה האל כי לו משפט הבכורה אמר כי הבטחון יהי' לו לעזר לעשות הטוב בעיני יוצרו, והב') **שכון ארץ** הוא פעולת הבטחון להקל על האדם לישב בשלום ובמישור על ארץ נושבת מאכסי זולתו ולא ירע ולא ישחית את גבול רעהו, הג') **ורעה אמונה** הוא הפעולה אשר יפעל הבטחון על עלם האדם להשביעהו ללון כל ימי היותו עלי ארץ ויהפוך לו שנות רעים לטובה ותמיד יהיה מרעהו מרעה שמן וכר נרחב כי מהאמונה יאכל ובה יחי':

ומכל אשר אמרתי מאד נתעלה תואר חג הסוכות כי כל משפטיו וחוקותיו יאורו אל נר הבטחון להעלות נר תמיד ברשפי שלהבת יה השוכן בגוף האדם. ואמנם האוהל אשר ליונו האל לקבוע שם את ביתנו בשבעת ימים האלה הוא ידוע מפורסמת כי בא בחזק אללנו מדות הבטחון להורות לנו כי לא נבין עדי עד חומה גבוה עם מגדל ובוחן יהי' לנו למחסה כי אם ברצות ה' דרכינו אז גם סוכה אשר מתוכה נוכל להסתכל כלפי מעלה ולהשתעבד את לבנו אל אבינו שבשמים זה יהי' לנו למסתר מזרם הרע ומרוח הכליון (ועיין בעל עקדה פ' אמור האריך:)

אכן עוד נוספים אכחנו לדבר ולבאר תבנית הסוכה אשר הוא ג' דפנות והמה נוכח ג' חומות הבטחון אשר שמנו לנו למחסה לבל נעבור חוק המלווה עלינו נגד האדם עלמו, ונגד איש זולתו, והאחרון הכי נכבד נגד הסי"ת, ויען כי הסוכה רומזת יותר על העזר הבטחון לעומת עלם האדם להרגיל אותו לחבוב מעט לרב ואהלי קדר לארמנות גדולים ולהיות תמיד שמח בחלקו לכן הוסיפה התורה לעומת ב' מפעלות בטחון האחרים מלות ד' מינים, וקרבנות החג ביתר שאת ויתר עז מכל קרבנות שאר ימות השנה, וארבע המינים יחזקו את בדק הבית בין איש לרעהו לעורר אהבתם זה

אל זה, וקרבנות החג יבואו להורות למלאות רצון האל לבל נקפוץ ידינו מליתן לכסף מולא לקיים מצות שפתיו:

וראה קורא נכבד היאך הורו לנו רז"ל על זה במדרש רבה פמ"ח **אמר הקב"ה אתה אמרת והשענו תחת העץ חייך שאני פורע לבניך במדבר ביישוב ולע"ל** אמר על כי אברהם אבינו ע"ה הקים ברכים כושלות לחזקם במעלות הבטחון והתקוה וכאל לכן יעט ה' גם בנו מדות הבטחון אשר יהי' לנו לעזר הן **במדבר** עת נהי' כערער בערבה בארץ לא זרועה אשר וריק מכל **טובה** גם במקום הזה יחזקנו הבטחון לבל נמוט רק נשוה בעמלנו וחלקנו **וביישוב** ר"ל כי הבטחון ינהלנו אל דרך השלום לשכון ארץ עם אחוזת מרעהו **ולע"ל** הוא נוכח פעולת הבטחון להקל הספקת רצון האל כי מצות שבין אדם למקום זרועיהם ילמיחו לע"ל:

ולא רחוק הוא לאמר כי גם שלוש שמחות הנאמרים בחג הזה בתה"ק ישיתו מחזה חפלם להעיר על דברינו אלה הראשון הוא (בדברים י"ב פ' י"ג) **ושמחתם לפני ה' אלוקיכם** הוא נוכח פעולת הבטחון לעשות האל. (ושם ט"ז י"ד) כאמור **ושמחת בחגך** הוא נוכח זרוע הבטחון למרבה השלום כי בחג הוא יום אסיפת העם. (ועיין במפרשים ישעיה א' על עלרה) והג' הוא (שם ט' פ' ט"ו) **והיית אך שמח** הוא נוכח עבודת הבטחון לדע כפש עלמו להיות תמיד בכל קורותיו אשר יפגעהו מילדי הזמן שומח וטוב לב. וידידי המופלג בתורה מו"ב מו"ה מהו' **ליב גראָם** ני' ביאר היטב ג' שמחות אלה כי המה באו להורות על שלוש המלאות אשר מלא לעטר בהם את השמחה להיות תפארת אל האדם הפוגע בה הראשון הוא שיהי' עולם הדבר אשר אודותיו ישמח דבר טוב ומעשה מובחר ועל זה העיר הכתוב **ושמחת בחגך** שלא יעדך לשמחה זו רק מצות החג. והב' שידמה האדם בנפשו שעומד לפני ממה"מ הקב"ה ועל ידי זה לא ירהב עוז לעבור גבול השמחה הפשוטה ולפרוץ גדר המוצלע וזה הגיד הכתוב **ושמחת לפני ה' אלהיכם** והשלישי שיהי' מקבל בשמחה באיזה דבר אשר יסבב לו רוח נכאה ועלבות לב (כאשר כתבנו בשמו

בפרק

בפרק רביעי) וזה אמר לנו הכתוב השלישי והיית אך שמח לך מעוט הוא:

ואשרי האיש אשר עת יקראו אלוקים יחקור ויחפש במצפוני לבבו לדע בשל מה הרע הזה ואם ימצא בידו כי פעל און ישליכהו במצולות ים ויסיר משביל הרשע וישם פעמיו אל דרך הקודש אבל אוי לרשע רע כי יבוא עליו יום רע והוא לא ידע ולא יבין כי מידו היתה לו הרע הזה ולא יסיר מתוכו מוטה ועל זה אמר ישעיה סי' א' על מה תכו עוד תוסיפו סרה ללוכו כי היסורין לא עשו תפקודם אצלם כי תעודת יום האיד לעורר את לב האדם לעזוב דרך רשע אבל המה עוד הוסיפו סרה והבנתי בזה פסוק מוקשה באיוב סי' י"ב **לפיד בוז לעשתות שאנן נכון למועדי** רגל הכוונה „**לפיד**" הוא יום האיד כפי' המפרשים „**בוז**" יום האיד הוא ללעג ולבוז ולחרפה יחשב „**לעשתות שאנן**" רק לאנשי רשע אשר לא יתפעלו מזה לטוב כי עוד עשתונותיהם שאנן בהשקט ובבטחה ולא ישימו אל לבם לחפש במעשיהם „**ונכון**" דבר נכון והגון הרע הזה „**למועדי רגל**" לאנשי צדק אשר על ידי הרע המה נעים ונדים ממעגלותם אשר הלכו בו עד הנה ויעמדו קרסולם מדרך בית האון ויפקדו כויהם למען לא יחטאו עוד:

ולא אמנע מלכתוב פירוש נאה על גמ' דמסכ' יומא שהבאתי בפרק הזה אשר שמעתי מאת"ו הרב הגאון הגדול וכו' מהו' **פייבל פלויט** כי' אבד"קק סורהן יע"א בשם רשכב"הג בעל חתם סופר זלוק"ל כי ביאור מלת שנה הוא על שם הסביבות של החמה ולבנה אשר תמיד סביב הולכים אכן מלת שנה יפול רק על הרשע אשר רצוא ושוב בלי לאה ותכלית כמאמר המשורר סביב רשעים יתהלכון אבל הצדיקים אשר ילכו מחיל אל חיל עליהם לא יתכן לאמר מלת שנה וא"כ בצדק שאלו רז"ל **וכי יש שנים של חיים ושנים שאינן של חיים** כי מלת שנה אשר יפול רק על הרשע לא יתכן לחבר עם מלת חיים כי רשעים קרואין מתים וביארו כי הרשע אשר ישוב מדרכו הרע ויתהפכו לו חטאותיו לזכיות כמבואר סוף מסכ' יומא ועל אותן השנים יפול שתי מלות אלה

כי כל אותן השנים היו רשעים והלכו שביב שביז ועם כל זה
יקראו חיים כי נהפכו לזכיות וזה כוונתם אלו שנותיו של אדם
שמתהפכים עליו מרע לטובה ודפח"ח:

ואביע עוד לקורא המשכיל באור כאה מאמ"ו הה"ג דק"ק שוראן
כי' על מדרש רבה ריש פרשת תרומה נבחר שמו של
משה יותר מעשרו של קרח הרלון כי על ג' דרכים יתכן האדם
להגיע אל הללחת העוה"ז הראשון המה בני עלייה שהמה מעטים
ואין עול בכפם ועל כן זוכים לג' שולחנות כי מעלליהם הישרים
יעשו פירות בעוה"ז והקרן שמורה כלא להם לעוה"ב, ודרך הב'
המה הרשעים אשר תמיד הלכו דרך עקלתון בכתיב רשע ורק
מעט אשר עשו איזה מעשים טובים, ובעבור מעט מספר מעשיהם
הישרים האלה ימלא ה' את אסמיהם בחמודות העוה"ז למען רק
רע יבוא עליהם בעוה"ב, והנה א"כ הדבר תהי' תעודת הללחת
העוה"ז אלל איש הנלבב לליון מזכרת אשר יעוררהו לבוא לחשבון
עם נפשו בשל מה לו ההללחה הזאת, אם לא יהי' לו זה למגרעת
למען חסרון תבואתו לעוה"ב וברעיון הזה יאזור כגבור חלליו ללאת
לקראת כשק כנגד האויב הפנימי ויוסף אומץ בפקודי אלוקה ועי"ז
יהי' חמודו לו לתועלת ולתפארת כי הרבה פעל עמו לטוב. והנה
משה היה לו עשרה שמות כמבואר בד"ה ובתורתו לא נזכר רק שמו
„משה" הטעם כי שמו הזה פעל עמו גדולות כי ע"י זכה להיות
עניו ושפל רוח כי תמיד זכר על שורש דבר שמו אשר קראה
אותו בת פרעה ככה והוא כי מן המים משיתיהו ואלולא כגה
חסד אלוקה עליו בעת ההיא אבד שמו מן הארץ ואין ספורות לו
עם יושבי תבל וזכרון הזה אלנהו לבל יתגאה וידוע כי קרח היה
איש מוללא בהון ועושר רב אבל פעולות הכ"ל לא ראינו אללו
כי נהפוך הוא השיאו לבגוד בהשי"ת ובעבדו כאמן ביתו ומעתה
כפרח שושן הכין מאמר הכ"ל באמרו שנבחר שמו של משה ר"ל
על ידי פעולתיו אשר פעל עם משה יותר מעשרו של קרח כי
עשרו של קרח לא שמר תעודתו לעורר לבו לחפש ולחקור במעשיו:

פרק שמיני

יוצר כל והיצורים כולם כאשר גמר הכל בערך וסדרים אז אמר נעשה אדם בצלם ותמונה ובקרבו חכמה ותבונה אשימה זכר ונקבה איחד באהבה ולמען ירבה המשרה אלוה עליו פרו ורבו, ובעל עקדה בשער ח' בפרק החיבור הביא דעת כת הקדמונים האומרים שהאהבה תהיה מצד הפכיות הנמצא בטבע הנאהבים כאשר ראינו כי הגשם ישתוקק ליפול על ארץ היבשה להתחבר עמה וזה נעשה מצד הפך מזגם, וכן אמרו בעלי התלמוד שכל בעל אומן שונא את בעל אומנותו וזה נראה על ידי מזג השוה אשר להם. אולם ארעסטאטעלעס השכיל למצוא ברוח בינתו הפך מדבריהם ואמר כי האהבה תהיה בחפצים אשר ימצא ביניהם איזה דמיון ושיווי. וחיבור הנוזלים עם היבשה לא בשם אהבה יכונה, ומעביהם לא בשם חשק יקראו על כי אין להם חפץ ובחירה, ודברים אשר המה בלתי בעלי שכל ואין חלק להם בתבונה, לא יאהבו ולא ישנאו, ושנאת אומן לבעל אומנתו תהיה רק על ידי המשך נזק כסף אשר להם, אבל אין זה שורש דבר לאמר כי הדומין לא יאהבו זה את זה כ"א בהפך הוא בפי המשל הקדמוני דומה עם דומה יתחברו כאשר ראינו כי יאהב איש את בני משפחתו יותר משאר האנשים וכן את בני עירו ומדינתו ביתר שאת מבני נכר וזה תצמח על ידי הדמיון והשווי אשר ביניהם כי המה תולדות איש אחד אשר היה ראש אב משפחתם ומעיר אחד יצאו. ולפי המונח כהקשה החוקר הנ"ל בשער תשעים, היאך יפול מצות אהבת נוכח השי"ת ועם בני ישראל כי מה דמות תערכו לו אשר בזה ידמה

וישוה

וישוה להם להיות תצמיח מזרועי השיווי האהבה. ואנכי לא אכחד מלשוני הקשת כי כשלאתי על איש מלא רוח כמוהו כי לא הלך בעת דרך הישר כפעם ופעם וכדרכו בקודש תמיד. ולדעתי הקלושה נראה פשר דבר על דרך פשוט מאד והוא כי תוה"ק אשר היא לנו למנה ומתנה נקרא כל ימי חיינו לילך ישר ולרדוף צדק ולעסוק בחכמת האלקית זה הוא השיווי והדמיון בין היוצר אשר הוא עצם החכמה והצדק וכשרון המעשה ובין עם בני ישראל, ומבואר בזה היטב פרשת **שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד** והכוונה כי תוקף מלת אחד יאמר רק על השי"ת על כי הוא אחד מוחלט ואין שני כאשר האריך בעל חוה"ל שער היחוד א"כ יהיה איש שורש פורה ראש ולענה אשר לבבו פונה מלאהבה את ה' כי יאמר אין זרע השיווי והדמיון אשר ממנו תצמיח האהבה אל הבורא יתעלה לכן ברר מללו שעם כל זה **ואהבת את ה'** אהבה עזה בכל לבבך וכו' וכי תאמר היאך יתכן לך זה על זה אמר **והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך** לעשות מעשה הצדק שלום ועבודת התורה בהשקט ובטחה ויום ולילה תשים למשמרת החכמה וזה יסבב לך האהבה כי בזה נדמית ליוצרך ואולי גם שלמה המע"ה בשירו לדוד העליון כיון לזה באמרו בשי' א' **מישרים אהבוך** ונתקשו המבארים בפירושו אכן לדרכנו הכוונה כי האהבה הוא מתולדת המישור אשר בין שניהם הפוך דעת כת הקדמונים :

ואחרי אשר שמתי לי למטרה כי רק הדומין יאהבו זה את זה נלכה לראות בעין העיון איזה מקום ישכון אהבת איש לאשתו כי במושכל ראשון כנראה בלי שחר כי שורש דבר אין להם אשר יחזק מיתרי האהבה ביניהם להיותם מתנגדים בחבורתם להתעלם באהבים ולשמוח בכוס גורלם כי טבעם המה הפכים ומזג מדתם ומעלתם המה נגדיים זה לזה אשר בעבורם יסובב הפירוד ותכלית הריחוק לדעת ארעסטאטעלעס :

והאות כי שני מינים האלה הנה הפוכי מזג הוא, כי כאשר הופיע וזרח השי"ת מסיני ושלח לנו ציר נאמן להוריד לנו

עת

עת ליוה להביע להכנים אמרים בלשון רכה ולהלכשים דברים קשין כנידין על כי טבע האיש להיות קשה עורף לא ירא ולא יחת מהמון עוכשים ולבבו לא ירך ולא יענה מקול עז וגם דברי תחנונים וקול דממה דקה לא ימסו לבבו, ומלחם כחושה להפך כנד אכשי עברתם וידרכו קשת ויחשפו חרב מתערה לעבור חללים ברומח וכדון להפיל חללים באכשי מלותם, ואלל הכשים תוקף ועוז הזאת היא למגרעת כי המה רכי לבב מלראות חרב שלופה ולשמוע קול שריקות חנית ורומח, ויכועו כנוע עלי היער בפני הרוח בשמעם קול חזק קורא בגרון כשופה וסערה, גם יחקו מאד על לוח לבם דברי תחנונים ויהמו רחמם וימס לבבם כנמס דונג מפני אש. ומעתה קגר עליכו דרך ומבוא החיבור והדיבוק בין מינים האלה כי המה אוחזים בקצה ההתנגדות בטבעם ומהותם, ונבער כל אדם מדעת זאת ואין לנו למלוא פשר דבר כי אם להשען על הצורא יתעל׳ אשר ידיו תעשנה תושיה לקרב לבבות הרחוקים ולקרא קשר מתוקן להפכי המזג ומאת ה׳ ילא הדבר לנטוע אוהלם ולהקים יריעותם, ובאמת כפלאות הוא בעינינו על כי עשה לאדם עזר עם כי היא ככנדו והבנתי בזה ד׳ שלמה המע״ה בסי׳ י״ח באמרו **מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה׳** רלונו האיש אשר ימלא טוב עם אשתו כי יאחבו זה את זה בשלום ובמישור הוא רק הפקת רלון מאת ה׳ כי מבלעדי רלונו המיוחד לזה לא יתכנו על ידי הטבע לתקן להם בנין עדי עד:

ובזה נפתחו לנו שערי אורה להבין אמרים אמת בין ריב״ח למטרונה אחת במ״ר פ׳ וילא וזה תוארו שאלה **מטרונה אחת את ריב״ח לכמה ימים ברא הקב״ה את עולמו א״ל לששה ימים א״ל מאז ועד עתה מה הוא עושה אמר יושב ומזווג זיווגים א״ל אף אני כן א״ל אם קלה הוא בעיניך קשה בעיני הקב״ה בקריעת ים סוף הלכה ונטלה אלף עבדים ואלף שפחות וכו׳** ולהבין ד׳ חכמים וחדותם כאמר כי שאלתה היתה מאחר שכבר ברא הקב״ה עולמו לששת ימים ושלשלת הטבע הולך וסובב על גבול משמרתה ופקודתה אשר נותן לה, לכן אותה לדעת דבר חדש אשר הוא כנגד תהילות הטבע ולכיך

עשים

עשיה ובריאה חדשה והוא השיב לא אמרים כי אם שיושב ומזווג זיווגים הוא נגד מערכי הטבע כדעת ארעסטאטעלעס כי האהבה תתהוה מצד השיווי והדמיון אשר יש בין טבע הנאהבים ואצל ג' מינים האלה הוא למחסור וההכרח לברוא כוח חדש בקרבם לכן הוסיף לאמר אם קלה הוא בעיניך קשה בעיני הקב"ה כקי"ס כי כמו שקריעת י"ס היה דבר קשיי כמו כן זיווגו של אדם, כי צריך לזה שידוד הטבע אשר יעלה פרי האהבה והאחדות ביניהם למען יהי' תואמים ונצמדים באגודה אחת אשר תוכו רצוף אהבה אבל המערוכה היתה תוספת דעת כת הקדמונים לכן נקל בעיניה דעת ריב"ח עד כי ראתה בעיניה כי אין שלום אמר ה' להם וכל מופלאותיה תתכתקו השכילה לדעת כי בלתי לה' לבדו הוא לעשות גדולות ונצורות כאלה אשר לא כדפס על מקיל הטבע ועל כתיב הבריאה:

ואשר אנכי אחזה הוא כי היה חסד האל עלינו ליפות חלקינו להיות כחלתינו שפרה לנו עת נקבה תסובב גבר ולכן היה כוונו עלינו לכתב לנו רזי תורתו ובה הודיע לנו דרך נלך אשר על ידו נהי' חפשי ממניעות היחוד והדיבוק עם אשת חיקנו ולא יהי' הפכי המזג אשר ביניהם לצור מכשול ולאבן נגף והוא כי כבר האריכו המפרשים לבאר דברי קהלת וגם את העולם נתן בלבם כי הקב"ה ברא את האדם ברב תבונות, והאן אותו במדות ובמעלות הפכים כשנגים ורעים כי נטע בקרבו רחמנות הכשר ואכזריות התכין לכיעות החתול עזות הנמר זריזות הנמלה וכו' והצורך לכל אלה הוא למען לא יעכר ממנו מאומה עת יבלע את מעשהו אשר יקרהו לעשות הכל באופן המועיל כי ישכיל בענין בינתו להשתמש בכל מדה ומדה בערך הממוצע ובעת ועל מקום הנאה להם, כי ירחם על ישרים ויתאכזר על מרעים ויהי' זריז לעשות צדק ויתעצל מלעשות רשע יעזר הוא לאביונים ויקמץ בשאר ענינים, והנה אם כה יהי' מעשינו לעשות בכל עת כמצוה עלינו מפי תה"ק אז לא יעלה הכורת עלינו להשחית את ברית האהבה אשר כרת האיש עם אשת נעוריו כי טבעם ומהותם לא יתנגד

זה מול זה כי אם יחדיו תואמים וכלמדים יחמו כחמה על אנשי' צדק ויתאכזרו על אנשי רשע ובכל מדה שהוא יהי' מודד גם היא תתגרה בעת ותכיה לעשות כמעשהו כי לא ירימו ידם כ"א בפקודת האל יתעלה ועל ידי זה יהי' כפלים לתושיה בשמחת ריעים אהובים כי ישכנו בטח וישיגו ששון ושמחה בחבורתם ובזה מבואר לנו מדרש מובא בי"ח ערך חתן ומותן כל השומע בקול של תורה זוכה לשמוע בקול חתן וכלה קול ששון ושמחה א"ל משה לישראל הואיל וכן מתרומם בב' עולמות הוי זהירין לשמוע בקול של תורה הכוונה כי כל השומע לשמור קול של תורה לעשות פקודתה זה יסבב לו לשמוע בקול חתן וכלה קול ששון ושמחה ולא ישיגם פגע רע על ידי הפכי המזג אשר ביניהם לערב שמחתם א"ל משה לישראל הואיל וכן מתרומם בב' עולמות כי יפעול בנו לטוב בעולם הזה לישב יחד באהבה וריעות עם אשת נעורים וגם הקרן קיימת לעוה"ב הוו זהירין לשמוע דברי תורה:

ועוד לאלקי מלין בידי לבאר שמץ מדברי ריב"ח באמרו קשה בעיני הקב"ה כקריעות י"ם במה שכבר חקרו גדולי חקרי לב כי בזאת תבחן צדקת הצדיק אם ילפת ארחות דרך תענוגי העוה"ז לאכול ולשתות ולשמוח ועם כל זה יהי' מגמת נפשו בזה להספק רצון קונו, אות היא כי כבר נתעלה האיש שהוא להיות מאנשים השלמים ומבחירי האל אשר בהם רצתה נפשו לא כן האיש אשר יענה בצום נפשו כקל לו לחשוב בזה מחשבת הקודש כי כי הלא כולו לה' ואין לזרים עמו אשר יגרעו מנחלת ה', ורק לגבור יחשב האיש אשר יתענג בדשן נפשו וחלקו הגשמיי יקח גורלו ויונעם לו אז לגבור יחשב האיש אשר לא ירחים בלבו דבר טוב בעד עצמו ובשרו ויהי' כוונתו לעשות משפט בוראו ויאמוס את אומרו מטובה. ואמ"ו הה"ג אב"ד דק"ק האללאם כי' אמר כמה גדול כחן של אבותינו עת יצאו ממצרים ולקטו על ים סוף תורי זהב עם נקודות כסף וידוע כי אמיץ וחזק תאות האדם להרבות לו הון וגם אחרי בלותו ביום אשר ישחו כל בנות השיר לא ירחק חבל הכסף כי כל אדם יאחזו בו ונער וזקן שם הוא

לכן

לכן לא לדבר קטן יחשב לאבותינו בעת ההוא לאמר אשירה לה׳ לגל יחי׳ לגם רחק ממולא שפתם כי בלתי לה׳ לבדו יגילו וישמחו וישומו בריח ורכן על רגשי שמחת נופס:

אמנם עוד גדול מזה הוא תשוקת ותאות האדם בימי הנעורים אל דרך גבר בעלמה אולם לחרפה יחשב לו זאת כי ידמה בזה כבהמה למלאות תאותו הגופניי ובעת רגע ימתק בפיו ובמלאות ספקו ילר לו, אבל אם יחפץ האיש לקיים בזה יישוב העולם אשר לוהו יולכו פרו ורבו אז יעלה המעשה הזה להיות כאחד כשרון המעשים ומעללים הנבחרים אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ובאמת גם לזה הלורך אל רב תוקף ועוז מלחדול מליסכות הכאות הגוף ולהיות במשכיות לבבו קודם לה׳ ולא יבוא שמה מחשבת פיגול ורעיון זר ולזה כיון ריצ״א ואמר כי קשה זיווגו של אדם לסיות כוונת העושה מעשה הזה רלוי׳ בעיני ה׳ כקי״ם כי כמו אז כן עתה יקשה לאדם לעזוב דרך נעימות הגשמיי ולהשביע נפשו בלאלאות חלקו אלוקה ממעל ואולי זאת היתה דעת שהמע״ה באומרו מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה׳ הכוונה כי רק אז יקרא מליאות האשה טוב עם הנאתו אשר יהנה ממנה ילא ויפק מאת ה׳ הוא חלקו הרוחניי אשר האליל עליו הבורא יתע׳:

והנה מן האמור ראינו כי כאשר האדם הולך אל ביתו לריך ליהנות מתנה רק חלקו הרוחניי אשר בקרבו ואשר בעבורו נקרא אדם והונח לו יתרון על כל שארי הילורים ואולם כבר באררנו בפרק א׳ כי האדם יבדל משאר הברואים על ידי חמשה כלי מבטא אשר קם לו למנה ולדעתי על כן אמר הכתוב בספר בראשית כ״ד פסוק כ״ז ונשאלה את פיה ומלת פיה כראה כיתר והכ״ל ובשאלה אותה אכן רמז על חלק היתרון אשר לה מן הבהמה הוא החלק אלקה ממעל כי חלק חומרה בוודאי יתרלה אל המעשה הזה אכן הלורך לשאול אם תשתתף בה את פיה היא הנפש המשכלת:

ואולי גם יעקב כוון אל הרעיון הזה באמרו הילדים אשר חנן ״אלוקים״ את עבדך והוא הפוך מאמר בטנא יאמתכי רק החלק אלוקה היה הפועל ההוא:

פרק תשיעי

ה׳ בחכמה יסד ארץ ובתבונה כנה כדוק שמים וכונן ושעמים קיום כל יושבי תבל על קטבי התורה ואם ימושו חוקות התורה אז ירופפו עמודי ארץ ונפל יסודם ושמים כעשן נמלחו והארץ כבגד תבלה וביארו זה במסכ׳ שבת דף פ״ח **תנאי התנה הקב״ה במעשי בראשית אם ישראל מקבלים תורתי מוטב ואם לא מחזיר אתכם לתוהו ובוהו** ואוי לרשע רע כי תחת מעגלי האכשים המוטאים כגזה ארץ לתכודד כמלונה וכפלה ולא תוסף קום ואולי מזה נדע לסבין מדוע לוה הש״ת ליחזקאל והתאוית **תיו על מצחות האנשים** ועיין שבת דף נ״ה כי חתמו של הקב״ה אמת ופי׳ רש״י מלת אמת כומז כי א׳ הוא כאשית ומ׳ תוך ות׳ סוף האותיות וכמו כן הש״ת הוא היה הוה ויהיה, אולם עוד לא נדע שחרה מדוע לא עלתה אחד משאר אותיות אמת על מצחות האנשים האלה אכן לשכ״ל נאמר על כי הרשעים ישבו בלבתם דרך עקלתון להוריד כאביר יושבים ולהפיל ארץ ואז יהי׳ הש״ת בבחינות תיו לכן יהי׳ זה לאות נקם:

והנה אם נתבונן בילורי תבל נראה כי גם האיש המשכיל אשר ידיו רב לו לדבר על הטעים והאבנים ומל כל הנמלאים לדע טבעם ומהותם ולבאר על דרכי הפילאזאפי תולאות כל דבר חבורם והרכבתם ופעולתם על ידי יסודות הארבע עם כל זה יגיעו הרבה פעמים אל עניינים אשר אין אתו יודע מה, וילאה לבאר תוכן טבעם ודרכם נסתרה מעמו מלבא עד תכונתם, ומזה נראה כי לא לבד בתה״ק נמלאים שכליות וחוקיים כי גם בממלכת הטבע נמלא דברים שכליים אשר מקורם העלו אכשי המחקרים לדע

שורש

שורש דבר אשר להם וגם חוקיים אשר אין להם שחר לדבר עליהם נכוחות וזה לעומת זה עשה אלקים כי קיום חוקי התורה יאצילו שפע ברכה בחוקי הטבע, ופעולת מצוות שכליות יוסיפו כח לשלשלת דברים השכליים אשר נותן בטבע (עיין אהל יעקב פר' חוקת) ולדעתי מבואר בזה באיוב סי' כ"ג **מצות שפתיו ולא אמיש מחקי צפנתי אמרי פיו** אמר כי יש אנשים המשכיל ליקח לב לשמור פקודי התורה בלי הבדל חוק ומשפט ואף אם ילך בהם חושך בלי הבין שמועה לא יהי' בלבו דבר בליעל להשליכם אחרי גויו כי חוקי הטבע יהי' לו לעינים לדעת כי לא ידע וזה שאמר מצות שפתיו ולא אמיש כי לא ימוש מלשמור ככל היוצא מפיו כי „מחקי" רלונו על חקי טבע הארץ (ועל כי הארץ נתן לבני אדם קראם חקי שהמה קנינו) לפנתי אמרי פיו המה המרילו אותי ללפון ולשמור כל אמרי פיו:

וכבר האריכו המפרשים לבאר על מה זה ליוה לנו אלהינו מצוות שכליות כי גם אם לא היה מגיד את אלה היינו מעידי לעד עמהם וסוף דברי הכל נשמע כי גדול המצווה ועושה ממי שאינה מצווה לכן רלה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות להרבות שכרם אתו ופעולתם לפניו (עיין בדבריהם במס' אבות ובמסכ' קדושין בפ"ק מ"ד יודוך ה' **כל מלכי ארץ כי שמעו אמרי פיך מאמר פיך לא נאמר אלא אמרי פיך בשעה ששמעו או"ה אנכי ולא יהי' לך אמרו לכבוד עצמו הוא דורש כיון שאמר כבד את אביך ואת אמך חזרו והודו למאמרו הראשון** הכוונה כי כאשר שמעו ראשית דבריו חשבו כי אין להם בלע וגמול עבור קיום אמריו אמנם לאחר אשר שמעו כי הביע להם גם מצוות שכליות והוא ללא לורך יחשב אז נפקחו עיניהם לדעת כי לא' החסד לשלם לאיש בעד מעשיהם ופרי מעלליהם. ואנכי בדרך הזה נחני ה' לבאר מתני' פ"ה דמסכת אבות **בעשרה מאמרות נברא העולם והלא במאמר אחד יכול להבראו אלא להפרע מן הרשעים שמאבדים את העולם שנברא בעשרה מאמרות וליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין את העולם שנברא בי' מאמרות.**

ידוע כי עשרת הדברים אשר דיבר ה' אלינו בחורב המה שרשי כל התרי"ג מצות וכולם כלולים בהם וכבר אמרנו כי התרי"ג מצות יחלקו לשני חלקים חלק הראשון הנגלות לנו וחלק השני הנסתרות אשר נשע יתרם מאתני ורק לה' נגלו תעלומותיה וע"ז אמרו **בעשרה מאמרות נברא העולם** שבזכות עשרה ואמרות אשר תוכם רצוף מכל תרי"ג מצות נברא העולם כי בשבילם נמה ושקעה הארץ **והלא במאמר א' יכול להברא** רלונם בחלק אחד מהם יהי' זכות רב לברא העולם בעבורם והמה החוקים כי השכליים אין יתרון לצוות לאנשי העולם עליהם והיתה תשובתם בזה **להפרע מן הרשעים** אם יזידו לעבור עליהם כי יעשו שתים רעות לנתק מעליהם מוסרות פקודי ה' ופקודי השכל **וליתן שכר טוב לצדיקים** אם יהי' מצווים עליהם:

ומקום אתי לבאר מדרש נפלא מובא בי"א ערך קי"ם אות ז' **אמר הקב"ה אני כתבתי בתורה שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך ואתה שלחת את האבות והבנים השלכת ליאור אף אני משלח אותך לים ומאבד אותך ואקח את בתך ואוריש לה גן עדן** ונאמר כי מה שליוה לנו הש"ת מצות שכליות שרשו פתוח עלי הטעם אשר כתבנו כדי להרבות שכרנו, ועוד נוכל לאמר כי באמת נמצאים אנשים אשר טבעם להיות רע הלבב ואין בהם רחם לדבר טוב וזולת ליוה ה' ישירו עיניהם מלפקדם לטוב, וההפרש בין שני טעמים האלה הוא כי להראשון לריך האדם לחשוב בעת עשותם מחשבה קדושה לקיים מצות בוראו אשר ליוהו עשות כן ואז יהי' לו גמול עליהם לא כן אם בעת קיומם יהי' רעיונו שוטט חוץ לדרכי פקודי האל ויעשה אותם מלד פקודי שכלו אז נכרי עבודתו וזר מעשהו ואין יתרון במאמר האל לצוות עליהם אבל לטעם השני גם אם יאלנהו לזה שכלו לא יעדר ממני שכר לבו הטהור ופרי מעלליו יאכל:

והנה פרעה הרשה פנים ועוז לטעם האחרון כי הוא הכביד לבו ואטם אזנו משמוע זעקת קול עם ב"י הנאנחים מעבודה הקשה אשר הכביד עולו עליהם ולא המרילו אותו רחמי לבבו לקיים

לקיים מצוות שכל האנושי המספק לבל נגדע יקר וכבוד אנשי גילנו כי כולם בכלל אלהים המה:

ומעתה מפועל כפיו יתחייב האל לגמול טוב עם בת פרעה אשר המו רחמיה על משה והצילה אותו מגלי הים והיתה לו אומנת ואף כי תורה לא היה רצוף במחשבת הקודם עכ"ז כוכה פרעה אשר היה חסר לב, כתעלה מעשה בתו להיות ראוי לגמול עליהם ומעתה בהשכל ובדעת דיבר המאמר הנ"ל כי אמר הקב"ה אני כתבתי בתורה שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך והיא מצות שכליות כאשר כ' הרמב"ן שלא לאכרית כל המין ולא היה לריך להאמר והיה פשר דבר כדי להעלות המעשה הזה על גרם המעלה להיות מן פקודי האל ולפ"ז לא היתה בתך ראוי לקבל שכר עבור חסדה אשר גמלה עם משה אמנם אחה היית אכזר לשלח את האבות מפשי ולהשליך את הבנים ליאור א"כ כוכה כוע מעלליך ראוי בתך שאקח אותה ואוריש לה גן עדן. וטוב לעיכים לראות כי הסי"ת העיר לכו אוזן ליתן רסן לעלת שכלכו האנושי אשר ילוה להפק תמיד רצון ומאויי האבות ויורה להיות להם לעבדים בכל העכינים הן לטוב והן לרע כי רוב חסדם ועמל כפשם אשר גמלו להם יתחייב את הבנים לזבוח להם זבח תודה ליסר הדורים ולפתוח שערים להתיר אסורים אבל האל יתע' השמיע לנו את הוד קולו כי אחר אשר הביע לנו מצות כיבוד אב ואם אמר זכור את יום השבת לקדשו להודיע כי בעת אשר ימשלו האבות על נפשות בניהם לפקד אותם לעשות מעשים אשר ימרו את פי ה' אז נותן להם חפשית ודרור לבל יטו אזנם למצוות אבותם כי נגדעה ומגרת האהבה ונשברה דלתות התודה ואין להם חלק ונחלה עוד באביהם:

ויד שלומה אלי להבין בזה מדרש אשר ענן וערפל חתולתו מוצא במדרש תלפיות דיבור ראשון וזה תוארו מה שנפקדת במוסר כבד את אביך ואת אמך בסיני נמצאת עושה כבוד אב ואם ולפי האמור דבש וחלב תחת בעל המאמר הזה והרצון מה שנפקדת (מלשון ולא נפקד ממנו איש) כלאמר מה שחסרת ונגרע מחלקך

במצות כבוד אב ואם כי השי"ת קרא לך דרור באיזה עכינים לבל תשי' שר למשמעתן, בזה אתה מקיים כבוד אב ואם כי זה האות כי מעשיך לשם שמים:

אבן זאת לדעת כי רק או יאכל האיש הטוב ומעללים את פרי מעשיו הישרים אשר מולאם ממקור ביכתו אם יהי' כוונת עושיהם לעשותם בעבור כי ישרו בעיני אלקים אבל לא בעבור גזרת שכלו האכושי אשר יאללהו לזה כאשר כבר כתבנו לדעת המפרשים במאמר רצה הקב"ה לזכות את ישראל אמכם גבורי כח עושי דבריו אלה ולריך לזה התאמצות חזק לעשות מעשיו באמונה לשם ה' כי זה הוא מדרך טבעו למנוע עצמו ממעשים האלה וגם מתגו וחמרו מפקד עליו לעשות מצות השכליות והוא יגבר חיילים להבדל מכטי' זו הטבעי' ומגזרת שכלו ויבוא לשמרם מפני לוויו ית"ש בלי שום פני' אחרת או יקבל עליהם שכר אלוקה. ויעויין ביכה לנעתים דרוש ל"ו פירוש נאה בזה ע"פ רק חזק לבלתי אכול הדם. ואנכי הבכתי בזה למה ילאו איזה מצות מן הכלל לכתוב בהם מתן שכרן בלדן כמו כיבוד אב ואם ושלוח הקן, אולם היה הרצון בזה על כי המה מצות שכליות אשר יגזור השכל על קיומם והיתה כוונת התורה להזהיר עליהם למען כעשה אותם מפני לוויו ית"ש ולא מפני הכרח טבע האדם לכבד את אב ואם. אם כן הלוכך אל האדם להשלך מאתו לב רחמן רק תמיד יכבד את לבו להיות אכזר ולא ירגיש רחמי לבבו אשר יעוררוהו לכבד את אבותיו למען לא יפעלו אללו כלום ויכול לכבדם מפני לווי אלוקה ובאמת מדות אכזריות הוא מגונה ונאלא מאד ורק עבור זה הוסיף ה' להרבות תאכיה ואכיה במצרים על אשר היו אבירי לבב להתאכזר על עם בני ישראל לכן כאשר לווה השי"ת פקודי השכלי אשר מזה תלמיח בנו מדות האכזריות כנ"ל אז הגיד לנו כי לא כן עמנו להענש על מדה המגונה הזאת כ"א נהפוך הוא כי חיה נחיה בהם וכתב מתן שכרן בלדן:

גם בפרשת בשלא כאשר שם לנו חוק ומשפט וכלל כל חלקי התורה והמצוות בתכונה אחת למען נשמור כולם בבחינות

סחוקים

החוקים אמר **כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך** כי לא יעבור עלינו כוס חמת ה' על אשר כפי' אכזריים חסרי לב טוב כאשר עשה עם מצרים כי אם בהפך הוא **אני ה' רופאך** בזה אשר כלה תגרם ומאתך את רחמי לבך זה יהי' עלים לתרופה ומזור על מכותך כי נקרא שם ה' עליך להתאזר עוז ותעצומות לעבות ולהחלים פקודי בינתך ולקיימם מכל חוקי אלקיך:

והנה עוד מתנאי שמירת התורה לש"ש הוא שלא לעשות אותה קרדם לחפור בה ואמנם ההבדל בין הלומד לשמה ובין הלומד שלא לשמה היא כי הלומד לשמה לא יבדיל בין ענין לענין לאמר הלכה זו נאה וזו איננה נאה כדרשת רז"ל ע"פ רועה זונות יאבד הון אבל הלומד שלא לשמה לא יהגה בה כ"א בדברים הכללכים להפקת תכליתו להיות נכון לרב ומורה וכדומה, והבנתי בזה גמ' מסכ' יומא דף ע"א ע"פ **אתהלך לפני ה' בארצות החיים** אר"י זה מקום שוקים פירש"י לפי שהי' דוד כע וכל בקשתו להיות במקום שוקים למען ימלא לקנות הכל, אכן לדבריכו הכוונה כי ידענו שהעושר ההולך אל השוק לסחור הוא קונה כל אשר ירצה בעיניו כי יקנה כאן במחיר קל וימכור לאחר זמן ביוקר לא כן העני כי תכלית הליכתו אל השוק הוא לקנות לרכי סעודתו והוא לא יוכל לקנות הכל רק את הראוים להסעודה, וידוע כי עני חשוב כמת (גמ' בנדרים) א"כ העשיר נקרא חי וזה הכוונה אתהלך לפני ה' שהתחנן שילך בדרך ישר לפני ה' בארצות החיים ר"ל באותו בחינה של החיים כוונתו על האיש העשיר ההולך לשוק שלא יבדיל בין דבר לדבר כי יקנה הכל כמו כן גם דוד היה ככסף ללמוד תורה לשמה באופן שילמוד הכל:

פרק עשירי

יוצר הדומם והמצמיח הצמחים והנותן רוח לבעלי החיים, ונפש משכלת להמדברים, הוא הרים האדם למעלה מכל הנמצאים אשר על פני האדמה, ונתן בו חכמה ותבונה להיות רודה וכובש כל, זיינו וכוננו בדעת שכל ומחשבה וכשרון לכל מלאכת מחשבת, והמליכו על כל היצורים ונתן אותם לו לעבדים להיות סרים למשמעתו. אמנם משפט המלוכה להיות כל מלך עיניו פקוחות בעיר ממשלתו על כל צעדי האנשים אשר הוא רודה עליהם, ולשום לבא ומעשיו לתועלת אנשי מדינתו, וישתוקק להטיב מעמדם, ולהסיר מלבתם על גבם המעלה להוציא יקר מזולל ולעשות אותם לברכה ולשם ולתהלה בכל שארי המדינות וכמו כן תעודת אנוש עלי ארץ להעלות מלב כל היצורים על הסולם העולה בית אל, להסיר מסך מעטה החומר ולבוש הגשמי' וילבוש אותם מחלצות בגדי חופש ארוג וטווי מקורי המצוות ומעשים טובים. כי על ידי אשר ישמור האדם פקודי אל ויקדש כל ימי חייו לשם ה', אז כל אשר יהנה מן הברואים יהפכו מחומר לרוחני, והמבחר והזך שבמזון הגשמי יתברר ויעלה להיות מזון לנפש החיונית, והצלליל והבריר יותר לנפש המשכלת, ויעלה לרצון לאשים על מזבח ה', והאיש האלקים יוציא כל חלקי הברואים שהמה דומם, צומח, בעל חי, ודלת העם, ממסגר הגשמי והחומר אל מעון הרוחני על ידי אשר יהי' בתומכי נפשו לעבוד עבודת הקודש ולעשות מעשהו באמונה:

ובזה שמו החוקרים קץ לספק העצום אשר המעיד רגלם מנתיב החקירה כי לא ידעו הבין על הנפש אשר היא עצם נבדל

ועומדת

ועומדת לפניו ית' וכהכת מזיו יקרו ולמה הופלגה הרלה ללבוש לבוש החומר המחפיל אותה וסוף סוף לא תתעלה יותר מאשר היתה כי תשוב אל מקורה אשר ממנה לוקחה אמנם היה זה מחסד אלוקה ולתקנת כלל היצורים שהנפש תהי' משפעת עליהם מאור קדשה ותוליכם אל דרך הקודש בהשגת שלמותם:

והנה האיש השלם אשר אלה לו, להיות זרועו מושלה על כל יצורי תבל, לפתוח קוח החומר מהם ולנתק את מוסרות הגשמי' אשר השתרגו עלו עליהם הוא ינוח דעת כל הנמלאים כי זה כל פרי פקידתם ומאויי לבבם להגביה עוף לעוף אל השמים, ומבואר לנו בזה מתני' במסכ' אבות „כל שרוח הבריות נוחה ממנו רוח המקום נוחה ממנו וכל שאין רוח הבריות נוחה ממנו אין רוח המקום נוחה ממנו" הרלון כי כל איש אשר לו תוקף ועוז להניח דעת כל הנמלאים, רוח המקום נוחה ממנו כי זה היתרון נותן רק לאיש העושה רלון קונו ושם הליכתו בארבע אמות של הלכה (עיין הרמ"בם בפרושו לסדר זרעים) אבל האיש אשר עוד לא עלה על במתי האושר הנלחיי הזה להיות כסולם מולב ארלה וראשו מגיע השמים ועליו יעלו ברואי מטה לדמות לעליון מזה אין רוח הבריות נוחה ממנו, כי לא יפק רלונם וכשפם אשר נכספה נפשם לעזוב שפל מדרגתם השה הבתי חומר ולשכון בארמנות הגדולים מאים כזה גם רוח המקום איננה נוחה ממנו:

ועיין רש"י קהלת „והארץ לעולם עומדת אילו צדיקי ישראל הנקראים ארץ" וזה היא בעינינו לכנות הלדיקים „ארץ" אכן יתכן על כי תעודת לדיקי ישראל להעלות אף פחותי הנמלאים שהוא הדומם על גרם המעלות ולהפך אותם לרוחני לכן נקראים ארץ, כי בקרבם נתברר ונתלבן רגבי ארץ. ועיין בינה לעתים עת לעשות דרוש ב' ע"ש והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, הרלון כי אז יהי' יום עונג ושבת להארץ אם תהי' לכם לאכלה מזכעה אשר תלמיח כי זה כל פרי מגמתה לעלות אל מעלות האדם: אולם עוד גבוה על גבוה, כי יש אנשי מעלה עליונה אשר על ידם יהי' לבא ותכלית גם לאישי המלאכים כמו שפירש הבעל

הבעל עקידה שער ס"ג בכוונת הש"ס חולין כ"א אני משנבראתי לא הגיע זמני לאמור שירה עד היום הלזו כי מלאכי מעלה עת ימלאו השלם אשר בעבורם נבראו, ימלאו ברכה ובקול תודה על אשר הגיעו לתכליתם ולשלמותם, וע"כ עת תבאנה בכות אל אל אנשים השלמים, לשות בעזרתם ולעשות פקודתם בזה הגיעו לבאת קלם ואל ירכתי תכליתם, לכן כאשר פגע המלאך את יעקב שם ועלו על כי השלים עבודתו והגיע אל תכליתו אשר בעבורו נברא וכולר וזה שאמר אני משנבראתי לא הגיע זמני לאמר שירה עד היום ומן הטעם המבואר. גם אמרו לנו זה במס' סנהדרין דף צ"ב כל העוסק בתורה לשמה משים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה כי כולם יבואו אל שלמותם על ידו:

והנה גם משה רבינו עלה ונתעלה להיות על ידו לבא ותכלית למלאכי אל ועל ידי זה היה קרוב לשמים ורחוק מן הארץ כי היה איש ואדון ומושל על גופי השמים. והמדברים, ובע"ח, ולומח, היו למשך מבדיל בינו ובין הדומם, ובזה יומתק לנו המדרש המובא בי"א עקב משה ואהרן סי' ע' חביב משה מנח נח משנקרא איש צדיק נקרא איש אדמה אבל משה משנקרא איש מצרי נקרא איש אלקים, הכוונה כי נח כאשר כבר הגיע לסוף וקץ מעלתו ולדקתו, לא זכה להיות לאיש חשוב ולאדון רק על הדומם וברואי מטה, אבל משה בעוד לא נתעלה שמו, רק נקרא איש מצרי, כבר עלה ונתעלה להיות לאיש מושל על מלאכי אל. עוד מובא שם אות י"ט ה' פסיעות פסע משה באותו שעה, הכוונה כי נתעלה כל כך עד כי נעשה לשר ושופט על דומם, לומח, בע"ח, מדבר, ומלאכי אל, וחמש אלה היו ילדי מעלליו אשר הכיח דעתם ומלא חסקם:

ורבותינו ז"ל אמרו גדולים צדיקים יותר ממלאכי השרת וכבר ידוע פשר דבר, כי המלאכים שפרה נחלתם להם, מאשר הטביע האל בקרבם, לעשות באימה וביראה רלון קונם, ומרולתם בקודם לא מנדבת לבם הוא להם, ולא כן אם לדיקי ארץ, כי שמלך הגדול שבר לשכיהם את מבוא הלדק, ופרם חרמים ומכמורים

ומכאורים על פני מי החכמה, לשום מכשול ואבן נגף לפניהם ואין יולא ובא אם לא יהי' אחת חרב פיפיות של הנפש המשכלת בידו ויהי' לאוד מלחמת היצר, ויגבר חילים על האויב הרע הזה עד אשר יכבוש ויכלא אותו וימשול בו בתועפות ראם ובזה נתעלה האדם יותר ממלאכי השרת. ובזה הבריק לנו השחר בפסוק באיוב סי' י"ד באמרו אולם הר נופל יבול וצור יעתק ממקומו במלת „הר" יכונה היצר הוא המלך זקן וכסיל שכדמה ללדיקים נע"ל כהר (עיין סוף סוכה) על כי יעלרם מלהראיב לעדי אונס בדרך הקודש ומלת יבול הוא מלשון והארץ תתן „יבולה" והכוונה הוא כך „הר נופל" יצר הרע אשר יפול אראה על ידי הלדיקים אשר העפילו לעלות ההר להוריד לארץ כחו ולהחלים גבורתו „יבול" ישא יבול ופרי כמאד „וצור יעתק ממקומו" יבולה ושכר תבואתה יהי' כי הצור זה הקב"ה יעתק ממקומו ממדת הדין למדת הרחמים כי הקב"ה גוזר ולדיק בא ומבטלו ולכן נקרא תפלתן של לדיקים עתר וכו' :

והנה רק לנו עם ב"י חלק ה' את כל אלה, לדרוך על במתי ארץ, ולהיות לנגיד ומלוה על גופי השמים ומלאכי אל, אולם עת נכיר מאתנו את הוד תפארתנו ונסוג אחור מאחר אלהינו מלשמור ככל אשר לוה עלינו בתורתו אז יהי' כבגד עידים כל רוממותינו ויכלא יקרינו ויעלה האבדון עלינו עד כי יורד לארץ כחנו ונהי' קטן ובזוי מכל גויי הארץ ומכל הנמלאים כלם כאשר האריכו המפרשים על העץ הגפן אשר כדמינו לו על פי ה' ביד יחזקאל הנביא וכמאמר אם אחלות לנפול לפניו נפול תפול כי לנו עם בני ישראל לא נותן מעלה ממולעת כי אם ב' הקלוות. ובזה היה לי אור גדול במדרש מובא בילקוט אליעזר ערך אותיות א"ב והייתם לי סגולה „לי" ל' גדולה מכל האותיות י' קטנה מכל האותיות הרלון כי בעת אשר זרח לנו ה' משעיר והופיע עלינו אור תורתו הגיד לנו כי הוא נותן לפנינו את הברכה ואת הקללה ולא יעלה זר ביניהם להיות מעמד ומעלה ממולע או כלי' גדולה מכל האותיות כן נהי' גדול מכל ברואי העולם או כי' קטנה מכל

מכל האותיות ובצדק שמו בעלי המסורה י' זעירא בפסוק צור ילדך תשי כי אם שכח נשכח את ה' אז יעלה הכורח עלינו להיות כי' קטנה תחת אשר אם נשמור לילך דרך טוב נהי' כלי' גדולה מכל האותיות:

ומה מאד מתוק לחכי לחקוק בעטי מה ששמעתי מאמ"ו הה"ג האמיתי כו' אב"ד דפ"ב יע"א אשר הביע לתלמידיו בבית מדרשו הנה בפורים לבאר מאמר רז"ל ע"פ אילת השחר מה השחר סוף הלילה אף אסתר סוף כל הנסים והעיר בי"ד כי ממשפט המליצה לכנות הצרה לחשכת הלילה, והגאולה לאור יומם, וא"כ אם כן אסתר הוא סוף כל הנסים ומעת אז נסע ח"ו נועם ה' מעלינו והשיב אחור ימינו מתמוך אותנו בהנהגתו הנסיי, הלא בצדק יותר נאמר כי אז האפיל עלינו קדרת הלילה ולא כמאמרם שהבריק לנו השחר? אמנם כוונתם לאמר כי כבר שמענו מדברינו בפרק הזה שכל הטבע של הבורא ית"ש תחת רגלי שומרי התורה וכל הנפלאים נכונים לעם ה' לעבדים להיותם שרים לתשמישם ומעתה לא לפלא יחשב בעינינו אם נראה שלשלת הטבע פרצה כאל גבולה ותעשה עמנו לטובה אות כי הלא זה כל פרי לבאה אשר בעבור זה נולדה האל יתעל' אכן עת אשר עם בני ישראל לא ישמרו תורת אל ועם כל זה יפקד ה' על צבא ממלכת הטבע לעשות נוראות זה לנס ולפלא יחשב בעינינו כאשר אמרו על קי"ס הללו עובדי ע"ז וכו'. ומעתה צדקו היטב דברי רז"ל שאסתר היא סוף הנסים. כי אין רצונם שמאז נעדר מאתנו נפלאות אל רק שכלה שמות הנסים מן הארץ על כי הדר וקיבלוהו בימי אחשורש ברצון עלמם ובנפש חפצה לכן לא יאמר להם עוד שהמה מעשה נסים אבל באמת לא יעזוב אותנו חסד אל ובצדק נאמר שאז זרח השמש עלינו בתקפה ובמרפא בכנפיה:

והנה אף כי צדקו היטב דברי רבינו גאון עוזינו כי' שבעת אשר נשמור חוקי ה' אשר צונו לא לגדולות יחשב נפלאות אל כנגד חסדו אשר יפליא עמנו בעת אשר „לא עמי" יאמר לנו. אכן נוכח שכר עוה"ב אשר תשאר הנפש חיה ועטרת השכינה בראשו יותר תפלא בעינינו שכר העוה"ז כאשר כתב הרמב"ן פ' אחרי

מזה ליישב מדוע לא כתבה לנו התורה שכר עוה"ב והטעם כי זה יאומן אף אם לא יסופר כי זה טבעיי שתשוב הרוח אל מקורה אשר לקח משם ליהנות מזיו כבודו אבל שיהנה השבע לפי ההשגות קיום מצוות האל על זאת הדרכנו להערת התורה כי זולתה שיאך כדע כאלה. ומעתה נאמר כי תתחזק אצל האדם אמונתו בשכר עוה"ב על ידי ראות עינו כתובה בתורה שכר עוה"ז כי ידין בעין שכלו שיותר יתכן שכר עוה"ב משכר עוה"ז. ובזה אור לנו באיוב סי' כ"ג פ' י"ד כי ישלים חקי וכהנה רבות עמו, הנה האדם יאמר על חוקי שמים וארץ שהמה קבינו על כי הארץ נתן לבני אדם אם הרצון כי ישלים חקי, שהאל יתעל' ישלים עמדי חקי הטבע שיהי' מהלכם ופעולתם לטובתי ולשלומי, ומזה אדע כאמנה שכהנה רבות עמו שעוד יותר ירבה שכרי עמו לעוה"ב: ובדברינו אלה ביארנו כפרח שושן מדרש אשר עוד לא נגה עליו אור השחר והוא במדרש רבה מגלת רות ע"ש

על הגאולה ועל התמורה לשעבר היה מקלסין על הגאולה זה אלי ואנוהו ועכשיו על התמורה שנאמר וימירו את כבודו בתבנית שור אוכל עשב אין לך מנוול ומשוקץ כשור בשעה שהוא אוכל עשב כוונתו כי אנו עם ב"י עומדים תמיד תחת השגחת הבורא יתברך שמו ועין השגחתו לא סר מאתנו מיום אשר בחר בנו יה להיות לו לעם סגולה עד היום הזה וזה לנו הסבה והעילה להיות נחלתינו באחד מב' הקצוות כי בעת אשר נשמור פקודי ה' אז עלה נעלה על גפי מרומים לירד לפנינו כל ברואי מעלה ומטה ואין דבר אשר לא יהי' תחת רגלינו כי נהי' ממונים בתרי"ג המצוות ומטה ה' יהיה בידינו להכות על לחיי עמים רבים ולדרוך על במתי כל הילודים, אכן אם ח"ו נלך בארח עקלתון להשליך אחרי גוינו תורת ה' אז ישים ה' עלינו להרע ולהכות אותנו עד דכה ונהי' קטן ובזוי עד מאד כי אוי לבנים שגלו מעל שולחן אביהם, ואדמ"ו הגאון המפורסם וכו' מו"ה פייבל פלויט כי' אבדק"ק סורמן יע"א הגיד בשם הח"ס ז"ל לבאר בזה פסוק בהושע סי' ב' והיה במקום אשר יאמר להם

להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי, פרלון כי גם בעת אשר סר ה' פניו מאתנו מלעשות עמנו אות לטובה ויאמר לנו לא עמי אתם עם כל זה יאמר לנו כי אנו בני אל חי כי מדל מעמדנו ומשפל מלבתנו יזרח עלינו הידיעה הברורה כי אך בה' עוז לנו להוריד לארץ כגאינו ולהשליך לארץ תפארת ישראל ורוח הנביא הזה דיבר על לשון בעל המאמר הנ"ל במלתו לשעבר היה מקלסין על הגאולה „זה אלי ואנוהו" כי ראינו מכפלאות אל לידע כאמנה כי הוא אלי, ועכשיו אנו יודעים את זה מהתמורה אשר הגיר אותנו מתכונת ל' שהיא גדולה מכל לבחינות י' שהיא קטנה מכל ואנו כעת בתבנית שור אוכל עשב שהוא מנוול ומשוקץ מאד שכל מה שהשור מלחך אין בו סימן ברכה כפירש רש"י בפרשת בלק כמו כן סר הברכה והצלחה מאתנו, וזה לנו לאות כי גם עתה אנו עומדים תחת משמרת הבורא ויכולין לקלס אותו בזה אלי ואנוהו:

ספיחי צדק.

על כי קרבו ימי הפסח ואיזה עלים נשארו חלק, אמרתי לשפוך מעייני החג איזה גרגרים מהכתובים באוצרותי:

בעל הגדה אמר **אף אתה הקהה את שניו** כ' הכוונה כי הרשע אשר לא יחפוץ האמין בנפלאות ויכולת הבורא יתע', ישתדל בכל מאמצי כחו לבאר כל נפלאות אל בדרך הטבע ובשלשלת הבריאה הטבעיי, גם על יציאת מצרים ועם כל המופתים הנלוים אליה יאמרו הכופרים לא יד ה' עשתה זאת, וגם על קריעת ים סוף יאמרו שהיה עבב"ע אונד פלוט"ה, אכן שקר בימינם כי בהתבונן על כל פרטי הדברים נמצאם גדולות אשר לא נדעם על שבילי הטבע, ומאמר הכתוב ויבואו בתוך הים ביבשה משיב נצוחה על פני האומרים כן. כי מעולם לא נס המים על ידי עבב"ע אונד פלוט"ה עד שהיה דרך נכון לעבור בו עם רב ביבשה, כי ישאר שם טיט ורפש ויהי' לבארות חמר אשר בהם ימצא העובר קבר ויאבד לנצח:

והנה מבואר בספר אפיקי יהודה דרוש ז' סי' י"ב שפרנסתו של אדם הוא דרך נסיי כי הוא א' מג' **מפתחות אשר לא נמסרו לשליח** הרצון לשליח הטבע, אמנם לעיני בשר ידמה שפרנסתו הוא בדרך הטבע, כי יתעסק בסחורה ובכל מלאכת מחשבת ומלאכת יד ויהי' לו למחיה, אכן כל זה בעת נערותו בעודו עומד בתקפו ובגבורתו ונקל לו להחיש למצוא טרף ביתו ולחם לפי הטף, אז לא ישים מועצות בנפשו לראות בתוכנית פרנסתו להבין ממנו כי רק כח ועוצם אלוקה עשתה לו את חילו, אבל בעת זקנותו ביום שיזעו שומרי הבית, והתעותו אנשי חיל ולא יהי' לאל ידו לאסוף הון וירתק חבל הכסף אז במדעיו יבין כי לה' החסד לזון ולפרנס את ברואיו. ועיין נדה דף כ"ד ע"א **כיון שנתקו שניו של אדם** (פירש"י זקנה) **נתמעטו מזונותיו**

הרצון

הרצון שבעת זקנתו ילכו לעדי אונו מלהרבות כבוד פרנסת ביתו. וזה כוונת בעל הגדה להשיב כלימה על פני הרשע אשר יאמר ומה העבודה הזאת לכם, כי לדעתו הנפסדת אין לו שורש דבר ליתן תודה עבור נפלאות אל כי ידמה לו שהמה במרוצת הטבע לכן הקהה את שניו ר"ל שיחכה עד אשר יזקין וימעט פרנסתו ואז יתן אל לבו כי גם הפרנסה אשר במושכל ראשון ידמה שאין דרך טבע גדול מזה ועכ"ז אחר הדרישה והחקירה היטב נבין כי לא כן הוא, וזה יהי' לו לעדות נאמנה לדון על יציאת מצרים שאף שלא יבצר ממנו מזמה לבארהו קצת בדרך הטבע, עכ"ז ימין ה' עשתה זאת:

מ״ר ע״פ ויאמינו בה׳ במה האמינו? על סימן הפקידה שמסר להם יעקב ואמר להם כל גואל שיבא ויאמר להם פקידה כפולה גואל של אמת הוא, ויש לשאול בזה כי רש"י פ' שמות כתב הפך זה ע"פ אהי' אשר אהי' שאמר משה די לצרה בשעתה מה אני מזכיר להם צרה אחרת וה' הסכים על ידו, וא"כ למה אמר להם פקידה כפולה אשר מתוכה ג"כ ידעו שעוד יבוא עליהם צרה אחרת? ונ' עם ד' החתם סופר זצוק"ל אשר אמר בעת אשר המלך י"ה נתן חירות וחפשי לעם ב"י פתח במשל פיהו, למלך שהיה לו בן מביש ולאחר הימים שם מועצות בנפשו לשלחהו אל ארץ אחרת למען יבצר ממנו תענוגי מלכות ויתן לב לילך בדרך הישר, וכאשר נגר שם איזה שבועות שלח המלך אנשים אל בנו והבן ראה אותם מרחוק ושמח ועלז כי חשב שהמלך שולח אותם שיקחו אותו לארמנות המלך, אכן האנשים באו שמה והתחילו לבנות בנין מפואר לצורך בן המלך, וכאשר ראה הבן מעשיהם התחיל לעורר לויתן על מעמדו, ואמר כי חשב בלבו שאם יבוא עת רצון שיהמו רחמי אביו על בנו, אז יקחהו מארץ מרחק וינהלהו אל ביתו להתענג מטוב כל, אכן על כי כעת הוא מתחיל לבנות לי בית נאמן על אדמת נכרים, מה מאד גדול שברי וכאבי כי זה מורה באצבע כי עוד חזון רב למועד אשר יוביל אותי לביתו, וכמו כן אנחנו עם ב"י כי בעת אשר היינו מעונים

מעונים מצרות ותלאות היה לנו מחסה לחכה שיעלה עת רצון לפני הקב"ה אשר יחונן אותנו בהגאולה המקווה, אכן בעת אשר הרבה השמרה עלינו, זה לאות כי לא לעת קרוב יגאל ה' את מאמרו אשר הבטיח לגאול אותנו ע"כ ודפח"ח. ומעתה אין ב' המאמרים הנ"ל מתנגדים זה מול זה כי משה רועה נאמן רע בעיניו לאמר לשון אהי' עמם באחר גליות שהרצון שיצליח ה' את מעמדנו בין הגוים זה אות לא טוב הוא, כי מזה נקח לב לדע כי יעברו עלינו ימים רבים אשר בשבי' מגורשים מהסתפח בנחלת ה', אולם פקידה כפולה שה' יגאל אותנו גם מאחר הגליות, זה היה טוב בעיני משה לבשר טוב לעם בני ישראל:

מ"ר שמות פ"ח א' רחב"פ אותו היום כ"א בניסן היה אמרו מה"ש רבש"ע מי שעתיד לאמר שירה על הים ילקה במים ביום זה אמר ראב"ח אותו היום ו' סיון היה אמרו מ"השר לפני הקב"ה מי שעתיד לקבל התורה מהר סיני ביום זה ילקה במים? הכוונה כי הנה זה שהיה משה בשלמות יש פעל עמו טובה רבה ועצומה כי זה סבב לו להיות עניו מכל אדם כי תמיד זכר מעמדו בעת ההיא כאשר כבר כתבנו סוף פרק השביעי, והנה תוכן שירת הים רצוף עם גבורת ויכולת השי"ת כי גאה גאה וכו', ועיין דרשות הר"ן דרוש העשירי כ' כשיצייר האדם רוממות השי"ת נגד פחיתות ודלות האדם זה הציור האמיתי יביאהו להיות עניו ובכה כוח מאד זה הוא מוחש לכל אדם, וזה כוונת רחב"פ שאמר אותו היום כ"א בניסן היה אמרו מה"ש רבש"ע מי שעתיד לאמר שירה על הים ילקה במים ביום זה הרצון כי האיש אשר ירחם לבו לדבר גדולות האל כמשה בשירו הנחמד, יש לו דרך ומבוא לקנות לעצמו מדת הענוה, כי יראה בעין בינתו פחיתות עצמו נגד גדולת הבורא וזה ישפלהו מאד להיות כעפר הארץ, ולא צורך לו להיות נלקה במים למען ידריכהו אל מדת הענוה. וראב"ח אמר אותו היום ו' סיון היה אמרו מהש"ר לפני הקב"ה מי שעתיד לקבל התורה מהר סיני ביום זה ילקה במים, הכוונה כי ידוע מה שפירשו על מאמר **משה קבל תורה מסיני** שמשה

למד

למד וקבל תורת מדת הענוה מהר סיני, שרק אותו בחר אל ליתן עליו עוז לעמו על כי הוא נמוך מכל ההרים, לכן אמרו מהש"כ כי כבר נמצא לו שורש דבר לקנות מדות הענוה על ידי הר סיני ולמה ילקה במים ?

ותודתי אמורה להרבני המופלג בתורה וביראה מהו' **דוד ליב נאש** נ"י אשר נטל עליו משא עבודת הקודש להגיה שגיים מספרי הקודש הן הנעשים מפאת מרילות כתיבות המחבר והן מפאת אנשי הדפוס, על הכל שם עינו הבדולח לטובה להסר אמרים לרופים ושכרו תשי' עם ה' על פעולתו הנכונה לכן כל איש אשר חנן ה' אותו בלב משכיל אף אם אין ידו משגת כח דקדוק הלשון יוכל לגשת אל המלאכה אך יקדים לדבר בפה או באמצעת הכתב עם האיש החמודות הנ"ל והוא יורהו דרך גם בשאר ענינים הנצרכים למביא ספר לבית הדפוס וחזקה על חבר כזה שלא יוציא דבר שאינו מתוקן ונכון מת"י:

האדרעססע שלו: ***David Leb Nasch, Pressburg***

מודיעים אנחנו

בשער בת רבים שאנחנו המלומדים במלאכת הדפוס היטב נעלנו על שכמנו מלאכת עבודת הקודש הזה, וכל מי שיש לו תחת ידו ספר קודש להביאו לבית הדפוס, יתן נא לנו משפט הבכורה ויכבדנו בעצמו או במכתבו. ואנחנו נעמוד על משמרתנו להפק רצון כל חוברי חבר, כי האדרנו בית דפוסנו באלה דברים המועילים: בבעלי מלאכה מובהקים, בבעל מגיה מופלא היודע בטיב ההגהה, ובשמירת שבתות וימים טובים:

דברי המדפיסים

דוד לוי ושותפו אברהם אלקלעי.

האדרעססע שלנו:

Löwy & Alkalay's Buchdruckerei, Langegasse 81, Pressburg.

ולמען לא יהיה ספרי זה ריק משמעתתא אמרתי להבר שמץ
דברים מח"ת אשר חנני ה':

כתובות דף כ"ב סוגיא דאמתלא

עיין רמב"ם סוף פ"ט מהל' אישות דהביא ברייתא דחזרה ואמרה פנויה אני דנאמנת וגם מעשה באשה שהיתה גדולה בנוי ול"ב תרתי למה לי, ובאמת גם על הגמ' ק' דמה הלכה העלה ר"א שר הבירה כיון דגם בבריי' קתני דנאמנת ואמ"ו ה"ה הג' המפורסם אב"ד דפה נ"י האריך ליישב בהרבה אופנים וא' מהם הוא ע"פ תו' במס' קידושין ע"ט דהיכא דקדשה אביה לחוד גם שמואל מודה דאינו מקודש' דהעמידה בחזקת פנויה אבל עתה דגם היא קדשה עצמה א"כ כבר אבדה חזקת פנויה ובזה מיושב שפיר דקל"ד דדוק' בבריית' נאמנת משום דעדיין לא קדשה עצמה ויש לה חזקת פנויה לכן מהני אמתלא אבל במעשה דעמדה וקדשה את עצמה דאז כבר אבדה חזקת פנויה הו"א דלא מהני אמתלא לכך העלה ר"א שה"ב חידוש זה דגם כאן נאמנת ומזה הטעם כ' הרמב"ם שניהם ולענ"ד נ' ליישב עם מה שכ' התוס' לעיל ד' ב' ליישב מגיטין י"ח דלא חיישינן לזנות משום שאינה איסור עולמית אבל בטענת בתולים שיש עמה לעולם באיסור חששו לכך. ובאמת יש ג"כ סברא להיפך דאלל איסור עולם אין לחשדו כל כך שיעבור כל ימיו איסור חמור כזה, ועיין כזה ברשב"א קידושין דף ס"ג בשם הירושלמי דאין אדם עשוי לחטוא לאחר זמן ואולי באמת מטעם זה כ' התוס' ב' תירוצים ומעתה י"ל דמבריית' קל"ד דאיירי דומי' דסוגי' בגיטין י"ח שאחר שאמרה א"א אני

זכתה

זכתה בעדים ונתנה אמתלא לדבריה גם על קבלת ההתראה (עיין פ"י גיטין י"ח וביו"ד קפ"ד בש"ך ותשובת רמ"א) ולכן מהני אמתלא משום שאיכה עומדת כל ימים באיסור לכן העלה ר"א שגם לענין קדשה את עצמה שהוא איסור עולם ג"כ כאמנת, וגם הרמב"ם כתב שכיהם משום דים שבלא להקל בזה ולהחמר בזה וכן להיפך לכך כ' להשוות שכיהם:

בכורות כ"ג ע"ב סוגי' דנטל"פ

כ' התו' לר"י דלענין טומאה מוקי קרא לפרושי מעיקרא ולענין אכילה באיכה ס"מ ומן התימה לחלק קרא לב' ענינים מתנגדים עיין טו"ז או"ח ריש סי' תרל"א ובספר המלרף ח"ב תשובה פל שאלה רל"ו, וכ' לענ"ד דבר פשוט עם האמור בתבו"ש סי' ל"ג סעי' ב' או"ק ה' דלקוצת הוושט הוא נבלה מחיים לענין איסור אבל לענין טומאה הוא רק לאחר מיתה וי"ל דקרא דהכא ג"כ בכה"ג מיירי שהסריח לאחר שנעשה נקוצת הוושט דלענין איסור הוה פרושי אה"כ ולענין טומאה כקרא פרושי מעיקרא. ולענ"ד פירוש זה מוכרח דלדב' התו' נבלה שנסרחה היה מותר באכילה ומטמאה כנבלה, ועיין הפלאה סוף פרק קמא דכתובות שכ' דכיון דסמכינן ארוב לענין איסור אז גם לענין ממון מחזקינן ליה מן הרוב. ועוד ק' לד' התוס' מש"ס מכמות מ"ה כבלה וטריפה לא לא יאכלו לטמאה בם, אר"י פסוק זה אליהו עתיד לדרשו ולפי פשטות ד' התו' קשה למה לא מוקי קרא בנבלה שנסרחה שמותר לישראל באכילה ובא יחזקאל לאסור לכהן משום טומאה מלד הרחקה בעלמא וכ"ת על טרפה דקאמר קרא דלא שייך טומאה זה עתיד אליהו לדרשה זה איכה שהרי גם לרבינא ק' זה ועיין תו' חולין דף כ' דאי חדא ללורך נקט גם אחריכא אף שהוא שלא ללורך אכן להנ"ל באמת רק כהאי גוונא מתיר ר"י נבילה שהסריחה באכילה באופן שלטומאה הוה פרושי מעיקרא:

ועיין

ועיין ש"ך יו"ד סי' י"ט שהק' על רש"י שכ' שיברך ברכת שחיטה אף אם איכא ריעות' ולהנ"ל באמת מהני השחיטה להתיר באכילה לענין אם תסרח שאם היתה נתנבלה מאליה לא מהני סרוחי להתירה באכילה כיון שלא מהני לענין טומאה ונגרר אכילה אחר טומאה ולכן מהני השחיטה להתירה באכילה, ועיין רמב"ם פ"א מה' אבה"ט פסק כר"י דנבלה עד לכלב ואולי הירושלמי שהקשה הש"ך על רש"י הוא אליבא דר' פדא:

מנחות ע"ב סוגי' דנקצר שלא כמצותו

עיין רמב"ם פ"ז מה' תמידים ה"ז ולח"מ שם וכ' לע"ד ליישב דבאמת הש"ס התם ל"ב דקאמר אלא שאני התם דכבר אדחי ופירש"י אף דהקרבת העומר ג"כ דוחה מ"מ עדיין לא דחה עד למחר וק' מה חילוק יש בין היום למחר כיון דלמחר דוחה, אכן כ' דהחילוק הוא כמו סברת בעידכ' אצל עדל"ת דחיישינן דלמא יקרה איזה תקלה ולא יוכל לקיים העשה וכמו כן הכא דאצל התמיד כיון שכבר קרב כתקנה וליכא למיחש לתקלה אז גם הקטרה דוחה אבל בקצירה שהוא בלילה אין להתיר לקצור בשבת משום חביבה מצוה בשעתה דלמא יארע איזה תקלה שלא יכול להקריבה למחר ונמצא חילל שבת בכדי. זה נר' ברור. אמנם אי חיישינן לזה נקדם הרמב"ם פ"ט מה' שבת ופ"ד מה' יו"ט דאסור סתם ללבן רעפין ולא חילק בין חדש לישן וכן בשופת את הקדרה וזה סותר סוגי' דביצה דף כ"ד וכ' בנתרן קו' החו"י ומצא בכתב סופר זצוק"ל סי' כ"ד דללישנא דצריך לבדקן ע"כ לא ס"ל איסור דחסמן דאי ס"ל למה לא אמר טעם זה דהוה איסור דאורייתא אע"כ לא ס"ל א"כ ק' מברייתא' דשופת את הקדרה דקתני חייב חטאת וללישנא דבדקן הוא רק חששא בעלמא ול"ש חטאת וכ' במה שכתבו הראשונים בסוגי' דצירף כלי ביומא ועיין פ"י שבת מ"ב דצירף שייך רק בכלי שרוצה בכך שיתחזק אבל בעששיות דלא איכפת ליה בזה אין איסור צירף ומעתה י"ל דהכי תרי לישנא פליגי בזה

דבאמת גם לשון הא' ס"ל איסור חסמן בכלי וממילא א"ש הברייתא' דשופת הקדרה ורק ברעפין לית ליה איסור חסמן לכך מוכרח לומר טעמיה דבדקן אבל לישנא ב' ס"ל דגם ברעפין שייך חסמן, ובאמת חילק זה יש ג"כ בין כלי חדש דלישנא קמא ס"ל רק בכלי חדש שאז צריך לחזק אסור אבל בכלי ישן הוה דומי' דרעפין ומותר ולישנא ב' דאסור אף ברעפין כש"כ דאסור בכלי ישן ומעתה הש"ס דמוקי הכל בחדש הוא רק ללישנא קמא אבל הרמב"ם פסק כלשון ב' לכן לא חילק בזה:

אמנם כן ק' הרי הרא"ש דפסק כלישנא בתרא הביא ראיה לזה מדאמר רשב"ל הכי בקדרה חדשה עסקינן וע"כ קאי כלישנא ב' לכך פסק כוותיה אכן לפי מה שפרשתי רשב"ל מוקי לה כלישנא קמא דלל"ב גם בישן שייך חסמן לחייב עליה חטאת א"כ ק' למה פסק הרמב"ם כלישנא ב' וכ' דלכאורה ק' לי על בעי' דר' ירמיה בבילה מדוע לא פשט מגמ' דזבחים ממתני' דכל הזבחים שנתערבו בטרפה דקאמר ר"ל דאיערב בכפולה וס"ל הלכה צריכה בדיקה ופירש"י ואסור להכניסה בעזרה משום שמא ימלא ריעות' הרי דחיישינן לריעות' אכן צ"ל דבאמת הכי ב' לישנא פליגי בזה דלישנא דבדקן ס"ל כתירוצא דר"ל בזבחים וא"כ מוכח ממתני' דהתם דחיישינן לרעית' לכן גם ברעפין ואלל דרסה בכותל חיישינן ונקטינן בסברת הראשונים ביומא דרק בכלי שייך ליקף אמנם לישנא ב' וכ' זירא לית להו תירוצא דר"ל בזבחים א"כ אין משם הכרע לחוש לריעות' על כן כדו מסברת הראשונים וס"ל דגם ברעפין שייך חישוש ומעתה מיושב בטוב מדוע פסק הרמב"ם כלשון ב' ולא חש לתרוץ דרשב"ל שהוא אליביה דלישנא קמא משום דר"ל לשיטתו בזבחים דחיישינן לריעות' לכן גם כאן פסק כלישנא קמא אבל הרמב"ם פ"ט מה' שחיטה פסק הלכה אינה צריכה בדיקה ועכ"א לא ס"ל כר"ל בזבחים לכן הוכרח לפסוק כלישנא בתרא:

ומעתה הדרינן לסוגי' דמכחות שכתבתי דהא דמלד חבילא מלוה בשעתה איכא דוחה שבת בקצירה הוא רק משום חששא

דלמא

דלמא יארע איזה ריעות' וזה רק לרצ"ח אר"י שהוא בעל סוגי' דמכות ודבילה לכן שפיר חיישינן לזה אבל הרמ"בם דלא ס"ל כלישנא דבדקן וגם לא כר"ל בזבחים, לא חייש ג"כ לריעות' בעומר ושפיר דוחה שבת אף שנקלר שלא כמלוותו כשר:

באופן אחר כ' לענ"ד לתרץ ד' הרמ"בם עיין סוגי' דמליקה ושעיפה זבחים ל"ז בתו' דהקשה לשיטת הסוברים דלריך מו"ם עקב אכילה א"כ מה מהני לר"ע כל יום נעשה נ"ל הא כבר חל עליו חיוב מו"ם ויאסר התבשיל שנתבשל בו קודם המליקה ועיין פנים מאירות בחדושיו לזבחים די"ל אף דיש כאן מלות מו"ם מ"מ אין התבשיל נאסר בזה דומי' דטבילת כלי חדש דאין נאסר אם נתבשל בו קודם טבילה ולענ"ד ק' מ"מ יהי' אסור לכתחלה לבשל בו קודם מו"ם כמו שאסור לבשל לכתחלה בכלי חדש קודם טבילה אכן החילוק כ' דבכלי חדש כך הוא מלותו שיטבלנה קודם תשמישו אבל במו"ם אין מלותו עקב אכילה דווקא רק דאז מתחיל המלוה אבל לא קבעה התורה זמנה דווקא עקב אכילה וביארתי בזה פירוש הרמ"בם על משנה זו שכ' דמשום שמחת הרגל התירו לאחר המלוה עד כלות הרגל (עיין ברא"ם יוסף בחולין כתקשה בו) אבל כל' כווכ' הרמב"ם דכיון שעקב אכילה מתחיל חיוב מלות מו"ם היה ראוי לקיימה מיד משום חבובי מלוה בשעתה ומלוה שבא לידך א"ת אכן ר"ט ס"ל דמשום שמחת הרגל התירו לאחר מלוה זה אבל רבנן פליגי וס"ל דלא התירו לאחר המלוה משום שמחת הרגל ועיין מ"א סי' כ"ה או"ק ב' (בסוגי' דמו"ם הארכתי ת"ל בזה ואכ"מ) ומעתה י"ל דהא דסוגי' דמכות מסיק דמשום חביבו מ"ב לא דחה קלירה שבת הוא דרלה לתרץ גם אליביה דר"ט דס"ל דשמחת הרגל דוחה האי דחביבא מ"ב ומכ"ש שאין לחלל שבת עבור זה אבל אנן דפסקינן כרבנן דס"ל דגם ברגל לריך לקיים מו"ם עקב אכילה ועכ"ח חמור להו האי חבובי מלוה בשעתה י"ל דגם דוחה שבת מטעם זה ואתי' שפיר ד' הרמ"בם:

פסחים ע"ו סוגי' דעילאה גבר

גמ' הכו בשמן של תרומה וכו' משום דעילאה לוכן הוא פירש"י וקליפה מיהו בעי דכיון דכללה א"א דלא בלע פורתא ויש לדייק מדוע לא פירש"י משום דאדמיקר ליה בלע כד"ק כמו דקאמר הש"ס לשמואל (לענ"ד גם רש"י היה סובר דגם בשל"ד ידעינן מהא דאדמיקר בלע כ"ק והוא מוכרח מדמקשה על ב' הבריתו' קליפה מיהו בעי משמע שהוא סברא פשוטה והא דלא גרס רש"י בקולף שני משום דרש"י סבר דרק לענין בולע שייך האי אדמיקר ולא לחשבו ללי מחל"א) וכ' להסביר טעמיה דשמואל בזה של' הרמב"ן פ' קדושים דיסוד אש עולה למעלה משום שהוא קל (וזכרו רבנו הגאון כי' בלימוד הש"ע י"ד סי' ו' ס"ק או"קי' דעוף קליל שיש בו הרבה מן יסוד רוח ואש) ולכן סבר שמואל אם התחתון חם עולה היסוד אש למעלה ומחמם העליון אבל אם העליון חם אז אין בטבעו לירד למטה וכשאר התחתון קר וא"כ יש הפרש דאם תתאה חם אז פועל התחתון על העליון ומחממו מיד אבל אי תתאה לוכן אז אין האחד פועל על רעהו כלל וכל א' כשאר במזגו ורק העליון החם כעשה קר מכל עצמו ולכן סבר שמואל אדמיקר ליה בלע כ"ק ומעתה האי אדמיקר בלע כ"ק שייך רק לשמואל מסברא הנ"ל אבל רב סבר עילאה גבר מטעם שהעליון מכביד על התחתון לכן פועל העליון לעשות התחתון כמותו בין חם בין לוכן אז ל"ש אדמיקר בלע כ"ק דמיד שכובד העליון על התחתון מלכנו ולדקו ד' רש"י שלא פירש על רב דקליפה בעי מלד אדמיקר בלע כ"ק משום דלרב לא שייך זה. ובזה מובן שפיר דרק ברותח מאש שייך דין תתאה גבר כמבואר ביו"ד סי' ל"א משום שרק ביסוד אש שייך סברא הנ"ל שעולה למעלה אבל רותח דמליחה איכה דומה ליסוד אש (והראיה שאין חייב על מליחה בשבת משום מבשל עיין שבת דף מ' ופסחים מ"א לענין חמי טבריא ע"ש ברשב"א ובר"ן בשם רמב"ן סוף ע"ז):